

Zagotavljanje enakih možnosti v izobraževanju za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami

Poročilo o raziskavi

**Dr. Natalija Vovk Ornik, dr. Tomi Deutsch, Petra Košnik,
dr. Darja Plavčak in mag. Simona Rogelj**

**Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo**

Zagotavljanje enakih možnosti v izobraževanju za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami

Poročilo o raziskavi

Avtorji:

dr. Natalija Vovk Ornik, dr. Tomi Deutsch, Petra Košnik, dr. Darja Plavčak in mag. Simona Rogelj

Urednik:

dr. Tomi Deutsch

Sodelavke v raziskavi:

Petra Baukman, Petra Božič, Andreja Hrovat, Alenka Klinc, Maja Maček Jovanović in Mateja Mulej

Jezikovni pregled: **Mira Turk Škraba**

Izdal in založil: **Zavod Republike Slovenije za šolstvo**

Predstavniki: **dr. Vinko Logaj**

Spletna izdaja

Ljubljana, 2023

Publikacija je dostopna na povezavi: https://www.zrss.si/pdf/zagotavljanje_enakih_možnosti_PP.pdf

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2023

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID 144124675](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:si:zbd-cobiss:144124675)

ISBN 978-961-03-0775-4 (PDF)

V besedilu pogosteje uporabljene kratice:

ČVM – čustvene in vedenjske motnje

DBO – dolgotrajno bolan otrok

DSP – dodatna strokovna pomoč

EIS – enakovredni izobrazbeni standard

GJM – govorno-jezikovne motnje

NIS – nižji izobrazbeni standard

POM – primanjkljaj, ovira oz. motnja

PP – posebne potrebe

PPPU – primanjkljaji na posameznih področjih učenja

SM – strokovno mnenje

ZUOPP – Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami

Kazalo vsebine

Uvod.....	6
1 Namen in cilji raziskave.....	11
1.1 Namen raziskave	11
1.2 Cilji in raziskovalna vprašanja	12
2 Opis podatkov – prvi del raziskave	14
2.1 Dokumenti, vključeni v analizo	14
2.2 Otroci, vključeni v analizo	16
3 Delo komisij in dinamika postopkov usmerjanja	18
3.1 Obseg dela komisij za usmerjanje	18
3.2 Trajanje postopkov usmerjanja	27
4 Obseg in struktura populacije usmerjenih otrok	32
4.1 Obseg populacije usmerjenih otrok	32
4.2 Otroci z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami	36
4.3 Vzgojno-izobraževalni programi usmeritve	39
4.4 Razlike glede na spol usmerjenih otrok s PP	43
5 Oblike dela z otroki s PP	45
5.1 Prilagoditve in izvajalci po programih	45
5.2 Prilagoditve in izvajalci po vrsti primanjkljajev, ovir oz. motenj	57
6 Otroci s PP po statističnih regijah	63
6.1 Usmerjeni in neusmerjeni otroci po statističnih regijah	63
6.2 Struktura populacije usmerjenih otrok po statističnih regijah	67
7 Spremembe ob ponovnih usmeritvah	71
7.1 Časovni interval ponovne usmeritve	71
7.2 Spremembe v opredelitvi primanjkljajev ovir oz. motenj	73
7.3 Spremembe v izvajanju pomoči otrokom s PP	81
8 Usmeritev v najprimernejši program	84
8.1 Obseg usmeritev v najprimernejši program	84
8.2 Struktura populacije otrok, usmerjenih v najprimernejši program	86
9 Opis podatkov – drugi del raziskave	88
10 Prilagoditve in oblike pomoči	90
10.1 Prilagoditve.....	90
10.2 Učinkovite prilagoditve	102
10.3 Oblike pomoči	109
10.4 Učinkovite oblike pomoči	113
11 Evalvacija napredka učencev	114
11.1 Pomembnost področij	114
11.2 Napredek učencev	118
Glavne ugotovitve.....	119
Literatura in viri	123

Kazalo tabel

Tabela 1: Število vseh odločb, izdanih od 1. 3. 2003 do 31. 8. 2021.....	14
Tabela 2: Število izdanih odločb po šolskih letih	14
Tabela 3: Število usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri'	16
Tabela 4: Število usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri' (razčlenitev)	16
Tabela 5: Število usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri' po šolskih letih	17
Tabela 6: Komisije, ki so delovale do šolskega leta 2007/08	19
Tabela 7: Komisije, ki so delovale od šolskega leta 2007/08 do šolskega leta 2015/16	22
Tabela 8: Komisije, ki delujejo od šolskega leta 2015/16	23
Tabela 9: Čas zaključka posamezne faze glede na začetek postopka	28
Tabela 10: Čas trajanja posamezne faze postopka (v dnevih)	28
Tabela 11: Trajanje postopkov po šolskih letih.....	28
Tabela 12: Trajanje prve in naslednjih usmeritev	29
Tabela 13: Trajanje postopkov glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo otrok	29
Tabela 14: Trajanje postopkov glede na število primanjkljajev, ovir oz. motenj in na zaporedje usmeritve	30
Tabela 15: Delež prvič usmerjenih otrok po šolskih letih (v %).....	32
Tabela 16: Vrsta motnje, ovire oz. primanjkljaja ob prvi usmeritvi po šolskih letih	33
Tabela 17: Struktura skupine otrok z motnjo v duševnem razvoju	34
Tabela 18: Struktura skupine slepih in slabovidnih otrok ter otrok z okvaro vidne funkcije	34
Tabela 19: Struktura skupine gluhih in naglušnih otrok	34
Tabela 20: Struktura skupine otrok z govorno-jezikovnimi motnjami	34
Tabela 21: Struktura skupine gibalno oviranih otrok.....	35
Tabela 22: Struktura skupine otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami	35
Tabela 23: Struktura skupine otrok z avtističnimi motnjami	35
Tabela 24: Število primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti.....	36
Tabela 25: Vrsta primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti	36
Tabela 26: Kombinacije primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti	36
Tabela 27: Prisotnost dveh najpogostejših primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti.....	38
Tabela 28: Vzgojno-izobraževalni programi usmerjenih otrok s PP po šolskih letih	39
Tabela 29: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok s PP po vzgojno-izobraževalnih programih	40
Tabela 30: Spol usmerjenih otrok po šolskih letih	43
Tabela 31: Vrsta primanjkljaja, ovire oz. motnje po spolu.....	44
Tabela 32: Število prilagoditev otrokom s PP po šolskih letih	45
Tabela 33: Število prilagoditev glede na program	46
Tabela 34: Vrsta prilagoditev po šolskih letih	46
Tabela 35: Vrsta prilagoditev po programih	48
Tabela 36: Dodeljene ure dodatne strokovne pomoči po šolskih letih	50
Tabela 37: Ure dodatne strokovne pomoči po profilih izvajalcev.....	51
Tabela 38: Izvajalci pomoči otrokom s PP po šolskih letih	53
Tabela 39: Izvajalci pomoči otrokom s PP po vzgojno-izobraževalnih programih	54
Tabela 40: Dodeljene ure pomoči po programih	56
Tabela 41: Število prilagoditev glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo	58
Tabela 42: Vrsta prilagoditev glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo	58
Tabela 43: Izvajalec pomoči glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo	59
Tabela 44: Dodeljene ure pomoči po primanjkljajih, ovirah oz. motnjah	61
Tabela 45: Obseg prvih usmeritev po statističnih regijah.....	63
Tabela 46: Obseg neusmeritev po statističnih regijah.....	64
Tabela 47: Sedež komisije, pristojne za prvo usmeritev, po statističnih regijah.....	64
Tabela 48: Spol usmerjenih otrok po statističnih regijah	65
Tabela 49: Trajanje postopka usmerjanja po statističnih regijah (v dnevih).....	65
Tabela 50: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok s PP po statističnih regijah	67
Tabela 51: Delež otrok s posameznimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami po statističnih regijah (v %)	68
Tabela 52: Najnižji in najvišji deleži otrok s PP v statističnih regijah	69
Tabela 53: Dolžina intervala med dvema odločbama o usmeritvi	71
Tabela 54: Intervali med odločbami glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje otrok s PP	71
Tabela 55: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok s PP glede na zaporedje izdaje odločbe	73
Tabela 56: Sprememba vzgojno-izobraževalnega programa med prvo in drugo usmeritvijo	73
Tabela 57: Sprememba vzgojno-izobraževalnega programa med drugo in tretjo usmeritvijo.....	74
Tabela 58: Sprememba vzgojno-izobraževalnega programa med prvo in tretjo usmeritvijo	74

Tabela 59: Ponovna usmeritev otrok z motnjo v duševnem razvoju	75
Tabela 60: Ponovna usmeritev slabovidnih in slepih otrok	75
Tabela 61: Ponovna usmeritev otrok z izgubo sluha	76
Tabela 62: Ponovna usmeritev otrok z govorno-jezikovnimi motnjami	76
Tabela 63: Ponovna usmeritev gibalno oviranih otrok	76
Tabela 64: Ponovna usmeritev dolgotrajno bolnih otrok	77
Tabela 65: Ponovna usmeritev otrok s čustveno-vedenjskimi motnjami	77
Tabela 66: Ponovna usmeritev otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	78
Tabela 67: Ponovna usmeritev otrok z avtističnimi motnjami	78
Tabela 68: Ponovna usmeritev otrok z več motnjami	79
Tabela 69: Ponovna usmeritev otrok z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	79
Tabela 70: Spremembe prilagoditev ob ponovni usmeritvi	81
Tabela 71: Spremembe v obsegu pomoči ob ponovni usmeritvi	81
Tabela 72: Spremembe izvajalcev pomoči ob ponovni usmeritvi	82
Tabela 73: Izbrani programi ob usmeritvah otrok v najprimernejši program po šolskih letih	84
Tabela 74: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok, usmerjenih v najprimernejši program po programih	86
Tabela 75: Vrsta primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti pri otrocih, usmerjenih v najprimernejši program	87
Tabela 76: Kombinacije primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti pri otrocih, usmerjenih v najprimernejši program	87
Tabela 77: Primanjkljaji, ovire oz. motnje (2. odločba) učencev, vključenih v drugi del analize	88
Tabela 78: Spol učencev, vključenih v drugi del analize	88
Tabela 79: Delež učencev, vključenih v drugi del analize, s pripravljenim IDPP	88
Tabela 80: Ponujeni pripomočki	90
Tabela 81: Prilagoditve prostora in opreme	92
Tabela 82: Didaktično-metodične prilagoditve	93
Tabela 83: Druge didaktično-metodične prilagoditve (1. poročilo šole)	94
Tabela 84: Druge didaktično-metodične prilagoditve (1. SM in odločba)	94
Tabela 85: Druge didaktično-metodične prilagoditve (2. poročilo šole)	95
Tabela 86: Druge didaktično-metodične prilagoditve (2. SM in odločba)	96
Tabela 87: Prilagoditve preverjanja in ocenjevanja	97
Tabela 88: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (1. poročilo šole)	98
Tabela 89: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (1. SM in odločba)	98
Tabela 90: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (2. poročilo šole)	99
Tabela 91: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (2. SM in odločba)	99
Tabela 92: Povprečno število pripomočkov in prilagoditev na učenca	101
Tabela 93: Učinkoviti pripomočki	102
Tabela 94: Učinkovite prilagoditve prostora in opreme	103
Tabela 95: Učinkovite didaktično-metodične prilagoditve	104
Tabela 96: Druge učinkovite didaktično-metodične prilagoditve	105
Tabela 97: Učinkovite prilagoditve preverjanja in ocenjevanja	107
Tabela 98: Druge učinkovite prilagoditve preverjanja in ocenjevanja	107
Tabela 99: Ponujene oblike pomoči	109
Tabela 100: Povprečno število oblik pomoči na učenca	110
Tabela 101: Število ur DSP (1. SM in odločba)	111
Tabela 102: Število ur DSP (2. SM in odločba)	111
Tabela 103: Povprečno število ur DSP	111
Tabela 104: Izvajalec DSP za premagovanje POM	112
Tabela 105: Učinkovite oblike pomoči	113
Tabela 106: Prisotni poudarki pri opisovanju značilnosti učencev (1. poročilo šole)	114
Tabela 107: Prisotni poudarki pri opisovanju značilnosti učencev (2. poročilo šole)	114
Tabela 108: Prisotni poudarki pri opisovanju napredka učencev (1. poročilo šole)	115
Tabela 109: Prisotni poudarki pri opisovanju napredka učencev (2. poročilo šole)	116
Tabela 110: Napredek učencev po področjih (1. poročilo šole)	118
Tabela 111: Napredek učencev po področjih (2. poročilo šole)	118

Kazalo slik

Slika 1: Število izdanih odločb po šolskih letih	15
Slika 2: Število usmerjenih otrok po šolskih letih	17
Slika 3: Trajanje postopkov usmerjanja v dnevih	27
Slika 4: Trajanje postopkov po šolskih letih	29
Slika 5: Dodeljene ure dodatne strokovne pomoči po šolskih letih	51

Uvod

Potek postopka usmerjanja¹

Potek postopka usmerjanja ureja *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami – ZUOPP-1* (Ur. l. RS, št. 58/2011) od 22. do 40. člena. Postopek usmerjanja vodi in v njem odloča za to pooblaščen in usposobljena oseba na Zavodu RS za šolstvo (svetovalec, ki vodi postopek usmerjanja). Za odločanje v postopkih usmerjanja se uporabljajo določbe *Zakona o splošnem upravnem postopku – ZUP* (Ur. l. RS, št. 82/2013), če z ZUOPP-1 ni drugače določeno. Zavod RS za šolstvo izda odločbo o usmeritvi v program vzgoje in izobraževanja in odločitev o usmeritvi utemelji na podlagi ugotovitev iz strokovnega mnenja *komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami* (v nadaljevanju komisija). Pred izdajo odločbe o usmeritvi mora svetovalec ugotoviti, ali vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je oz. bo vključen otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju otrok s PP), izpolnjuje pogoje za sprejem otroka oz. za izvajanje ukrepov, povezanih s posebnimi potrebami otroka. Odločba o usmeritvi mora biti izdana v roku 30 delovnih dni od prejema strokovnega mnenja. Zoper odločbo o usmeritvi, izdano na prvi stopnji, se lahko vloži pritožba v roku 15 dni od njene vročitve.

Pisno zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja (v nadaljevanju zahteva) vložijo praviloma starši. ZUOPP-1 je pri vlagatelju postopka usmerjanja uvedel možnost, da lahko zahtevo vloži starejši mladoletnik ob dopolnjenih 15 letih starosti sam, lahko pa zahtevo vloži tudi vzgojno-izobraževalni zavod.

Vlagatelj mora k zahtevi priložiti strokovno dokumentacijo (zdravstvena, psihološka, specialpedagoška, socialna in druga poročila), ki je nastala na podlagi že opravljene obravnave otroka, in poročilo vzgojno-izobraževalnega zavoda. Poročilo praviloma pripravi otrokov učitelj, razrednik ali (šolska) svetovalna služba. V njem morajo biti navedena in opisana opažanja o otroku: podatki o otrokovih posebnostih in značilnostih, značilnosti njegovega razvoja, močna in šibka področja, morebitne posebnosti ter odstopanja v telesnem, spoznavnem in psihosocialnem razvoju. Opisani morajo biti otrokovi dosežki v programu, v katerega je vključen, s poudarkom na tem, kaj otrok zmore in pri čem ima težave, in sicer na področju osnovnih veščin (branje, pisanje in računanje) in na posameznih predmetnih področjih. Sledi opis dosedanjega dela z otrokom, ki se nanaša na delo učitelja pri pouku, delo svetovalne službe, morebitno individualno in skupinsko pomoč in pomoč drugih strokovnih delavcev. V poročilu opišemo tudi napredek otroka glede na začetno stanje, predstavimo sodelovanje s starši in predlog glede potrebne pomoči in prilagoditev. Ob koncu poročila je predstavljeno še mnenje o postopku usmerjanja za tega otroka.

V del strokovne dokumentacije sodi tudi zapis pogovora z otrokom o postopku usmerjanja, razen če tega zaradi njegove starosti ali sposobnosti razumevanja okoliščin ni mogoče opraviti. O tem presodi strokovni delavec na šoli. Pogovor opravi učitelj ali strokovna služba v vzgojno-izobraževalni ustanovi, ki jo otrok obiskuje.

Člani komisije na podlagi obstoječe dokumentacije o otroku, morebitnega pogovora z vlagateljem in po potrebi tudi na podlagi pogovora oz. pregleda otroka izdelajo strokovno mnenje. Strokovna podlaga za umestitev otroka v eno izmed skupin otrok s PP so *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* (2015), ki natančno opisujejo specifične značilnosti posameznih skupin in podskupin otrok s PP.

Komisija izdelava strokovno mnenje, ki vključuje osnovne podatke o otroku, sintezo mnenj vseh članov, opredelitev vrste in stopnje primanjkljaja, ovire oz. motnje, usmeritev v ustrezen program in ustrežno ustanovo, po potrebi pa tudi opredelitev dodatne strokovne pomoči, prilagoditve prostora in opreme, spremljevalca, pripomočke in druge pravice, ki otroku pripadajo na podlagi zakonodaje.

¹ Povzeto po Vovk Ornik, 2016, str. 128–134.

V strokovnem mnenju je ključna sinteza mnenj vseh (treh ali več) članov komisije. Komisija mora opisati potek dosedanjega izobraževanja otroka in navesti podatke, ki izhajajo iz dosedanje vključenosti. Člani komisije praviloma povzemajo tudi mnenje šole, ki ga je mogoče razbrati iz poročila o otroku, mnenje otrokovega učitelja in navedbe iz zapisa pogovora z otrokom. Poudarek pri zapisu sinteze temelji na otrokovih močnih področjih. Sinteza lahko vsebuje tudi predloge komisije za morebitno obravnavo otroka oz. predloge za nudenje pomoči in podpore otroku v šoli (npr. nadaljevanje obravnave v šolski svetovalni službi, vključitev v logopedsko obravnavo). Sinteza je bistvo strokovnega mnenja, zato je praviloma vsebinsko bogata v zapisu. Pri skupini otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (v nadaljevanju PPPU) komisija v zapisu poudari tudi strokovno utemeljitev izvajanja petstopenjskega modela pomoči, na podlagi katerega lahko prepoznamo otroka s PPPU. Del zapisa (sinteze) strokovnega mnenja vsebuje tudi predlog prilagoditev pri izvajanju programa (didaktično-metodične prilagoditve) in zapis pripomočkov ter prilagoditev prostora in opreme.

Strokovno mnenje prejmejo otrokovi starši, ki imajo možnost predstaviti pripombe v roku osmih dni od prejema strokovnega mnenja, in vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je oz. bo vključen otrok. Če imajo starši pripombe na strokovno mnenje, lahko svetovalec zahteva od komisije dopolnitev strokovnega mnenja, dodatno obrazložitev ugotovitev ali pa ponovno obravnavo otroka s PP. Če pa svetovalec oceni, da strokovnega mnenja ni treba dopolniti, ga dodatno obrazložiti ali opraviti ponovne obravnave, izda na podlagi strokovnega mnenja odločbo o usmeritvi.

Z odločbo o usmeritvi se odloči o vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka s PP in usmeritvi v program vzgoje in izobraževanja. Lahko se tudi ugotovi, da usmeritev ni potrebna. Če se otroka s PP usmeri, se z odločbo o usmeritvi odloči o (ZUOPP-1, 2011, v Vovk Ornik, 2016, str. 133–134):

- vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka;
- programu vzgoje in izobraževanja, v katerega se otrok usmerja;
- vzgojno-izobraževalnem zavodu, v katerega se otrok vključi;
- datumu vključitve v program ali v vzgojno-izobraževalni zavod;
- obsegu, oblikah in izvajalcih posamezne oblike dodatne strokovne pomoči;
- pripomočkih, prostoru, opremi in drugih pogojih, ki morajo biti zagotovljeni za vzgojo in izobraževanje;
- začasnem ali stalnem spremljevalcu;
- zmanjšanju števila otrok v oddelku glede na predpisane normative;
- drugih pravicah, ki izhajajo iz ZUOPP-1 in zakonov s področja vzgoje in izobraževanja;
- rokov preverjanja ustreznosti usmeritve.

Če se starši ne strinjajo z odločbo o usmeritvi, izdano na prvi stopnji, lahko vložijo pritožbo. Pritožbo na odločbo lahko vloži tudi starejši mladoletnik. Prav tako lahko pritožbo vloži tudi vzgojno-izobraževalni ali socialnovarstveni zavod, vendar le v primeru zavrnitve zahteve za začetek postopka usmerjanja in če je bil vlagatelj zahteve. Pritožbeni postopek vodi drugostopenjski organ, ministrstvo, pristojno za izobraževanje. Pritožba zoper drugostopenjsko odločbo ni več mogoča, možen pa je upravni spor z vložitvijo tožbe na Upravno sodišče RS.

Z izdajo odločbe o usmeritvi se formalno postopek usmerjanja sicer zaključi, nadaljujejo pa se aktivnosti za pripravo individualiziranega programa za otroka s PP, ki ga mora vzgojno-izobraževalni zavod izdelati najkasneje v roku 30 dni po dokončnosti odločbe. Individualizirani program je obvezni dokument za vse otroke s PP, ne glede na to, v kateri program so usmerjeni, in služi med drugim tudi kot povratna informacija o izvajanju in ustreznosti programa, v katerega je vključen otrok (Lipec Stopar, 2010, v Vovk Ornik, 2016, str. 134).

Pregled ključnih sprememb zakonodaje na področju usmerjanja otrok s PP²

Leta 1976 je bil sprejet *Zakon o izobraževanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju*, na podlagi tega zakona pa leta 1977 *Pravilnik o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju*, s katerim so uvedli koncept razvrščanja in spremenili poimenovanje skupin otrok s PP. Po določbah tega pravilnika so se razvrščali: duševno moteni otroci, otroci s slušnimi in govornimi motnjami, slepi in slabovidni otroci, otroci z drugimi telesnimi motnjami, vedenjsko in osebnostno moteni in otroci z več vrstami motenj (Krek in Metljak, 2011, v Vovk Ornik, 2016, str. 116).

Zakon in pravilnik sta veljala vse do leta 2000, ko je bil sprejet *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* (ZUOPP), ki je termin kategorizacije nadomestil s terminom usmerjanje. S tem naj bi poudaril pedagoško naravnani pristop ali prehod iz medicinskega modela kategorizacije v pedagoški model usmerjanja, ki poudarja program, in ne otrokovo motnjo.

Takratni *Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s PP ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP* pa ni bil skladen s konceptualno novostjo ZUOPP, ki naj bi se odražala v naravnosti k otrokovim posebnim potrebam in usmerjanju v najprimernejši program, in ne k motnji sami, četudi so nekateri avtorji menili, da ni tako in da je umestitev otroka v eno izmed obstoječih skupin otrok s PP le okvir za oceno in odločitev o tem, kateri program je zanj najprimernejši (Javornik, 2003, v Vovk Ornik, 2016, str. 117) ali pa je to potrebno zaradi varovanja drugih pravic in koristi (Košir, 2003, Laughlin in Boyle, 2008, v Vovk Ornik, 2016, str. 117).

Tako je sprememba ZUOPP v letu 2007 prinesla spremembe v organizaciji in načinu dela komisij. V obrazložitvi predlaganih sprememb takratnega predloga zakona je predlagatelj (Vlada RS, 2006, v Vovk Ornik, 2016, str. 119) poudaril, da sprememba zakona ne posega v konceptualno ureditev usmerjanja otrok s PP, temveč spremembe pomenijo dograditev postopka za preglednejše usmerjanje in odpravo pomanjkljivosti, ki so v praksi oteževale sam postopek. Kot razlog za določitev Zavoda RS za šolstvo za organizacijsko in vsebinsko vodenje postopkov usmerjanja na prvi stopnji in za imenovanje in sestavo komisij pa navaja, da so s tem sledili osnovnemu namenu, to je pedagoško naravnani pristopu k usmerjanju. Zakon je odpravljal številčno in vsebinsko predimenzionirano sestavo komisije, predlagatelj pa navaja, da bo lahko v komisiji sodeloval tudi vzgojitelj oz. učitelj, ki izvaja vzgojno-izobraževalno delo z otrokom.

Kljub nekajkratnim spremembam zakonodaje (2000, 2003, 2007 in 2011) pa ni bilo zaslediti bistvenih sprememb v konceptualni ureditvi usmerjanja.

² Povzeto po Vovk Ornik, 2016, str. 116–120.

Inkluzivna paradigma³

Naš izobraževalni sistem spodbuja vključevanje otrok s PP (oz. učencev s PP) v večinske šole. Gre za t. i. koncept vključevanja, za katerega velja, da vključujoči način dela z učenci s PP zahteva pogled na razred kot na skupnost različnih, izvirnih posameznikov. V vključujočem okolju je predvsem izpostavljena potreba po prilagajanju okolja otroku. Poleg ovir, ki izhajajo iz učenca oz. njegove narave, smo pozorni tudi na pogoje in ovire iz učnega okolja, ki učencu onemogočajo optimalno učenje in razvoj. Osnovno izhodišče za učiteljevo delo v vključujoči šoli so drugačnost, različnost, izvirnost in individualnost. Individualne razlike in individualizirano delo vsakemu posamezniku povečajo možnost, da se po svojih zmožnostih in vrlinah na svoj način vključuje v skupino in v njej tudi prispeva (Magajna idr., 2008). »Za vsakega učenca v šoli in še posebej za učenca s težavami pri učenju (in za druge učence s PP) je pomembna vsakodnevna konkretna izkušnja upoštevanja in vključevanja drugačnosti, izkušnja soudeležnosti in soustvarjanja, strpnosti in solidarnosti.« (Magajna idr., 2008, str. 6–7)

Opara (2015, str. 12) navaja, da naj bi spreminjanje šol v smeri inkluzije sledilo naslednjim štirim elementom:

1. Inkluzija je proces. To pomeni, da je nikoli končano iskanje boljše poti kot odgovor na različnost. Pomeni učenje o tem, kako živeti z različnostjo, in učenje o tem, kako učiti o različnosti.
2. Inkluzija se ukvarja z identifikacijo in odstranjevanjem ovir.
3. Inkluzija se ukvarja s prisotnostjo, participacijo in napredovanjem vseh učencev:
 - prisotnost pomeni, kako in koliko je vključenih,
 - participacija pomeni, kakšna je kvaliteta vključenosti,
 - napredovanje pomeni, koliko se naučijo.
4. Inkluzija vključuje poudarke na tistih skupinah učencev, ki bi lahko pomenili tveganje za marginalizacijo, izključevanje ali neuspešnost.

Inkluzija teži k iskanju boljše poti za reševanje vzgojno-izobraževalnih problemov, ki izhajajo iz drugačnosti otrok. Posameznikom omogoča enake možnosti, enake dostope in enakopravno obravnavo (Rutar, 2010).

Robertson s sodelavci (2003, v Schmidt Krajnc, 2018, str. 5) pojasnjuje, da je bistvenega pomena »prilagojen vzgojno-izobraževalni proces, pedagoški pristopi pa temeljijo na prednostih, močeh in sposobnostih učenca. /.../ Individualizirani program pomembno dopolnjuje kurikulum in omogoča učiteljem razmislek o tem, kako smiselno ter individualizirano določiti vrsto in stopnjo prilagoditev v kurikulumu ter personalizirati učenje. Neposredna podpora in intervencija pripomoreta k uspešnejšemu vključevanju, dodatno pa še individualna pomoč in delo v majhnih skupinah.«

Schmidt Krajnc (2018) dodaja, da imajo v procesu inkluzije ključno vlogo vodstva šol, ki so naklonjena spremembam, prisluhnejo učiteljem v zvezi s težavami pri poučevanju učencev z različnimi posebnimi potrebami, opolnomočajo osebje, imajo vizijo glede inkluzije in v to vključujejo ves šolski kolektiv. Nadalje je jedrno tudi vključevanje staršev otrok s PP in partnersko sodelovanje z njimi. »Šole morajo spodbujati dvosmerno komunikacijo s starši otrok s PP, sprejemati in spoštovati njihovo prostovoljstvo ter omogočiti aktivno vključevanje v načrtovanje, izvajanje in odločanje o ciljih pri individualiziranih programih.« (Dabkowski, 2004, v Schmidt Krajnc, 2018, str. 6) Tudi pri starših je pomembno zavedanje, da ima šola najboljši namen pri delu z njihovim otrokom (Schmidt in Čagran, 2014, v Schmidt Krajnc, 2018). Ne smemo pozabiti na aktivno vključevanje otroka s PP, katerega vprašamo za mnenje, pogled, bodisi na področju odnosov z vrstniki bodisi na področju ponujenih oblik podpore in prilagoditev, počutja, potreb in poznavanja lastnih pomanjkljivosti. Pozorni moramo biti tudi na to, ali imajo učenci zadostno vrstniško podporo, ali se počutijo vključeni in sprejeti, in v ta namen pripraviti dejavnosti za izboljšanje sočutnosti in empatije (Schmidt Krajnc, 2018). Ainscow (2012, v Schmidt Krajnc, 2018, str. 8) poudarja, da »potrebujemo odgovorne, empatične inkluzivne pedagoge, ki bodo odprti za spremembe, ki bodo želeli razvijati svoj talent in ki bodo prilagoditve otrokom s PP razumeli dvosmerno. Poleg tega bodo spodbujali prenos

³ Pripravili D. Plavčak in P. Košnik.

inkluzivnih principov na raven šole, v šolske razrede in skrbeli za razvoj povezanosti ter timskega dela med vsemi udeleženci na šoli, tudi starši, na načelih vzajemnosti in zaupanja.«

Kobal Grum (2018) ugotavlja, da gre pri merilih za učinkovitost inkluzije za prvi premik v smeri razmisleka, česa je otrok sposoben, in še več, kaj lahko učitelj prispeva in kako, da bo otrok uspešnejši in zadovoljnejši sam s seboj. Opredeljuje psihološke indikatorje inkluzivne učinkovitosti. »Prvi so kognitivni indikatorji, kot sta uspeh in znanje otroka kot posledica učinkovitega dela učitelja ter kompetentnost, znanje in strokovnost učitelja, drugi pa so t. i. konativni in psihosocialni indikatorji, kot so samopodoba, motivacija, psihično blagostanje itd. otrok kot posledica učinkovitosti dela učitelja.« (Kobal Grum, 2018, str. 101) Avtorica (Kobal Grum, 2018, str. 101) je izpostavila, da na pripravljenost vstopanja v inkluzivno okolje temeljno vpliva osebnost učitelja.

Kiswarday in Drlić (2018) pojasnjujeta, da je sodelovalno poučevanje odziv na spremembe, ki jih prinaša inkluzija. Gately in Gately (2001, v Kiswarday in Drlić, 2018, str. 228) »poudarjata, da sodelovalno poučevanje pomeni soustvarjanje obeh učiteljev (razrednega oz. predmetnega in specializiranega) v vseh fazah pouka z namenom, da pripravita ustrezno diferenciran pouk, ki ustreza vzgojno-izobraževalnim potrebam vključenih otrok«. Ta način poučevanja doprinese k boljši vključenosti in učni uspešnosti učencev.

Tudi sodelovalno učenje prispeva k inkluzivni učinkovitosti. O pozitivnih učinkih sodelovalnega učenja poročajo na primer Bočkor Starc (2020) in Krajnc Dular (2020). Bočkor Starc (2020) opisuje sodelovalno učenje v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju; kot pozitiven rezultat dela učencev v manjših heterogenih skupinah predstavlja, da učenci prevzemajo vloge, ki jih zmorejo, se lažje sprostijo, aktivno sodelujejo in doživljajo uspeh ter lažje razvijajo pozitivno samopodobo. Učitelj pri takšnem načinu dela prevzame vlogo organizatorja in motivatorja. Krajnc Dular (2020) glede na izvajanje sodelovalnega učenja pri predmetu zgodovina ugotavlja podobno kot Bočkor Starc (2020), in sicer da so bili lahko aktivni vsi učenci glede na svoje sposobnosti; poudarja tudi, da je tovrstno učenje pozitivno vplivalo tako na nadarjene kot na učno šibkejše učence.

1 Namen in cilji raziskave

1.1 Namen raziskave

Namen raziskave je bil ugotoviti, kako učinkovito je usmerjanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (otrok s PP) z vidika zagotavljanja enakih možnosti v izobraževanju ob upoštevanju njihovih različnih zmožnosti. Za ta namen smo v raziskavi analizirali sistem usmerjanja otrok s PP oz. proces izdajanja odločb o usmeritvah otrok s PP od začetka vzpostavitve tega sistema naprej.

Z raziskavo smo pridobili kar se da celovit vpogled v proces usmerjanja otrok s PP, zato lahko služi kot strokovna podlaga za morebitne sistemske spremembe na področju usmerjanja otrok s PP ali vzgojno-izobraževalnega dela z njimi, za nadaljnje raziskovalno delo na tem področju in ne nazadnje za podporo komisijam pri njihovem delu.

V prvem delu raziskave smo analizirali podatke o postopkih usmerjanja otrok s PP, ki so bili vneseni v administrativno bazo podatkov,⁴ ki jo vodi Zavod RS za šolstvo (t. i. baza Oracle). Ta kvantitativna analiza podatkov se pretežno nanaša na dokumente v teh postopkih, izdane v obdobju od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21, oz. na otroke s PP, ki so bili s temi dokumenti usmerjeni ali je bila njihova usmeritev zavrnjena.

V drugem delu raziskave smo na izbranem vzorcu usmeritev otrok s PP s kvalitativno analizo dokumentov analizirali, kako usmerjanje otrok s PP vpliva na šolsko prakso oz. kolikšna je učinkovitost procesa usmerjanja otrok s PP pri uresničevanju inkluzivne paradigme v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Na izbranem vzorcu usmeritev smo raziskali, v kolikšni meri in na kakšen način se zapisano v izdanih strokovnih mnenjih in odločbah o usmeritvah izvaja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Za ta namen smo ob vsebini v strokovnih mnenjih in odločbah analizirali dokumentacijo, ki jo Zavod RS za šolstvo pridobi pred prvo in pred ponovno uvedbo postopka usmeritve otroka s PP (Poročilo osnovne šole o otroku s prilogami).

⁴ Interna administrativna baza podatkov o postopkih usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ZRSŠ.

1.2 Cilji in raziskovalna vprašanja

Prvi del

V prvem delu raziskave smo si zastavili naslednje cilje in raziskovalna vprašanja:

1. cilj: Raziskati delo komisij in dinamiko postopkov usmerjanja od začetka postopka do izdaje odločbe.

Raziskovalno vprašanje 1.1: Kakšen je obseg izdajanja odločb o usmeritvi, odločb 'se ne usmeri' in usmeritev otrok s PP v vzgojno-izobraževalne programe, ki so otroku v največjo korist, po posameznih komisijah za usmerjanje?

Raziskovalno vprašanje 1.2: Kako dolgo traja postopek usmeritve otroka po posameznih fazah postopka in glede na kompleksnost postopka (vrsto ter število primanjkljajev, ovir oz. motenj)?

2. cilj: Raziskati obseg in strukturo populacije usmerjenih otrok s PP.

Raziskovalno vprašanje 2.1: Kakšna sta obseg in struktura populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo po posameznih šolskih letih izdaje odločb?

Raziskovalno vprašanje 2.2: V kakšnem obsegu se pojavljajo posamezni primanjkljaji, ovire oz. motnje pri otrocih z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami in katera so najpogostejša sopojavljanja?

Raziskovalno vprašanje 2.3: Kakšna je struktura populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo po posameznih programih usmeritve?

Raziskovalno vprašanje 2.4: Do katerih razlik prihaja v prisotnosti primanjkljajev, ovir oz. motenj glede na spol usmerjenih otrok s PP?

3. cilj: Raziskati, katere oblike dela z otroki s PP so predpisane z odločbami o usmeritvi.

Raziskovalno vprašanje 3.1: Katere prilagoditve in kateri profili izvajalcev pomoči so predpisani v odločbah po posameznih vzgojno-izobraževalnih programih?

Raziskovalno vprašanje 3.2: Katere prilagoditve in kateri profili izvajalcev pomoči so predpisani v odločbah po posameznih primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok s PP?

4. cilj: Raziskati obseg in strukturo populacije usmerjenih otrok s PP po statističnih regijah.

Raziskovalno vprašanje 4.1: Kakšen je obseg populacije usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri' po statističnih regijah?

Raziskovalno vprašanje 4.2: Kakšna je struktura populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje po statističnih regijah?

5. cilj: Raziskati spremembe v izdanih odločbah ob ponovnih usmeritvah oz. spremembah v usmeritvah otrok s PP.

Raziskovalno vprašanje 5.1: V kakšnem časovnem intervalu pride do izdaje nove odločbe o usmeritvi?

Raziskovalno vprašanje 5.2: Do katerih sprememb prihaja ob ponovnih usmeritvah v opredelitvi primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP?

Raziskovalno vprašanje 5.3: Do katerih sprememb prihaja ob ponovnih usmeritvah v prilagoditvah, obsegu pomoči in profilih izvajalcev pomoči?

6. cilj: Raziskati obseg in strukturo populacije otrok s PP, usmerjenih v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok.

Raziskovalno vprašanje 6.1: Koliko otrok s PP je bilo usmerjenih v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok, po posameznih programih usmeritve?

Raziskovalno vprašanje 6.2: Kakšna je struktura populacije usmerjenih otrok s PP v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok, po posameznih primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok s PP?

Drugi del

V drugem delu raziskave smo si zastavili naslednja cilja in raziskovalna vprašanja:

7. cilj: Ugotoviti vrsto in obseg prilagoditev, ki jih strokovni delavci ponudijo učencem.

Raziskovalno vprašanje 7.1: Katere prilagoditve strokovni delavci ponudijo učencem in v kolikšni meri so te prilagoditve izboljšane zaradi njihove usmeritve?

Raziskovalno vprašanje 7.2: Katere oblike pomoči strokovni delavci ponudijo učencem pred njihovo usmeritvijo in po njej?

8. cilj: Raziskati vrsto področja vzgojno-izobraževalnega dela, ki mu šola daje poudarek pri opisovanju težav/evalvaciji napredka učencev.

Raziskovalno vprašanje 8.1: Katerim področjem vzgojno-izobraževalnega dela daje šola poudarek, ko opisuje značilnosti in napredek učencev?

Raziskovalno vprašanje 8.2: V kolikšni meri je napredek učencev izboljšán zaradi usmeritve?

2 Opis podatkov – prvi del raziskave

2.1 Dokumenti, vključeni v analizo

Pred izvedbo analize je bila administrativna baza podatkov očiščena. Izločeni so bili vsi evidentno podvojeni vnosi ter zaradi manjkajočih vrednosti v celoti neuporabni vnosi. Po čiščenju baze je v bazi ostalo 130.273 izdanih odločb, ki so primerne (delno ali v celoti) za analizo in ki so bile izdane v obdobju od začetka izvajanja usmerjanja otrok s PP (1. 3. 2003) do konca šolskega leta 2020/21 oz. do 31. 8. 2021.

Vrsta in število odločb, vključenih v analizo, je prikazano v tabeli 1. Število izdanih odločb po šolskih letih je prikazano v tabeli 2 in grafično na sliki 1.

Tabela 1: Število vseh odločb, izdanih od 1. 3. 2003 do 31. 8. 2021

Vrsta odločbe	Število	Odstotek
Odločba o usmeritvi	115373	88,6
Začasna odločba	284	0,2
Delna odločba	1801	1,4
Dopolnilna odločba	1506	1,2
Odločba izdana na II. stopnji	232	0,2
Odločba o usmeritvi po 38. ali 33. členu	1680	1,3
Odločba 'se ne usmeri'	9397	7,2
Skupaj	130273	100,0

Od 9.397 odločb o neusmeritvi (odločb 'se ne usmeri') je bilo 6.372 odločb izdanih otrokom, ki so ob eni ali več odločbah o neusmeritvi dobili tudi eno ali več odločb o usmeritvi. Preostalih 3.025 odločb o neusmeritvi je bilo izdano otrokom, ki ob eni ali več odločbah o neusmeritvi niso dobili nobene odločbe o usmeritvi.

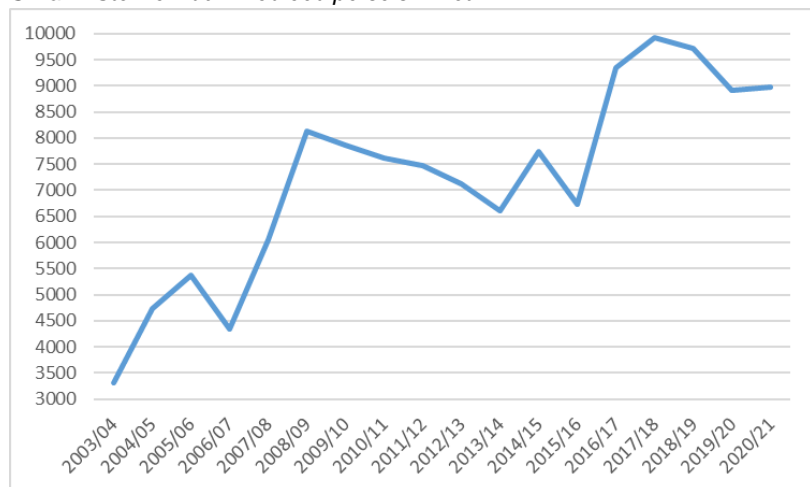
V analizi so upoštevane vse vrste odločb iz tabele 1. Katere odločbe so vključene v posameznih fazah analize, je pojasnjeno sproti pred prikazi rezultatov. Ostali dokumenti, izdani v analiziranem obdobju (sklepi, popravki idr.), v analizo niso vključeni.

Tabela 2: Število izdanih odločb po šolskih letih

Šolsko leto	Število
Pred 2003/04	393
2003/04	3310
2004/05	4725
2005/06	5372
2006/07	4347
2007/08	6047
2008/09	8121
2009/10	7864
2010/11	7609
2011/12	7463
2012/13	7113
2013/14	6597
2014/15	7730
2015/16	6729
2016/17	9343
2017/18	9914
2018/19	9713
2019/20	8908
2020/21	8975
Skupaj	130273

Pred šolskim letom 2003/04 je bilo izdanih 393 odločb. Odločbe iz tega obdobja praviloma niso vključene v analizo, saj niso reprezentativne za vse šolsko leto. Te odločbe so izpuščene iz spodnjega grafičnega prikaza števila odločb po šolskih letih; na grafu (slika 1) je prikazano število vseh izdanih odločb od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21.

Slika 1: Število izdanih odločb po šolskih letih

Ob precej spremenljivi dinamiki izdajanja odločb po šolskih letih – posameznim obdobjem strme rasti sledi rahlo zmanjševanje števila izdanih odločb – je splošni trend za celotno analizirano obdobje naraščanje števila izdanih odločb. V analiziranem obdobju se je tako število izdanih odločb v enem šolskem letu približno potrojilo.

Pristojnost vodenja postopkov usmerjanja in s tem javno pooblastilo sta se na Zavod RS za šolstvo s centrov za socialno delo prenesla s 1. 3. 2003. Postopki usmerjanja so v letu 2003 potekali v skladu z ZUOPP (Ur. l. RS, št. 58/2000) in *Pravilnikom o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju* (Ur. l. RS, 18/77), ki pa še ni zajemal kriterijev za usmerjanje dolgotrajno bolnih otrok in otrok s PPPU. Obe skupini otrok s PP pa sta že bili prepoznani kot samostojni skupini, zajeti v ZUOPP. V Uradnem listu št. 54/2003 je bil nato objavljen *Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami* (v nadaljevanju *Pravilnik o delu komisij*), ki je začel veljati 7. junija 2003 in na podlagi katerega sta se lahko usmerjali obe navedeni skupini otrok s PP. Sprejetje *Pravilnika o delu komisij* je tako botrovalo k prvemu porastu števila izdanih odločb od šolskega leta 2003/04 naprej.

V letu 2007 je sledila naslednja sprememba organizacije in načina dela komisij. Pristojnost delovanja komisij se je prenesla s takratnega pristojnega ministrstva na Zavod RS za šolstvo. Po rahlem upadu vlog je zaradi novega oblikovanja komisij in s tem povezanega delovanja ter zaradi povečanega števila vlog kot posledice dveh novih skupin otrok s PP (dolgotrajno bolni otroci in otroci s PPPU), sledil trend strmega porasta izdanih odločb. Sprememba je sovpadala tudi s sprejetjem *Koncepta dela: učne težave v osnovni šoli* (2007), kar je dodatno povečalo priliv števila vlog za usmeritev.

Tretji strmi porast števila izdanih odločb v šolskem letu 2016/17 lahko delno pojasnimo z notranjo reorganizacijo dela, ki se je začela na začetku šolskega leta 2015/16, njene posledice pa so se pokazale z naslednjim letom. Ker pa se je povečano število izdanih odločb ohranilo v več šolskih letih, lahko večino tega porasta pripišemo povečanemu številu prvih in ponovnih usmeritev v tem obdobju.

2.2 Otroci, vključeni v analizo

Otroci, za katere je bil uveden postopek usmerjanja, so pridobili eno ali več odločb o usmeritvi in drugih vrst odločb. Ker je pretežni del analize opravljen na ravni otrok (in ne na ravni dokumentov), nekateri dokumenti v analizo niso vključeni. Kadar je analiza opravljena na ravni otroka in enega dokumenta (odločbe), je v analizo vključena prva izdana odločba o usmeritvi ali neusmeritvi (odločba 'se ne usmeri').

Število otrok, vključenih v analizo, je glede na prvo izdano odločbo prikazano v tabeli 3. Prikazano je tako število usmerjenih otrok kot število neusmerjenih otrok. V tabeli 4 je število prvič usmerjenih in neusmerjenih otrok prikazano ponovno, pri čemer so prvič usmerjeni razčlenjeni na skupino, ki je pridobila eno ali več odločb o usmeritvi in nobene odločbe o neusmeritvi, in na skupino, ki je ob eni ali več odločbah o usmeritvi pridobila tudi eno ali več odločb o neusmeritvi. Tretjo skupino otrok v tabeli 4 (druga skupina v tabeli 3) predstavljajo otroci, ki so pridobili eno ali več odločb o neusmeritvi in nobene odločbe o usmeritvi (nikoli usmerjeni otroci). V tabeli 5 je prikazano število usmerjenih in neusmerjenih otrok (nikoli usmerjenih otrok) po šolskih letih. Število usmerjenih otrok po šolskih letih je dodatno prikazano tudi grafično na sliki 2.

Tabela 3: Število usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri'

(Ne)usmerjeni otroci v postopkih	Pred 2003/04		Od 2003/04 do 2020/21		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Usmerjeni otroci (z 1 ali več odločbami o usmeritvi in 0 ali več odločbami 'se ne usmeri')*	376	97,7	57110	95,2	57486	95,2
Neusmerjeni otroci (z 1 ali več odločbami 'se ne usmeri' in 0 odločbami o usmeritvi)**	9	2,3	2892	4,8	2901	4,8
Skupaj	385	100,0	60002	100,0	60387	100,0

* Glede na šolsko leto prve odločbe o usmeritvi. ** Glede na šolsko leto prve odločbe 'se ne usmeri'.

Tabela 4: Število usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri' (razčlenitev)

(Ne)usmerjeni otroci v postopkih	Pred 2003/04		Od 2003/04 do 2020/21		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Usmerjeni otroci (z 1 ali več odločbami o usmeritvi in 0 odločbami 'se ne usmeri')*	261	67,8	51133	85,2	51394	85,1
Usmerjeni otroci (z 1 ali več odločbami o usmeritvi in 1 ali več odločbami 'se ne usmeri')*	115	29,9	5977	10,0	6092	10,1
Neusmerjeni otroci (z 1 ali več odločbami 'se ne usmeri' in 0 odločbami o usmeritvi)**	9	2,3	2892	4,8	2901	4,8
Skupaj	385	100,0	60002	100,0	60387	100,0

* Glede na šolsko leto prve odločbe o usmeritvi. ** Glede na šolsko leto prve odločbe 'se ne usmeri'.

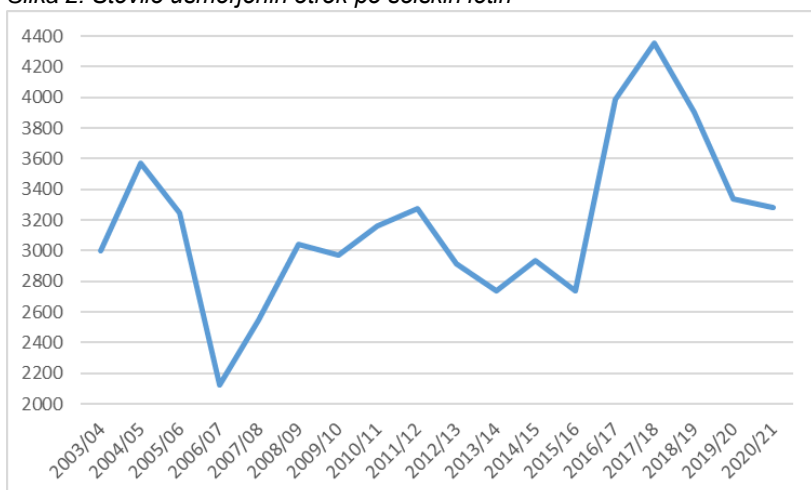
Otroci so v postopkih lahko pridobili več kot eno odločbo o usmeritvi in tudi več kot eno odločbo o neusmeritvi, zato se podatki o številu otrok ne ujemajo s podatkom o številu izdanih odločb (npr. 2.901 otrok, ki niso bili nikoli usmerjeni, je dobilo 3.025 odločb 'se ne usmeri').

Skupaj je v analizo vključenih 57.486 usmerjenih otrok (med njimi je 6.092 takih, ki so pred usmeritvijo ali po njej pridobili tudi odločbo o neusmeritvi) in 2.901 neusmerjenih otrok (nikoli usmerjeni otroci). Od 57.486 usmerjenih otrok jih je bilo pred šolskim letom 2003/04 usmerjenih 376, 57.110 pa v obdobju od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21.

Tabela 5: Število usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri' po šolskih letih

Šolsko leto	Usmerjenih otrok (prva usmeritev)		Neusmerjenih otrok (prva neusmeritev)		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	2999	98,4	48	1,6	3047	100,0
2004/05	3568	97,2	101	2,8	3669	100,0
2005/06	3246	95,6	148	4,4	3394	100,0
2006/07	2123	94,3	128	5,7%	2251	100,0
2007/08	2550	94,8	140	5,2	2690	100,0
2008/09	3043	95,1	156	4,9	3199	100,0
2009/10	2969	94,0	189	6,0	3158	100,0
2010/11	3161	93,5	218	6,5	3379	100,0
2011/12	3271	94,6	186	5,4	3457	100,0
2012/13	2913	94,2	179	5,8	3092	100,0
2013/14	2741	95,7	124	4,3	2865	100,0
2014/15	2938	95,0	154	5,0	3092	100,0
2015/16	2735	95,1	142	4,9	2877	100,0
2016/17	3985	95,7	177	4,3	4162	100,0
2017/18	4351	95,8	192	4,2	4543	100,0
2018/19	3900	94,7	217	5,3	4117	100,0
2019/20	3338	94,5	194	5,5	3532	100,0
2020/21	3279	94,3	199	5,7	3478	100,0
Skupaj	57110	95,2	2892	4,8	60002	100,0

Slika 2: Število usmerjenih otrok po šolskih letih

Kljub precejšnjemu povečanju izdanih odločb v analiziranem obdobju (glej sliko 1), število prvič usmerjenih otrok ni naraščalo tako hitro kot število izdanih odločb. Kljub precej velikim odstopanjem v posameznih šolskih letih lahko ugotovimo, da je število prvič usmerjenih otrok v analiziranem obdobju naraščalo po zmernejši stopnji, pri čemer je do porasta prišlo predvsem v zadnji tretjini analiziranega obdobja; v drugi tretjini (od 2009/10 do 2014/15) je bilo za 2,6 % več in v tretji tretjini (od 2015/16 do 2020/21) za 23,2 % več prvič usmerjenih otrok kot v prvi tretjini analiziranega obdobja (od 2003/04 do 2008/09).

Število izdanih odločb o usmeritvi in število usmerjenih otrok ne sovpadata, saj lahko posamezni otrok pridobi več kot eno odločbo o usmeritvi (npr. zahteva za spremembo usmeritve zaradi spremenjenih okoliščin, ki vplivajo na ustreznost usmeritve).

Porast oz. nihanje prvič usmerjenih otrok lahko pojasnimo s porastom števila šoloobveznih otrok in s tem priliva vlog za usmerjanje, kot tudi s spremembami zakonodaje, organizacije in načina dela komisij, spremenjenimi merili in kriteriji (2015) in postopnem uveljavljanju *Koncepta dela: učne težave v osnovni šoli* (2007).

3 Delo komisij in dinamika postopkov usmerjanja

1. cilj: Raziskati delo komisij in dinamiko postopkov usmerjanja od začetka postopka do izdaje odločbe.

3.1 Obseg dela komisij za usmerjanje

Raziskovalno vprašanje 1.1: Kakšen je obseg izdajanja odločb o usmeritvi, odločb 'se ne usmeri' in usmeritev otrok s PP v vzgojno-izobraževalne programe, ki so otroku v največjo korist, po posameznih komisijah za usmerjanje?

Čeprav komisije izdajajo le strokovna mnenja, na podlagi katerih je potem v nadaljnjem postopku pripravljena ustrezna odločba, analiziramo delo komisij glede na odločbe. Te so namreč formalni zaključek postopkov usmerjanja, vsebinsko sledijo strokovnim mnenjem in zajemajo več podatkov, vsaj kar se tiče zapisov v administrativni bazi podatkov o usmerjanju.

V analizo po komisijah je vključenih 112.473 odločb o usmeritvi in 8.546 odločb 'se ne usmeri', skupaj torej 121.019 odločb; vključene so vse odločbe o usmeritvi (šifra 1) in vse odločbe 'se ne usmeri' (šifra 2), za katere je na voljo podatek o komisiji. V analizo so vključene vse odločbe od začetka izdajanja odločb (od šolskega leta 2003/04 in nekaj odločb pred tem) do konca šolskega leta 2020/21. Zaradi manjkajočih podatkov o komisijah je število odločb vključenih v analizo dela komisij nekoliko manjše od vseh izdanih odločb v analiziranem obdobju. V tabelah 6 do 8 so prikazane le tiste komisije, ki so v analiziranem obdobju izdale vsaj 40 odločb. Iz tabelarnih prikazov so izključeni tudi podatki, ki se nanašajo na drugostopenjsko (pritožbeno) komisijo.

Večina od 8.768 odločb 'se ne usmeri' je bila izdana otrokom, ki so bili v nekem drugem obdobju (pred odločbo 'se ne usmeri' ali po njej) usmerjeni oz. jim je bila izdana odločba o usmeritvi. Razmerje med odločbami o usmeritvi in odločbami 'se ne usmeri' je zato prikazano dvakrat; enkrat so v prikaz vključene vse odločbe 'se ne usmeri', enkrat pa so v prikaz vključene le tiste odločbe 'se ne usmeri', ki so bile izdane otrokom, ki niso bili nikoli usmerjeni oz. ki ob odločbi 'se ne usmeri' niso nikoli dobili tudi odločbe o usmeritvi (v tabelah poimenovane kot »popolne neusmeritve«).

V nekaj redkih primerih je prišlo do situacije, ko je komisija izdala odločbo o usmeritvi otroku, ki je v manj kot enem letu pred izdajo te odločbe na neki drugi komisiji že prejel odločbo 'se ne usmeri'. Razen pritožbene komisije pristojnega ministrstva je najmanj tri take odločbe o usmeritvi izdalo 8 komisij (2 komisiji iz obdobja delovanja med šolskima letoma 2007/08 in 2015/16 in 6 komisij iz obdobja delovanja od šolskega leta 2015/16 dalje).

V tabeli 8, ki prikazuje obseg izdajanja odločb komisij, ki delujejo od šolskega leta 2015/16 dalje, so prikazani tudi podatki o številu odločb o usmeritvah otrok v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok.

Analiza po komisijah je opravljena na ravni dokumentov, zato prikazani rezultati ne prikazujejo števila otrok (na enega otroka se nanaša en ali več dokumentov v bazi).

Tabela 6: Komisije, ki so delovale do šolskega leta 2007/08

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«					
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj	
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
1	KU pri CRI Celje, d. o. o.	1150	90,6	119	9,4	1269	100,0	1150	94,8	63	5,2	1213	100,0
2	KU Velenje pri ZRSŠ – OE Celje, Medobčinska ZPM Velenje	183	97,3	5	2,7	188	100,0	183	97,9	4	2,1	187	100,0
3	KU Piran pri ZRSŠ – OE Koper	250	99,2	2	0,8	252	100,0	250	100,0	0	0,0	250	100,0
4	KU pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše Koper	289	90,3	31	9,7	320	100,0	289	94,4	17	5,6	306	100,0
5	KU pri Centru za korekcijo sluha in govora Portorož	309	98,7	4	1,3	313	100,0	309	99,4	2	0,6	311	100,0
26	KU Kranj pri ZRSŠ – OE Kranj	703	90,0	78	10,0	781	100,0	703	96,3	27	3,7	730	100,0
27	KU Škofja Loka pri Zdravstvenem domu Škofja Loka	416	89,8	47	10,2	463	100,0	416	95,9	18	4,1	434	100,0
28	KU Jesenice pri ZD Jesenice	313	92,9	24	7,1	337	100,0	313	96,9	10	3,1	323	100,0
29	KU Radovljica pri ZD Radovljica	259	90,9	26	9,1	285	100,0	259	95,2	13	4,8	272	100,0
30	KU pri CSD Domžale	517	96,3	20	3,7	537	100,0	517	97,7	12	2,3	529	100,0
41	KU pri ZD Trbovlje	476	97,3	13	2,7	489	100,0	476	97,9	10	2,1	486	100,0
44	KU pri Centru za izvenbolnišnične psihiatrične dejavnosti Ljubljana	669	97,8	15	2,2	684	100,0	669	99,3	5	0,7	674	100,0
45	KU pri Inštitutu RS za rehabilitacijo Ljubljana	112	97,4	3	2,6	115	100,0	112	97,4	3	2,6	115	100,0
46	KU pri Pediatrični kliniki Ljubljana	856	94,8	46	5,2	902	100,0	856	97,2	25	2,8	881	100,0
47	KU pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše Ljubljana	1666	95,0	87	5,0	1753	100,0	1666	98,2	30	1,8	1696	100,0
48	KU pri Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana	252	95,5	12	4,5	264	100,0	252	98,8	3	1,2	255	100,0
49	KU II pri Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana	478	97,6	12	2,4	490	100,0	478	98,8	6	1,2	484	100,0
50	KU pri Zavodu za slepo in slabovidno mladino Ljubljana	191	90,5	20	9,5	211	100,0	191	93,2	14	6,8	205	100,0
51	KU pri Zavodu za usposabljanje invalidne mladine Kamnik	300	95,2	15	4,8	315	100,0	300	97,1	9	2,9	309	100,0
52	KU pri ZD Ljubljana Bežigrad	57	100,0	0	0,0	57	100,0	57	100,0	0	0,0	57	100,0
53	KU pri ZD Ljubljana Center	549	96,1	22	3,9	571	100,0	549	97,7	13	2,3	562	100,0

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«					
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj	
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
54	KU pri ZD Ljubljana Moste	277	97,5	7	2,5	284	100,0	277	98,6	4	1,4	281	100,0
55	KU pri ZD Ljubljana Šiška	509	97,9	11	2,1	520	100,0	509	99,2	4	0,8	513	100,0
56	KU pri ZD Ljubljana Vič	133	97,1	4	2,9	137	100,0	133	99,3	1	0,7	134	100,0
57	KU pri CSD Ptuj	373	98,2	7	1,8	380	100,0	373	99,2	3	0,8	376	100,0
58	KU pri CSD Slovenska Bistrica	134	97,1	4	2,9	138	100,0	134	99,3	1	0,7	135	100,0
59	KU pri Centru za sluh in govor Maribor	662	98,4	11	1,6	673	100,0	662	99,0	7	1,0	669	100,0
60	KU pri Osnovni šoli Gustava Šiliha Maribor	66	93,0	5	7,0	71	100,0	66	95,7	3	4,3	69	100,0
61	KU pri Pedopsihiatričnem dispanzerju Maribor	1062	96,4	40	3,6	1102	100,0	1062	98,0	22	2,0	1084	100,0
62	KU pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše Maribor	537	93,9	35	6,1	572	100,0	537	97,6	13	2,4	550	100,0
63	KU pri CSD Ormož	109	96,5	4	3,5	113	100,0	109	97,3	3	2,7	112	100,0
64	KU pri ZD Gornja Radgona	70	100,0	0	0,0	70	100,0	70	100,0	0	0,0	70	100,0
65	KU Ljutomer pri ZRSS – OE Murska Sobota	68	95,8	3	4,2	71	100,0	68	98,6	1	1,4	69	100,0
66	KU pri ZD Murska Sobota	182	93,3	13	6,7	195	100,0	182	95,3	9	4,7	191	100,0
67	KU pri CSD Ajdovščina	165	99,4	1	0,6	166	100,0	165	100,0	0	0,0	165	100,0
68	KU Nova Gorica pri ZD Nova Gorica	418	98,4	7	1,6	425	100,0	418	98,8	5	1,2	423	100,0
69	KU na Odd. za invalidno mladino Splošne bolnišnice Šempeter pri Novi Gorici	220	100,0	0	0,0	220	100,0	220	100,0	0	0,0	220	100,0
70	KU Tolmin pri Centru za izobraževanje in usposabljanje Tolmin	114	100,0	0	0,0	114	100,0	114	100,0	0	0,0	114	100,0
71	KU pri CSD Krško	437	91,8	39	8,2	476	100,0	437	96,0	18	4,0	455	100,0
72	KU pri CSD Novo mesto	820	95,2	41	4,8	861	100,0	820	98,0	17	2,0	837	100,0
73	KU Ravne pri ZRSS – OE Slovenj Gradec	288	94,1	18	5,9	306	100,0	288	98,3	5	1,7	293	100,0
74	KU Slovenj Gradec pri ZRSS – OE Slovenj Gradec	272	93,5	19	6,5	291	100,0	272	97,5	7	2,5	279	100,0
81	KU pri CSD Kočevje	125	98,4	2	1,6	127	100,0	125	99,2	1	0,8	126	100,0

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«					
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj	
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
83	KU pri ZD Lendava	49	98,0	1	2,0	50	100,0	49	100,0	0	0,0	49	100,0
Skupaj*		17181	95,1	881	4,9	18062	100,0	17181	97,7	408	2,3	17589	100,0

* Seštevek po komisijah se ne ujema s skupnim podatkom, ker drugostopenjska komisija in komisije z do 40 odločbami niso prikazane.

Tabela 7: Komisije, ki so delovale od šolskega leta 2007/08 do šolskega leta 2015/16

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«					
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj	
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
121	KUOPP Ljubljana I	2606	93,1	193	6,9	2799	100,0	2606	96,9	84	3,1	2690	100,0
122	KUOPP Ljubljana II	2608	97,2	76	2,8	2684	100,0	2608	99,6	11	0,4	2619	100,0
141	KUOPP Ljubljana III	3309	93,0	249	7,0	3558	100,0	3309	98,5	51	1,5	3360	100,0
142	KUOPP Ljubljana IV	1536	93,2	112	6,8	1648	100,0	1536	97,9	33	2,1	1569	100,0
143	KUOPP Ljubljana V	3089	93,6	212	6,4	3301	100,0	3089	98,4	50	1,6	3139	100,0
144	KUOPP Ljubljana VI	3306	92,9	254	7,1	3560	100,0	3306	98,3	58	1,7	3364	100,0
145	KUOPP Ljubljana VII	1046	93,1	77	6,9	1123	100,0	1046	97,0	32	3,0	1078	100,0
146	KUOPP Ljubljana VIII	2879	91,4	271	8,6	3150	100,0	2879	97,5	73	2,5	2952	100,0
147	KUOPP Maribor I	3901	93,1	287	6,9	4188	100,0	3901	99,1	34	0,9	3935	100,0
148	KUOPP Maribor II	1675	88,6	215	11,4	1890	100,0	1675	95,8	74	4,2	1749	100,0
149	KUOPP Maribor III	2560	98,3	45	1,7	2605	100,0	2560	99,8	5	0,2	2565	100,0
150	KUOPP M. Sobota I	2495	88,9	311	11,1	2806	100,0	2495	96,2	99	3,8	2594	100,0
151	KUOPP Sl. Gradec I	2698	84,3	504	15,7	3202	100,0	2698	94,8	149	5,2	2847	100,0
152	KUOPP Celje I	2921	81,4	667	18,6	3588	100,0	2921	93,2	214	6,8	3135	100,0
153	KUOPP Novo mesto 1	2311	89,4	275	10,6	2586	100,0	2311	96,5	83	3,5	2394	100,0
154	KUOPP Koper I	3058	93,3	218	6,7	3276	100,0	3058	98,3	53	1,7	3111	100,0
155	KUOPP Nova Gorica 1	2773	95,1	144	4,9	2917	100,0	2773	98,9	32	1,1	2805	100,0
156	KUOPP Kranj II	1305	89,0	162	11,0	1467	100,0	1305	98,0	27	2,0	1332	100,0
157	KUOPP Kranj I	2100	83,6	413	16,4	2513	100,0	2100	94,4	124	5,6	2224	100,0
181	KUOPP Novo mesto II	1430	92,6	115	7,4	1545	100,0	1430	98,4	23	1,6	1453	100,0
201	KUOPP Maribor IV	683	87,9	94	12,1	777	100,0	683	94,2	42	5,8	725	100,0
221	KUOPP Maribor V	608	91,0	60	9,0	668	100,0	608	98,2	11	1,8	619	100,0
241	KUOPP Ljubljana 9	805	96,6	28	3,4	833	100,0	805	98,7	11	1,3	816	100,0
Skupaj		51702	91,2	4982	8,8	56684	100,0	51702	97,4	1373	2,6	53075	100,0

Tabela 8: Komisije, ki delujejo od šolskega leta 2015/16

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«						Usmeritev v otroku najprimernejši program	
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj			
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek		
401	Komisija 1	227	93,0	17	7,0	244	100,0	227	98,7	3	1,3	230	100,0	0	0,0
402	Komisija 2	642	94,4	38	5,6	680	100,0	642	97,6	16	2,4	658	100,0	16	2,5
403	Komisija 3	582	91,9	51	8,1	633	100,0	582	95,6	27	4,4	609	100,0	18	3,1
404	Komisija 5	529	98,0	11	2,0	540	100,0	529	99,1	5	0,9	534	100,0	10	1,9
406	Komisija 8	665	95,4	32	4,6	697	100,0	665	97,5	17	2,5	682	100,0	29	4,4
407	Komisija 9	249	99,6	1	0,4	250	100,0	249	99,6	1	0,4	250	100,0	11	4,4
408	Komisija 10	563	98,9	6	1,1	569	100,0	563	99,8	1	0,2	564	100,0	10	1,8
409	Komisija 11	837	97,9	18	2,1	855	100,0	837	99,6	3	0,4	840	100,0	2	0,2
410	Komisija 12	1255	96,2	50	3,8	1305	100,0	1255	98,3	22	1,7	1277	100,0	19	1,5
411	Komisija 15	524	93,9	34	6,1	558	100,0	524	97,9	11	2,1	535	100,0	2	0,4
412	Komisija 16	360	93,3	26	6,7	386	100,0	360	97,0	11	3,0	371	100,0	10	2,8
424	Komisija 17	666	97,7	16	2,3	682	100,0	666	99,4	4	0,6	670	100,0	6	0,9
425	Komisija 18	582	95,3	29	4,7	611	100,0	582	98,1	11	1,9	593	100,0	12	2,1
426	Komisija 19	225	90,0	25	10,0	250	100,0	225	97,0	7	3,0	232	100,0	3	1,3
427	Komisija 20	363	92,8	28	7,2	391	100,0	363	97,1	11	2,9	374	100,0	1	0,3
428	Komisija 21	443	92,1	38	7,9	481	100,0	443	97,4	12	2,6	455	100,0	4	0,9
429	Komisija 22	538	94,2	33	5,8	571	100,0	538	98,4	9	1,6	547	100,0	5	0,9
430	Komisija 23	391	82,5	83	17,5	474	100,0	391	95,4	19	4,6	410	100,0	11	2,8
431	Komisija 24	632	95,8	28	4,2	660	100,0	632	98,0	13	2,0	645	100,0	6	0,9
432	Komisija 25	213	88,0	29	12,0	242	100,0	213	91,4	20	8,6	233	100,0	3	1,4
433	Komisija 26	1578	95,5	75	4,5	1653	100,0	1578	98,8	19	1,2	1597	100,0	51	3,2
434	Komisija 27	661	99,1	6	0,9	667	100,0	661	99,5	3	0,5	664	100,0	30	4,5
435	Komisija 28	682	92,0	59	8,0	741	100,0	682	95,8	30	4,2	712	100,0	11	1,6
436	Komisija 29	186	93,0	14	7,0	200	100,0	186	97,4	5	2,6	191	100,0	1	0,5
437	Komisija 30	490	89,9	55	10,1	545	100,0	490	97,0	15	3,0	505	100,0	8	1,6
438	Komisija 31	566	91,1	55	8,9	621	100,0	566	97,1	17	2,9	583	100,0	12	2,1
439	Komisija 32	85	84,2	16	15,8	101	100,0	85	95,5	4	4,5	89	100,0	0	0,0
440	Komisija 33	345	97,7	8	2,3	353	100,0	345	99,7	1	0,3	346	100,0	1	0,3
441	Komisija 34	996	91,8	89	8,2	1085	100,0	996	95,9	43	4,1	1039	100,0	4	0,4
442	Komisija 35	704	94,8	39	5,2	743	100,0	704	98,1	14	1,9	718	100,0	0	0,0
443	Komisija 36	432	98,6	6	1,4	438	100,0	432	99,1	4	0,9	436	100,0	9	2,1
444	Komisija 37	552	94,8	30	5,2	582	100,0	552	96,8	18	3,2	570	100,0	4	0,7

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«						Usmeritev v otroku najprimernejši program	
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj			
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek		
445	Komisija 38	388	97,5	10	2,5	398	100,0	388	98,7	5	1,3	393	100,0	8	2,1
446	Komisija 39	438	94,6	25	5,4	463	100,0	438	98,9	5	1,1	443	100,0	2	0,5
447	Komisija 40	1289	99,1	12	0,9	1301	100,0	1289	99,7	4	0,3	1293	100,0	8	0,6
448	Komisija 41	484	98,4	8	1,6	492	100,0	484	99,2	4	0,8	488	100,0	11	2,3
449	Komisija 42	465	97,9	10	2,1	475	100,0	465	99,4	3	0,6	468	100,0	2	0,4
461	Komisija 6	39	90,7	4	9,3	43	100,0	39	90,7	4	9,3	43	100,0	0	0,0
462	Komisija 13	646	95,1	33	4,9	679	100,0	646	97,7	15	2,3	661	100,0	26	4,0
463	Komisija 14	423	93,0	32	7,0	455	100,0	423	97,0	13	3,0	436	100,0	0	0,0
464	Komisija 43	504	94,4	30	5,6	534	100,0	504	96,7	17	3,3	521	100,0	13	2,6
465	Komisija 44	567	97,8	13	2,2	580	100,0	567	99,3	4	0,7	571	100,0	11	1,9
481	Komisija 45	514	98,1	10	1,9	524	100,0	514	99,0	5	1,0	519	100,0	10	1,9
482	Komisija 46	475	98,3	8	1,7	483	100,0	475	99,2	4	0,8	479	100,0	8	1,7
483	Komisija 47	568	96,6	20	3,4	588	100,0	568	97,1	17	2,9	585	100,0	0	0,0
484	Komisija 48	1337	91,8	120	8,2	1457	100,0	1337	95,7	60	4,3	1397	100,0	43	3,2
485	Komisija 49	516	96,3	20	3,7	536	100,0	516	97,5	13	2,5	529	100,0	1	0,2
486	Komisija 50	573	94,9	31	5,1	604	100,0	573	97,9	12	2,1	585	100,0	3	0,5
487	Komisija 51	650	88,0	89	12,0	739	100,0	650	94,1	41	5,9	691	100,0	5	0,8
488	Komisija 52	253	73,3	92	26,7	345	100,0	253	86,9	38	13,1	291	100,0	1	0,4
489	Komisija 53	636	95,5	30	4,5	666	100,0	636	97,1	19	2,9	655	100,0	14	2,2
490	Komisija 54	628	86,9	95	13,1	723	100,0	628	92,1	54	7,9	682	100,0	7	1,1
491	Komisija 55	611	95,2	31	4,8	642	100,0	611	97,8	14	2,2	625	100,0	18	2,9
492	Komisija 56	488	96,3	19	3,7	507	100,0	488	99,0	5	1,0	493	100,0	15	3,1
493	Komisija 57	581	93,4	41	6,6	622	100,0	581	96,4	22	3,6	603	100,0	18	3,1
494	Komisija 58	188	94,5	11	5,5	199	100,0	188	97,4	5	2,6	193	100,0	11	5,9
495	Komisija 59	492	96,9	16	3,1	508	100,0	492	98,4	8	1,6	500	100,0	19	3,9
496	Komisija 60	437	95,0	23	5,0	460	100,0	437	97,8	10	2,2	447	100,0	12	2,7
497	Komisija 61	682	88,5	89	11,5	771	100,0	682	95,1	35	4,9	717	100,0	23	3,4
499	Komisija 63	263	95,3	13	4,7	276	100,0	263	98,5	4	1,5	267	100,0	0	0,0
501	Komisija 65	388	100,0	0	0,0	388	100,0	388	100,0	0	0,0	388	100,0	0	0,0
541	Komisija 66	146	98,0	3	2,0	149	100,0	146	100,0	0	0,0	146	100,0	0	0,0
561	Komisija 69	285	99,0	3	1,0	288	100,0	285	100,0	0	0,0	285	100,0	0	0,0
563	Komisija 71	557	98,1	11	1,9	568	100,0	557	98,9	6	1,1	563	100,0	8	1,4
564	Komisija 67	154	98,1	3	1,9	157	100,0	154	98,7	2	1,3	156	100,0	0	0,0

Komisija (šifra in naziv)		Upoštevane vse usmeritve in neusmeritve						Upoštevane vse usmeritve in »popolne neusmeritve«						Usmeritev v otroku najprimernejši program	
		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj		Odločbe o usmeritvi		Odločbe 'se ne usmeri'		Skupaj			
		Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek**
565	Komisija 68	915	87,2	134	12,8	1049	100,0	915	94,0	58	6,0	973	100,0	1	0,1
581	Komisija 72	647	92,7	51	7,3	698	100,0	647	97,0	20	3,0	667	100,0	15	2,3
601	Komisija 73	717	91,7	65	8,3	782	100,0	717	97,7	17	2,3	734	100,0	38	5,3
621	Komisija 74	791	93,1	59	6,9	850	100,0	791	97,7	19	2,3	810	100,0	40	5,1
641	Komisija 75	124	96,1	5	3,9	129	100,0	124	98,4	2	1,6	126	100,0	3	2,4
661	Komisija 76	542	96,3	21	3,7	563	100,0	542	99,3	4	0,7	546	100,0	16	3,0
681	Komisija 77	447	95,3	22	4,7	469	100,0	447	98,0	9	2,0	456	100,0	2	0,4
701	Komisija 78	151	90,4	16	9,6	167	100,0	151	92,6	12	7,4	163	100,0	0	0,0
741	Komisija 79	562	89,6	65	10,4	627	100,0	562	95,9	24	4,1	586	100,0	9	1,6
761	Komisija 80	474	92,4	39	7,6	513	100,0	474	96,9	15	3,1	489	100,0	8	1,7
781	Komisija 81	606	91,3	58	8,7	664	100,0	606	94,8	33	5,2	639	100,0	10	1,7
801	Komisija 82	400	95,7	18	4,3	418	100,0	400	97,6	10	2,4	410	100,0	9	2,3
821	Komisija 83	305	98,1	6	1,9	311	100,0	305	99,3	2	0,7	307	100,0	2	0,7
842	Komisija 84	673	96,3	26	3,7	699	100,0	673	97,7	16	2,3	689	100,0	19	2,8
862	Komisija 72	205	94,0	13	6,0	218	100,0	205	96,7	7	3,3	212	100,0	1	0,5
881	Komisija 85	247	94,3	15	5,7	262	100,0	247	96,9	8	3,1	255	100,0	0	0,0
901	Komisija 86	476	98,8	6	1,2	482	100,0	476	99,8	1	0,2	477	100,0	16	3,4
941	Komisija 87	227	89,7	26	10,3	253	100,0	227	94,6	13	5,4	240	100,0	5	2,2
961	Komisija 74	41	78,8	11	21,2	52	100,0	41	89,1	5	10,9	46	100,0	2	4,9
981	Komisija 88	153	98,7	2	1,3	155	100,0	153	98,7	2	1,3	155	100,0	9	5,9
1001	Komisija 7	154	96,9	5	3,1	159	100,0	154	97,5	4	2,5	158	100,0	1	0,6
1041	Komisija 89	151	98,1	3	1,9	154	100,0	151	98,1	3	1,9	154	100,0	0	0,0
Skupaj*		43590	94,2	2683	5,8	46273	100,0	43590	97,5	1135	2,5	44725	100,0	814	1,9

* Seštevek po komisijah se ne ujema s skupnim podatkom, ker komisije z do 40 odločbami niso prikazane.

** V stolpcu je prikazan delež usmeritev otrok v programe, ki so najprimernejši glede na njihove vzgojno-izobraževalne potrebe, v obdobju od 2015/16 naprej (odstotek tovrstnih odločb od vseh odločb o usmeritvi).

Upoštevajoč vse usmeritve in neusmeritve je bilo v obdobju do 2007/08 med vsemi odločbami izdanih 4,9 % negativnih odločb, v obdobju 2007/08 do 2015/16 8,8 % in v obdobju od 2015/16 dalje 5,8 % negativnih odločb oz. odločb 'se ne usmeri'.

Med vsemi odločbami o usmeritvi, izdanimi v obdobju od 2015/16 naprej, je bilo 1,9 % takih, s katerimi so bili otroci usmerjeni v programe, ki so najprimernejši glede na njihove vzgojno-izobraževalne potrebe.

Ob ugotovljenih razlikah v deležih izdanih negativnih odločb med obdobji delovanja komisij prihaja do precej velikih razlik v deležih izdanih negativnih odločb tudi med posameznimi komisijami v vseh treh obdobjih delovanja komisij. V zadnjem obdobju, tj. od šolskega leta 2015/16 naprej, sta tako (upoštevajoč vse usmeritve in neusmeritve) dve komisiji izdali več kot 20 % negativnih odločb (negativnih strokovnih mnenj, na podlagi katerih se pripravljajo negativne odločbe), medtem ko je bil pri precej komisijah iz tega obdobja delež teh odločb blizu 1 % ali pod 1 %. Ena komisija je v analiziranem obdobju celo brez izdane negativne odločbe.

Do razlik med komisijami prihaja tudi pri usmeritvah otrok v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok. Precej komisij (iz obdobja delovanja po 2015/16) ni odobrilo niti ene tovrstne usmeritve, medtem ko so štiri komisije imele več kot 5 % tovrstnih usmeritev.

Razlogov za to, da otrok v postopku ni usmerjen, je lahko več: diagnostika ob (prvi) usmeritvi še ni bila zaključena, šola ob uvedbi postopka usmerjanja še ni opravila vseh potrebnih korakov pomoči glede na *Koncept dela: učne težave v osnovni šoli* (2007), otrok je ustrezno kompenziral primanjkljaje do te mere, da usmeritve ne potrebuje več, ob uvedbi postopka usmerjanja še niso bili dani pogoji za opredelitev otroka kot otroka s PPPU.

Glede na podatke iz tabele 8 pri številu neusmerjenih otrok najbolj izstopa komisija, ki je pred uveljavitvijo zgodnje obravnave predšolskih otrok s PP usmerjala pretežno predšolske otroke, zato so lahko razlogi za neusmeritev opredelitev otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj glede na merila (npr. PPPU se opredeljujejo šele po začetku formalnega poučevanja veščin pisanja, branja, pravopisa in računanja), pa tudi nezaključena diagnostika ob (prvi) usmeritvi.

Do razlik med komisijami lahko prihaja tudi zaradi različnega (ne)upoštevanja meril pri opredeljevanju otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj. Upoštevati pa je treba dejstvo, da posamezne komisije pripravljajo strokovna mnenja v večji meri za otroke s specifičnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami z že zaključeno diagnostiko (npr. otroci z avtističnimi motnjami, slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirani otroci, gluhi in naglušni otroci, dolgotrajno bolni otroci).

Možnost usmeritve otroka s PP v najprimernejši vzgojno-izobraževalni program glede na njegove vzgojno-izobraževalne potrebe je določil *Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami* v letu 2013 (Ur. l. št. 88/2013, 108/21). Komisije so to možnost začele uveljavljati v strokovnih mnenjih v obdobju od šolskega leta 2015/16 dalje. O usmeritvi v program, ki je najprimernejši glede na otrokove vzgojno-izobraževalne potrebe in otroku v največjo korist, strokovno avtonomno odloča posamezna komisija. Natančnih meril za tako odločitev ni, zato lahko prihaja do razlik pri odločitvah komisij. Vsaka komisija izhaja pri odločitvi iz dejanskih vzgojno-izobraževalnih potreb otroka in drugih okoliščin, na podlagi katerih se tudi opredeljuje o najustreznejšem programu. Razlike pri odločitvah so tako posledica strokovne presoje posamezne komisije (otroku se da priložnost, da se vključi v program, za katerega se predvideva, da je trenutno v njegovo največjo korist; upošteva se načelo postopnosti pri usmerjanju v prilagojene programe vzgoje in izobraževanja itd.).

3.2 Trajanje postopkov usmerjanja

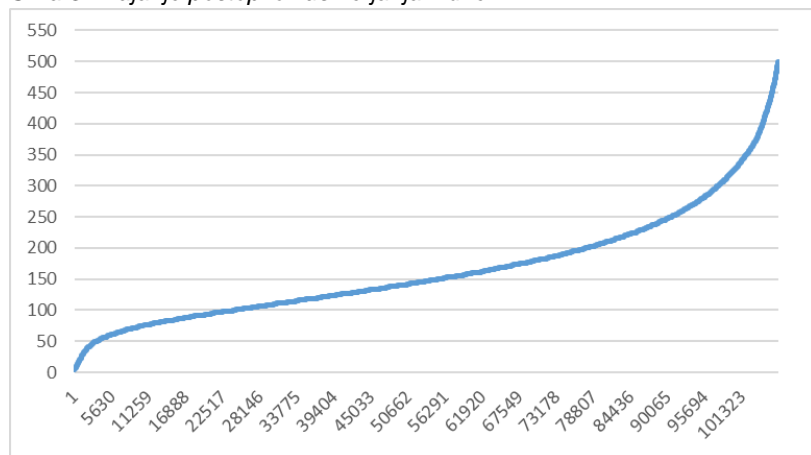
Raziskovalno vprašanje 1.2: Kako dolgo traja postopek usmeritve otroka po posameznih fazah postopka in glede na kompleksnost postopka (vrsto ter število primanjkljajev, ovir oz. motenj)?

Z analizo je preverjeno trajanje celotnega postopka usmerjanja, tj. trajanje postopka od datuma začetka postopka do datuma izdaje odločbe o usmeritvi (postopki, ki so bili predčasno ustavljeni ali je bila izdana odločba o neusmeritvi, v analizo niso vključeni). Analizirano je tudi trajanje postopkov po glavnih fazah postopka, in sicer od datuma začetka postopka do datuma zaprosila komisiji (prva faza), od datuma zaprosila komisiji do datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji (druga faza), od datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji do datuma posredovanja strokovnega mnenja staršem otroka v postopku usmeritve (tretja faza) in od datuma posredovanja strokovnega mnenja staršem otroka v postopku usmeritve do datuma izdaje odločbe (četrta faza). Ob glavnih štirih fazah je bilo analizirano tudi trajanje podfaze postopka od datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji do datuma prejema strokovnega mnenja osebe, ki vodi postopek usmeritve (podfaza se časovno umešča na začetek tretje faze). Analiza je opravljena na ravni koledarskih (ne delovnih) dni.

V analizo trajanja postopkov usmerjanja so zajete vse odločbe o usmeritvi (torej vsi postopki, ki so se zaključili z izdajo odločbe o usmeritvi), izdane v analiziranem obdobju (od 2003/04 do 2020/21, vključno z nekaj odločbami, izdanimi pred tem obdobjem), za katere je bil ob datumu izdaje odločbe vpisan tudi datum začetka postopka. Izločene so bile vse odločbe, pri katerih je bil za kasnejšo fazo v postopku vpisan zgodnejši datum kot za predhodno fazo, s čimer so bile izločene vse odločbe, pri katerih je prišlo do evidentne napake pri vnosu podatkov o datumih v postopku. Postopki oz. odločbe, pri katerih niso bili vpisani vmesni datumi, niso izključeni iz analize, zato je trajanje posameznih faz postopka izračunano na manjšem številu odločb kot trajanje postopka v celoti.

Manjše število postopkov je glede na vpisane podatke trajalo manj kot pet ali več kot petsto dni. Ti postopki oz. te odločbe so bile iz analize izločene. Porazdelitev trajanja postopkov, ki so bili vključeni v analizo, je – urejeno od najkrajših do najdaljših postopkov – prikazano grafično na sliki 3 (na ordinatni osi je prikazano trajanje postopkov v dnevih in na abscisni osi število postopkov oz. izdanih odločb o usmeritvi).

Slika 3: Trajanje postopkov usmerjanja v dnevih

Velika večina postopkov usmeritev, ki so bili vključeni v analizo (skupaj je v analizo trajanja postopkov vključenih 106.936 postopkov oz. izdanih odločb o usmeritvi), je trajala od približno dveh mesecev do enega leta; od 5 do 50 dni je trajalo 3.449 postopkov (3,2 % vseh), od 51 do 350 dni 98.655 postopkov (92,3 % vseh) in od 351 do 500 dni 4.832 postopkov (4,5 % vseh). Usmeritev, ki bi bile daljše ali krajše od tega intervala, glede na celoto, ni dosti. Sklepamo lahko, da izločitev ekstremnejših trajanj postopkov (nad 500 in pod 5 dni) ni imela signifikantnega vpliva na analizirane podatke.

Čas trajanja postopka usmeritve v posameznih fazah od začetka postopka (čas, ki je minil od

začetka postopka do zaključka posamezne faze postopka) je prikazan v tabeli 9. V tabeli 10 je prikazano trajanje vsake posamezne faze.

Trajanje posameznih faz v tabeli 10 je izračunano na podlagi dobljenih rezultatov, ki so prikazani v tabeli 9. Podfaza postopka, ki traja od datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji do datuma, ko svetovalec, ki vodi postopek usmerjanja, prejme strokovno mnenje (podfaza se časovno umešča na začetek tretje faze), v tabeli 10 ni prikazana. V povprečju je ta podfaza trajala 3,1 dneva (vsi postopki) oz. 2,2 dneva (postopki v šolskem letu 2020/21) in je vključena v trajanje tretje faze.

Tabela 9: Čas zaključka posamezne faze glede na začetek postopka

Zaključek faze postopka	Obdobje od 2003/04 do 2020/21		Šolsko leto 2020/21	
	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)
Zaprosilo komisiji (zaključek 1. faze)	74817	47,0	7352	33,1
Priprava strokovnega mnenja na komisiji (zaključek 2. faze)	89527	109,8	7036	76,9
Prejem strokovnega mnenja svetovalca, ki vodi postopek usmerjanja (zaključek podfaze)	51940	112,9	5577	79,1
Posredovanje strokovnega mnenja staršem otroka v postopku usmeritve (zaključek 3. faze)	89788	137,1	6968	99,1
Izdaja odločbe (zaključek 4. faze in postopka kot celote)	106936	165,8	7468	119,1

Tabela 10: Čas trajanja posamezne faze postopka (v dnevih)

Faza postopka	Obdobje od 2003/04 do 2020/21	Šolsko leto 2020/21
Od datuma začetka postopka do datuma zaprosila komisiji (1. faza)	47,0	33,1
Od datuma zaprosila komisiji do datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji (2. faza)	62,8	43,8
Od datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji do datuma posredovanja strokovnega mnenja staršem (3. faza)	27,3	22,2
Od datuma posredovanja strokovnega mnenja staršem otroka v postopku usmeritve do datuma izdaje odločbe (4. faza)	28,7	20,0
Od datuma začetka postopka do datuma izdaje odločbe (celotni postopek)	165,8	119,1

V tabeli 11 je prikazano trajanje postopkov usmerjanja po šolskih letih. Trajanje postopkov po šolskih letih je prikazano tudi grafično na sliki 4 (iz grafičnega prikaza je izpuščeno manjše število odločb, ki so bile izdane pred šolskim letom 2003/04). Razlika v trajanju prve usmeritve in naslednjih usmeritev je prikazana v tabeli 12.

Tabela 11: Trajanje postopkov po šolskih letih

Šolsko leto	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)
Pred 2003/04	285	98,8
2003/04	2900	150,5
2004/05	4095	163,1
2005/06	4449	175,4
2006/07	3310	197,8
2007/08	4565	239,5
2008/09	6397	198,9
2009/10	6181	183,9
2010/11	6080	184,4
2011/12	6233	171,1
2012/13	5820	177,0
2013/14	5557	181,8
2014/15	6501	170,0

Šolsko leto	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)
2015/16	5616	175,1
2016/17	7912	154,7
2017/18	8224	139,5
2018/19	7896	135,3
2019/20	7447	135,6
2020/21	7468	119,1
Skupaj	106936	165,8

Slika 4: Trajanje postopkov po šolskih letih

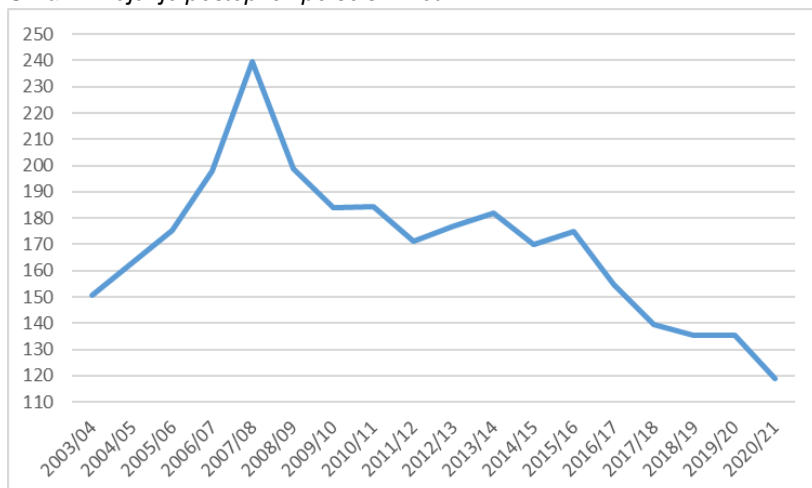

Tabela 12: Trajanje prve in naslednjih usmeritev

Zaporedna usmeritev	Število postopkov	Povprečno trajanje
Prva odločba	52894	174,3
Druga in naslednje odločbe	54042	157,4
Skupaj	106936	165,8

Trajanje postopkov glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo, ki jih imajo usmerjeni otroci, je prikazano s tabelo 13. Vpliv števila primanjkljajev, ovir oz. motenj na trajanje postopkov usmerjanja je prikazan v tabeli 14. Zaradi manjkajočih podatkov o primanjkljajih, ovirah oz. motnjah se skupni podatek v tabelah 13 in 14 ne ujema popolnoma s podatki v tabelah 9, 11 in 12.

Tabela 13: Trajanje postopkov glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo otrok

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)
Z motnjo v duševnem razvoju	7507	166,7
Slabovidni in slepi	617	154,7
Z izgubo sluha	1966	153,2
Z govorno-jezikovnimi motnjami	8776	165,9
Gibalno ovirani	1742	176,3
Dolgotrajno bolni	10297	160,1
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	1726	153,7
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	37719	171,1
Z avtističnimi motnjami	60	176,8
Z več motnjami	33572	162,1
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	1906	179,9
Skupaj	105888	166,0

Tabela 14: Trajanje postopkov glede na število primanjkljajev, ovir oz. motenj in na zaporedje usmeritve

Število primanjkljajev, ovir oz. motenj	Prva usmeritev		Druga in naslednje usmeritve		Skupaj	
	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)	Število postopkov	Povprečno trajanje (v dnevih)
1 primanjkljaj, ovira oz. motnja	40991	174,1	34095	160,3	75086	167,9
2 primanjkljaja, oviri oz. motnji	9917	175,2	14279	154,1	24196	162,7
3 primanjkljaji, ovire oz. motnje	1428	175,6	4127	149,7	5555	156,3
4 primanjkljaji, ovire oz. motnje	199	182,0	777	152,4	956	157,9
5 primanjkljajev, ovir oz. motenj*	19	192,7	76	146,6	95	154,2
Skupaj	52554	174,4	53354	157,7	105888	166,0

* K podatkom sta prišteti dve usmeritvi (iz skupine druga in naslednje usmeritve), v katerih ima otrok opredeljenih 6 primanjkljajev, ovir oz. motenj.

V prvi fazi postopka (od datuma začetka postopka do datuma zaprosila komisiji za izdajo strokovnega mnenja) mora svetovalec ob prejemu vloge pregledati, ali je ta popolna, in v nasprotnem primeru vlagatelja pozvati, da jo dopolni. Ko je vloga popolna, svetovalec razporedi vlogo na delovodnik komisije, ko je razpisana seja. To še ne pomeni, da takoj posreduje zaprosilo za strokovno mnenje na komisijo. S tem se navidezno lahko podaljša prva faza odziva od datuma začetka postopka do datuma zaprosila komisiji. Iz tabele 10 je razvidno, da se je čas trajanja postopka v prvi fazi skrajšal, in sicer v šolskem letu 2020/21 za 14 dni, kar bi lahko pojasnili z večjim številom popolnih vlog.

V drugi fazi poteka postopka (od datuma zaprosila komisiji do datuma priprave strokovnega mnenja na komisiji) mora komisija pripraviti strokovno mnenje v roku 30 dni od prejema zaprosila za pripravo strokovnega mnenja, razen izjemoma zaradi utemeljenih razlogov. Čas v drugi fazi poteka postopka je odvisen tudi od načina dela posameznih svetovalcev, ki vodijo postopke usmerjanja; medtem ko nekateri svetovalci zaprosijo komisijo za pripravo strokovnega mnenja takoj, ko je vloga popolna, drugi počakajo, da se približa datum seje, na katero je uvrščena obravnava otroka. Iz tabele 10 je razvidno, da se je čas trajanja postopka v drugi fazi skrajšal za 19 dni. To skrajšanje je rezultat reorganizacije dela komisij (urejeno skrbništvo komisij, digitalizacija sistema usmerjanja ipd.).

V preteklosti so svetovalci, ki vodijo postopke, v tretji fazi postopka (od datuma priprave strokovnega mnenja do datuma posredovanja strokovnega mnenja staršem, ki zajema tudi posredovanje strokovnega mnenja svetovalcu in se časovno umešča na začetek tretje faze) prejeli strokovna mnenja v fizični obliki po pošti. Od začetka šolskega leta 2015/16 dalje, ko je bila uvedena digitalizacija postopka, svetovalci strokovna mnenja prejemajo v elektronski obliki, praviloma še isti dan, ko je bila zaključena seja komisije. Po prejemu strokovnega mnenja mora svetovalec strokovno mnenje pregledati in ugotoviti, ali vzgojno-izobraževalni zavod izpolnjuje pogoje za sprejem otroka s PP. Iz tabele 10 je razvidno, da se je skrajšal čas od priprave do posredovanja strokovnega mnenja staršem. Razlogi za skrajšanje te faze postopka so odzivnost svetovalcev po prejemu strokovnega mnenja (v povprečju 2 dni) ter upoštevanje rokov in boljša odzivnost (nekaterih) vzgojno-izobraževalnih zavodov.

V zadnji oz. četrti fazi (od datuma posredovanja strokovnega mnenja do datuma izdaje odločbe) svetovalec, ki vodi postopek, po prejemu odgovora vzgojno-izobraževalnega zavoda posreduje strokovno mnenje staršem in jih obvesti o možnosti oddaje pripomb. Če starši na strokovno mnenje ne dajo pripomb, svetovalec pripravi odločbo. Rok za izdajo odločb je sicer postavljen pri 30 delovnih dneh od prejema strokovnega mnenja, vendar je zaradi števila postopkov v praksi to težko izvedljivo. Kljub temu pa je iz podatkov razvidno, da se je čas trajanja postopka od posredovanja strokovnega mnenja do datuma izdaje odločbe v šolskem letu 2020/21 skrajšal za dobrih osem dni. Eden izmed razlogov je lahko tudi odzivnost staršev v obliki povratne informacije, da nimajo pripomb na strokovno mnenje. S tem se lahko skrajša čas do izdaje odločbe.

Od datuma začetka postopka do datuma izdaje odločbe je bil postopek v obdobju od 2003/04 do 2020/21 v povprečju zaključen v 166 dneh. Postopek je najdlje, in sicer v povprečju dobrih 239 dni, trajal v primeru odločb o usmeritvi, izdanih v šolskem letu 2007/08. V šolskem letu 2020/21 je celotni

postopek v povprečju trajal 119 dni, kar pomeni skrajšanje postopka za 120 dni. Razlogi za skrajšanje postopka so lahko digitalizacija postopkov usmerjanja, urejeno skrbništvo komisij, odzivnost vlagateljev in ostalih deležnikov, upoštevanje rokov, popolnost vlog, predhodno zaključene obravnave nekaterih otrok ter nov način komunikacije z deležniki. S preходом na posodobljeni sistem usmerjanja, ki vključuje tudi digitalizacijo, se povprečno trajanje postopka usmerjanja skrajšuje kljub nekoliko povečanemu številu postopkov (glej tabelo 11).

Glede na podatke v tabeli 12 je trajanje postopkov nekoliko daljše, kadar gre za prvo usmeritev. Postopki usmerjanja se med seboj ne razlikujejo, če gre za postopek usmerjanja ob spremembi ravni izobraževanja, postopka preverjanja ustreznosti usmeritve in zahteve za spremembo usmeritve, pri katerih je podlaga za izdajo odločbe pridobitev strokovnega mnenja. Zato bi razloge za nekoliko krajše trajanje postopkov za pridobitev druge in naslednjih odločb o usmeritvi lahko vsaj v določeni meri pripisali postopkom usmerjanja, ki ne zahtevajo pridobitve strokovnega mnenja in lahko o njih odloči svetovalec sam po skrajšanem postopku.

Iz tabele 13 je razvidno, da od povprečnega trajanja postopka 166 dni odstopajo navzgor postopki pri skupini otrok z avtističnimi motnjami (176,8 dneva), pri globalno oviranih otrocih (176,3 dneva) in otrocih s PPPU (171,1 dneva). Nadpovprečno dolgo so trajali tudi postopki pri otrocih z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi (179 dni), ki so se usmerjali do spremembe zakonodaje v letu 2004.

Iz tabele 14 je razvidno, da od povprečnega trajanja postopka ob prvi usmeritvi (174,4 dneva) odstopajo navzgor otroci z opredeljenimi petimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami (192,7 dneva), sledijo otroci z opredeljenimi štirimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami (182 dni), nato sledita še skupini otrok z dvema oz. tremi opredeljenimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami (175,6 oz. 175,2 dneva). Razlogi za to so lahko različni: kompleksnost posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb otroka, daljše zbiranje strokovne dokumentacije, kompleksnost primera, zaradi katerega lahko komisija zaprosi za podaljšanje roka za pripravo strokovnega mnenja ipd. Ob drugi oz. naslednjih usmeritvah pa je ravno obratno, pri otrocih z dvema ali več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami je postopek nekoliko krajši kot v primeru otrok z enim primanjkljajem, oviro oz. motnjo.

4 Obseg in struktura populacije usmerjenih otrok

2. cilj: Raziskati obseg in strukturo populacije usmerjenih otrok s PP.

4.1 Obseg populacije usmerjenih otrok

Raziskovalno vprašanje 2.1: Kakšna sta obseg in struktura populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo po posameznih šolskih letih izdaje odločb?

V tabeli 15 je prikazano število prvih usmeritev otrok s PP po šolskih letih za obdobje od 2003/04 do 2020/21. Za namen izračuna deleža usmerjenih otrok s PP od vseh otrok v generaciji je v tabelo vključena tudi povprečna velikost generacije v posameznem šolskem letu v Sloveniji. Povprečna velikost generacije je izračunana iz podatkov, ki jih objavlja SURS, o številu prebivalcev, starih od 1 do 18 let na dan 1. januar v posameznem letu (npr. za povprečno velikost generacije za šolsko leto 2003/04 so bili uporabljeni podatki o številu prebivalcev na dan 1. januar 2004).

Sledi tabela 16, v kateri je za obdobje od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21 prikazano število usmerjenih otrok glede na njihove primanjkljaje, ovire oz. motnje. Za namene analize so bili primanjkljaji, ovire oz. motnje združene v enajst glavnih skupin. Analiza se nanaša na vse prve usmeritve otrok s PP (57.110 otrok), vendar je zaradi nekaj manjkajočih podatkov o programu usmeritve skupno število prikazanih otrok v tabeli nekoliko manjše (56.637 otrok).

V nadaljevanju so v tabelah 17 do 23 prikazane podrobnejše členitve posameznih skupin primanjkljajev, ovir oz. motenj za obdobje od šolskega leta 2014/15 do šolskega leta 2020/21 skupaj.

Tabela 15: Delež prvič usmerjenih otrok po šolskih letih (v %)

Šolsko leto	Povprečna velikost generacije	Število prvič usmerjenih otrok	Delež prvič usmerjenih otrok
2003/04	20912	2999	14,3
2004/05	20465	3568	17,4
2005/06	20122	3246	16,1
2006/07	19751	2123	10,7
2007/08	19454	2550	13,1
2008/09	19300	3043	15,8
2009/10	19353	2969	15,3
2010/11	19379	3161	16,3
2011/12	19536	3271	16,7
2012/13	19674	2913	14,8
2013/14	19808	2741	13,8
2014/15	19913	2938	14,8
2015/16	20037	2735	13,6
2016/17	20149	3985	19,8
2017/18	20258	4351	21,5
2018/19	20467	3900	19,1
2019/20	20594	3338	16,2
2020/21	20785	3279	15,8
Skupaj (povprečje)	19998	3173	15,9

V analiziranih 18 šolskih letih je bilo vsaj enkrat (prva usmeritev) usmerjenih 57.110 otrok, v povprečju 3.173 na šolsko leto, kar pomeni 15,9 % vseh otrok.

Tabela 16: Vrsta motnje, ovire oz. primanjkljaja ob prvi usmeritvi po šolskih letih

Šolsko leto	Z motnjo v duševnem razvoju		Slabovidni in slepi		Z izgubo sluha		Z govorno-jezikovnimi motnjami		Gibalno ovirani		Dolgotrajno bolni	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	379	13,0	28	1,0	98	3,4	101	3,5	101	3,5	155	5,3
2004/05	486	13,8	48	1,4	139	4,0	100	2,8	122	3,5	204	5,8
2005/06	387	12,0	31	1,0	76	2,4	129	4,0	104	3,2	190	5,9
2006/07	162	7,7	16	0,8	40	1,9	172	8,2	74	3,5	243	11,6
2007/08	167	6,6	11	0,4	48	1,9	163	6,4	66	2,6	353	14,0
2008/09	155	5,1	13	0,4	56	1,8	284	9,4	50	1,6	464	15,3
2009/10	140	4,7	17	0,6	39	1,3	282	9,5	52	1,8	419	14,1
2010/11	112	3,6	14	0,4	29	0,9	380	12,1	57	1,8	439	13,9
2011/12	129	4,0	15	0,5	40	1,2	356	11,0	50	1,5	492	15,1
2012/13	97	3,3	7	0,2	40	1,4	379	13,1	60	2,1	418	14,4
2013/14	104	3,8	15	0,6	34	1,3	462	17,0	44	1,6	378	13,9
2014/15	123	4,2	14	0,5	30	1,0	453	15,6	43	1,5	384	13,2
2015/16	137	5,0	14	0,5	30	1,1	377	13,9	44	1,6	315	11,6
2016/17	170	4,3	19	0,5	38	1,0	581	14,6	44	1,1	451	11,4
2017/18	187	4,3	14	0,3	34	0,8	744	17,2	52	1,2	447	10,4
2018/19	182	4,7	12	0,3	25	0,6	569	14,7	33	0,9	439	11,3
2019/20	154	4,6	3	0,1	17	0,5	217	6,5	5	0,2	371	11,2
2020/21	150	4,6	7	0,2	25	0,8	325	10,0	22	0,7	330	10,1
Skupaj	3421	6,0	298	0,5	838	1,5	6074	10,7	1023	1,8	6492	11,5

(nadaljevanje tabele 16)

Šolsko leto	S čustvenimi in vedenjskimi motnjami		S primanjkljaji na posameznih področjih učenja		Z avtističnimi motnjami		Z več motnjami		Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	25	0,9	876	30,1	0	0,0	679	23,3	472	16,2	2914	100,0
2004/05	22	0,6	1221	34,8	0	0,0	717	20,4	451	12,8	3510	100,0
2005/06	18	0,6	1327	41,2	0	0,0	623	19,4	332	10,3	3217	100,0
2006/07	12	0,6	867	41,3	0	0,0	480	22,9	31	1,5	2097	100,0
2007/08	19	0,8	1013	40,1	0	0,0	666	26,3	22	0,9	2528	100,0
2008/09	31	1,0	1242	40,9	0	0,0	737	24,3	1	0,0	3033	100,0
2009/10	23	0,8	1196	40,4	0	0,0	796	26,9	0	0,0	2964	100,0
2010/11	34	1,1	1266	40,2	0	0,0	818	26,0	0	0,0	3149	100,0
2011/12	43	1,3	1359	41,8	0	0,0	767	23,6	0	0,0	3251	100,0
2012/13	39	1,3	1111	38,4	0	0,0	745	25,7	0	0,0	2896	100,0
2013/14	54	2,0	940	34,6	7	0,3	675	24,9	0	0,0	2713	100,0
2014/15	56	1,9	1020	35,0	51	1,8	739	25,4	0	0,0	2913	100,0
2015/16	82	3,0	921	33,9	48	1,8	750	27,6	0	0,0	2718	100,0
2016/17	123	3,1	1406	35,4	36	0,9	1101	27,7	0	0,0	3969	100,0
2017/18	150	3,5	1535	35,6	47	1,1	1106	25,6	0	0,0	4316	100,0
2018/19	179	4,6	1472	37,9	38	1,0	930	24,0	0	0,0	3879	100,0
2019/20	193	5,8	1592	48,1	20	0,6	741	22,4	0	0,0	3313	100,0
2020/21	181	5,6	1419	43,6	31	1,0	767	23,5	0	0,0	3257	100,0
Skupaj	1284	2,3	21783	38,5	278	0,5	13837	24,4	1309	2,3	56637	100,0

Glede na skupni povprečni delež otrok z govorno-jezikovno motnjo (10,7 %) je delež otrok s to motnjo nadpovprečen v obdobju od 2012/13 do 2018/19. Gre za obdobje, ko je nekoliko podpovprečen delež otrok s PPPU (glede na skupni delež otrok s PPPU), kar kaže na določeno soodvisnost med tema dvema primanjkljajema, ovirama oz. motnjama. Delež otrok s PPPU je tako nadpovprečen v obdobju od 2005/06 do 2011/12 in obdobju od 2019/20 do 2020/21. Oba porasta števila prepoznanih otrok s PPPU bi lahko povezali tudi s spremembami meril in kriterijev v letih 2006 in 2015.

Tabela 17: Struktura skupine otrok z motnjo v duševnem razvoju

Opredelevitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju	1029	93,3
Otroci z zmerno motnjo v duševnem razvoju	69	6,3
Otroci s težjo motnjo v duševnem razvoju	5	0,5
Otroci s težko motnjo v duševnem razvoju	0	0,0
Skupaj	1103	100,0

Med otroki z motnjo v duševnem razvoju v veliki meri prevladujejo otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju (93,3 % otrok v tej skupini). V analiziranem obdobju (od 2014/15 do 2020/21) je bilo 5 usmerjenih otrok s težjo motnjo v duševnem razvoju. Usmeritev otrok s težko motnjo v duševnem razvoju v tem obdobju ni bilo.

Tabela 18: Struktura skupine slepih in slabovidnih otrok ter otrok z okvaro vidne funkcije

Opredelevitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Zmerno slabovidni otroci	40	48,2
Težko slabovidni otroci	7	8,4
Slepi otroci z ostankom vida	10	12,0
Slepi otroci z minimalnim ostankom vida	11	13,3
Popolnoma slepi otroci	7	8,4
Otroci z okvaro vidne funkcije	3	3,6
Zmerno slabovidni otroci in z okvaro vidne funkcije	2	2,4
Težko slabovidni otroci in z okvaro vidne funkcije	2	2,4
Slepi otroci z ostankom vida in z okvaro vidne funkcije	1	1,2
Skupaj	83	100,0

Med slepimi in slabovidnimi otroki ter otroki z okvaro vidne funkcije je največ otrok, ki so zmerno slabovidni (40 otrok ali 48,2 % otrok v tej skupini). V obdobju od 2014/15 do 2020/21 je bilo 7 usmeritev popolnoma slepih otrok.

Tabela 19: Struktura skupine gluhih in naglušnih otrok

Opredelevitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Otroci z lažjo izgubo sluha	51	25,6
Otroci z zmerno izgubo sluha	84	42,2
Otroci s težko izgubo sluha	28	14,1
Otroci z najtežjo izgubo sluha	19	9,5
Otrok s popolno izgubo sluha – gluhi otrok	17	8,5
Skupaj	199	100,0

V analiziranem obdobju je v skupini usmerjenih gluhih in naglušnih otrok bilo največ (42,2 % otrok v tej skupini) otrok z zmerno izgubo sluha, po pogostosti sledijo otroci z lažjo izgubo sluha (25,6 % otrok v tej skupini). V tem obdobju je bilo usmerjenih 17 otrok s popolno izgubo sluha (8,5 % usmerjenih gluhih in naglušnih otrok v analiziranem obdobju).

Tabela 20: Struktura skupine otrok z govorno-jezikovnimi motnjami

Opredelevitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Otroci z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami	1421	43,5
Otroci z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami	1559	47,7
Otroci s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami	263	8,1
Otroci s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami	23	0,7
Skupaj	3266	100,0

V analiziranem obdobju je bilo v skupini otrok z govorno-jezikovnimi motnjami največ otrok z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami (47,7 % otrok v tej skupini). Le nekoliko manj otrok iz te skupine je bilo usmerjenih z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami (43,5 % otrok v tej skupini). Težke govorne jezikovne-motnje je imelo 23 usmerjenih otrok (0,7 % otrok v tej skupini).

Tabela 21: Struktura skupine gibalno oviranih otrok

Opredelitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Otroci z lažjo gibalno oviranostjo	170	70,0
Otroci z zmerno gibalno oviranostjo	32	13,2
Otroci s težjo gibalno oviranostjo	35	14,4
Otroci s težko gibalno oviranostjo	6	2,5
Skupaj	243	100,0

Med usmerjenimi gibalno oviranimi otroki je bilo največ otrok z lažjo gibalno oviranostjo in sicer 70 % vseh otrok iz te skupine. V analiziranem obdobju je bilo usmerjenih 6 otrok s težko gibalno oviranostjo (2,5 % otrok v tej skupini).

Tabela 22: Struktura skupine otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

Opredelitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Otroci s čustvenimi motnjami	515	53,4
Otroci z lažjimi oblikami vedenjskih motenj	98	10,2
Otroci s težjimi oblikami vedenjskih motenj	7	0,7
Otroci s čustvenimi motnjami in lažjimi oblikami vedenjskih motenj	279	28,9
Otroci s čustvenimi motnjami in težjimi oblikami vedenjskih motenj	32	3,3
Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (brez podrobne opredelitve)	33	3,4
Skupaj	964	100,0

V skupini otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami je imelo največ usmerjenih otrok čustvene motnje (53,4 % otrok v tej skupini), sledijo otroci s kombinacijo čustvenih in lažjih oblik vedenjskih motenj (28,9 % otrok v tej skupini). Težje oblike vedenjskih motenj so bile prisotne pri 4 % otrok iz te skupine, od tega pri 7 otrocih (0,7 % otrok v tej skupini) samostojno in pri 32 otrocih (3,3 % otrok v tej skupini) v kombinaciji s čustvenimi motnjami.

Tabela 23: Struktura skupine otrok z avtističnimi motnjami

Opredelitev primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število	Odstotek
Otroci z lažjimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji in z lažjimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	114	42,1
Otroci z lažjimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji in z zmernimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	17	6,3
Otroci z zmernimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji in z lažjimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	20	7,4
Otroci z zmernimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji in z zmernimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	79	29,2
Otroci s težjimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji in z zmernimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	10	3,7
Otroci s težjimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji in s težjimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	13	4,8
Otroci z lažjimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji	4	1,5
Otroci z zmernimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji	3	1,1
Otroci s težjimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji	1	0,4
Otroci z zmernimi primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti	1	0,4
Otroci z avtističnimi motnjami (brez podrobne opredelitve)	9	3,3
Skupaj	271	100,0

V skupini otrok z avtističnimi motnjami je bilo največ otrok usmerjenih zaradi lažjih primanjkljajev v socialni komunikaciji in socialni interakciji ter na področju vedenja, interesov in aktivnosti (42,1 % otrok v tej skupini) in zaradi zmernih primanjkljajev v socialni komunikaciji in socialni interakciji ter na področju vedenja, interesov in aktivnosti (29,2 % otrok v tej skupini).

4.2 Otroci z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami

Raziskovalno vprašanje 2.2: V kakšnem obsegu se pojavljajo posamezni primanjkljaji, ovire oz. motnje pri otrocih z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami in katera so najpogostejša sopojavljanja?

V analizo primanjkljajev, ovir motenj pri otrocih z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami – v analizo sopojavnosti – so vključeni vsi usmerjeni otroci s PP od šolskega leta 2014/15 do šolskega leta 2020/21 skupaj, za katere razpolagamo s podatkom o primanjkljajih, ovirah oz. motnjah, ki se pri njih pojavljajo skupaj. Ker je bil v tem obdobju za 73 otrok vpisan le podatek, da imajo več primanjkljajev, ovir oz. motenj, v analizo sopojavnosti ti otroci niso vključeni. Analiza sopojavnosti je opravljena na ravni skupin primanjkljajev, ovir oz. motenj.

V tabeli 24 so prikazani deleži otrok, ki imajo dva, tri, štiri ali pet primanjkljajev, ovir oz. motenj. Sledi tabela 25 z deleži posameznih primanjkljajev, ovir oz. motenj, ki se pojavljajo v sopojavnosti. V katerih kombinacijah se ti primanjkljaji, ovire oz. motnje pojavljajo, je prikazano v tabeli 26. Prikazanih je 35 najbolj pogostih kombinacij primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti. Preostale posamezne kombinacije so prisotne pri manj kot 15 učencih in so v tabeli prikazane skupaj pod »ostale sopojavnosti« dveh, treh, štirih ali petih primanjkljajev, ovir oz. motenj. Prikaz rezultatov v tem podpoglavju se zaključuje s tabelo 27, v kateri je prikazan delež otrok, pri katerih se v sopojavnosti pojavi eden ali oba najbolj pogosta primanjkljaja, oviri oz. motnji v sopojavnosti.

Tabela 24: Število primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti

Število primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število otrok	Odstotek od vseh otrok z več motnjami	Odstotek od vseh usmerjenih otrok
2 primanjkljaja, oviri oz. motnji	5187	85,6	21,5
3 primanjkljaji, ovire oz. motnje	767	12,7	3,2
4 primanjkljaji, ovire oz. motnje	100	1,6	0,4
5 primanjkljajev, ovir oz. motenj	7	0,1	0,0
Skupaj	6061	100,0	25,2

Otroci z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami imajo opredeljenih od 2 do 5 primanjkljajev, ovir oz. motenj. Povprečno število primanjkljajev, ovir oz. motenj pri teh otrocih je 2,16.

Tabela 25: Vrsta primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Število primanjkljajev, ovir oz. motenj	Odstotek primanjkljajev, ovir oz. motenj
Dolgotrajno bolni	3640	27,8
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	3559	27,1
Z govorno-jezikovnimi motnjami	2155	16,4
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	1602	12,2
Gibalno ovirani	855	6,5
Z motnjo v duševnem razvoju	587	4,5
Z avtističnimi motnjami	460	3,5
Z izgubo sluha	158	1,2
Slabovidni in slepi	94	0,7
Skupaj	13110	100,0

Tabela 26: Kombinacije primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti

Primanjkljaji, ovire oz. motnje v sopojavnosti (število primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti)	Število otrok	Odstotek od vseh otrok z več motnjami	Odstotek od vseh usmerjenih otrok
Dolgotrajno bolni; s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (2)	1445	23,8	6,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja; z govorno-jezikovnimi motnjami (2)	833	13,7	3,5
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja; s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (2)	691	11,4	2,9
Dolgotrajno bolni; s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (2)	486	8,0	2,0

<i>Primanjkljaji, ovire oz. motnje v sopojavnosti (število primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti)</i>	<i>Število otrok</i>	<i>Odstotek od vseh otrok z več motnjami</i>	<i>Odstotek od vseh usmerjenih otrok</i>
Dolgotrajno bolni; z govorno-jezikovnimi motnjami (2)	474	7,8	2,0
Dolgotrajno bolni; gibalno ovirani (2)	251	4,1	1,0
Dolgotrajno bolni; s primanjkljaji na posameznih področjih učenja; s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (3)	186	3,1	0,8
Z govorno-jezikovnimi motnjami; z motnjo v duševnem razvoju (2)	146	2,4	0,6
Z govorno-jezikovnimi motnjami; gibalno ovirani (2)	136	2,2	0,6
Dolgotrajno bolni; z motnjo v duševnem razvoju (2)	101	1,7	0,4
Dolgotrajno bolni; z avtističnimi motnjami (2)	101	1,7	0,4
Z govorno-jezikovnimi motnjami; z avtističnimi motnjami (2)	88	1,5	0,4
Dolgotrajno bolni; s primanjkljaji na posameznih področjih učenja; z govorno-jezikovnimi motnjami (3)	83	1,4	0,3
Dolgotrajno bolni; gibalno ovirani; z motnjo v duševnem razvoju (3)	79	1,3	0,3
Dolgotrajno bolni; z govorno-jezikovnimi motnjami; gibalno ovirani (3)	73	1,2	0,3
Z govorno-jezikovnimi motnjami; s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (2)	67	1,1	0,3
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja; gibalno ovirani (2)	57	0,9	0,2
Dolgotrajno bolni; s primanjkljaji na posameznih področjih učenja; gibalno ovirani (3)	56	0,9	0,2
Z motnjo v duševnem razvoju; z avtističnimi motnjami (2)	44	0,7	0,2
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja; z avtističnimi motnjami (2)	33	0,5	0,1
Gibalno ovirani; z motnjo v duševnem razvoju (2)	30	0,5	0,1
Dolgotrajno bolni; z izgubo sluha (2)	30	0,5	0,1
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami; z motnjo v duševnem razvoju (2)	28	0,5	0,1
Z govorno-jezikovnimi motnjami; z izgubo sluha (2)	28	0,5	0,1
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami; z avtističnimi motnjami (2)	28	0,5	0,1
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja; z izgubo sluha (2)	26	0,4	0,1
Dolgotrajno bolni; z govorno-jezikovnimi motnjami; gibalno ovirani; z motnjo v duševnem razvoju (4)	25	0,4	0,1
Dolgotrajno bolni; slabovidni in slepi (2)	20	0,3	0,1
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja; z govorno-jezikovnimi motnjami; s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (3)	29	0,5	0,1
Z govorno-jezikovnimi motnjami; z motnjo v duševnem razvoju; z avtističnimi motnjami (3)	23	0,4	0,1
Dolgotrajno bolni; s primanjkljaji na posameznih področjih učenja; z avtističnimi motnjami (3)	23	0,4	0,1
Dolgotrajno bolni; z govorno-jezikovnimi motnjami; z motnjo v duševnem razvoju (3)	19	0,3	0,1
Dolgotrajno bolni; z govorno-jezikovnimi motnjami; z avtističnimi motnjami (3)	18	0,3	0,1
Dolgotrajno bolni; s čustvenimi in vedenjskimi motnjami; z avtističnimi motnjami (3)	18	0,3	0,1
Z govorno-jezikovnimi motnjami; z motnjo v duševnem razvoju; gibalno ovirani (3)	16	0,3	0,1
Ostale sopojavnosti 2 primanjkljajev, ovir oz. motenj (2)	44	0,7	0,2
Ostale sopojavnosti 3 primanjkljajev, ovir oz. motenj (3)	144	2,4	0,6
Ostale sopojavnosti 4 primanjkljajev, ovir oz. motenj (4)	75	1,2	0,3
Ostale sopojavnosti 5 primanjkljajev, ovir oz. motenj (5)	7	0,1	0,0
Skupaj	6061	100,0	25,2

Od 7 otrok s 5 primanjkljaji, ovirami oz. motnjami so vsi dolgotrajno bolni in gibalno ovirani, 6 jih ima motnjo v duševnem razvoju, 5 izgubo sluha, 4 so slabovidni ali slepi, 3 otroci so z govorno-jezikovnimi motnjami in 3 z avtizmom.

Tabela 27: Prisotnost dveh najpogostejših primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojavnosti

Prisotnost primanjkljajev, ovir oz. motenj	Število otrok	Odstotek od vseh otrok z več motnjami	Odstotek od vseh usmerjenih otrok
Dolgotrajno bolni in s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	1836	30,3	7,6
Dolgotrajno bolni in brez primanjkljajev na posameznih področjih učenja	1804	29,8	7,5
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja in niso dolgotrajno bolni	1723	28,4	7,2
Niso dolgotrajno bolni in so brez primanjkljajev na posameznih področjih učenja	698	11,5	2,9
Skupaj	6061	100,0	25,2

Oba najpogostejša primanjkljaja, oviri oz. motnji (dolgotrajno bolni in s PPPU) sta samostojno (kombinacija le teh dveh primanjkljajev, ovir oz. motenj) ali oba skupaj v dodatni kombinaciji z drugimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami prisotna pri 30,3 % otrok, pri katerih prihaja do sopojavnosti primanjkljajev, ovir oz. motenj. Med vsemi usmerjenimi otroki s PP je tako 7,6 % takih, ki so hkrati dolgotrajno bolni in s PPPU. Nekoliko manj od 30 % otrok z več motnjami je dolgotrajno bolnih, vendar so brez PPPU. Otrok s PPPU, ki pa niso dolgotrajno bolni, je dobrih 28 % vseh otrok z več motnjami. Med otroki z več motnjami je tako zgolj 11,5 % takih, ki niso niti dolgotrajno bolni niti nimajo PPPU.

Pri otrocih s PPPU se pogosto sočasno pojavljajo tudi nevrološke razvojne motnje (ADHD – motnja pozornosti s hiperaktivnostjo, ADD – motnja pozornosti, motnje komunikacije, razvojne motnje koordinacije, motnje avtističnega spektra), specifične jezikovne motnje (specifični govorno-jezikovni primanjkljaji) in druge duševne motnje (anksioznost, depresivne in bipolarnе motnje) (Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami, 2015, str. 29). Med usmerjenimi otroci z več motnjami je tako (glej tabelo 26) največkrat prisotna sopojavnost PPPU in dolgotrajnih bolezni (23,8 % otrok z več motnjami), sledita sopojavnost PPPU in govorno-jezikovnih motenj (13,7 % otrok z več motnjami) ter sopojavnost PPPU in čustvenih ter vedenjskih motenj (11,4 % otrok z več motnjami).

4.3 Vzgojno-izobraževalni programi usmeritve

Raziskovalno vprašanje 2.3: Kakšna je struktura populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo po posameznih programih usmeritve?

V tabeli je za obdobje od 2003/04 do 2020/21 prikazano število usmerjenih otrok po vzgojno-izobraževalnih programih. Za namene analize so bili vzgojno-izobraževalni programi združeni v osem skupin. Prilagojeni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom (EIS) zajemajo tako osnovnošolsko kot srednješolsko raven. Zaradi nekaj manjkajočih podatkov o primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok je skupno število prikazanih otrok v teh tabelah manjše od 57.110.

Tabela 28: Vzgojno-izobraževalni programi usmerjenih otrok s PP po šolskih letih

Šolsko leto	Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Predšolski prilagojeni programi		OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		OŠ prilagojeni programi z NIS	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	196	6,7	64	2,2	1818	62,2	260	8,9
2004/05	234	6,6	55	1,6	2075	58,6	360	10,2
2005/06	232	7,2	62	1,9	1993	61,5	288	8,9
2006/07	211	10,0	36	1,7	1254	59,3	111	5,3
2007/08	244	9,6	71	2,8	1550	61,2	128	5,1
2008/09	351	11,6	70	2,3	1998	65,8	111	3,7
2009/10	386	13,0	63	2,1	1980	66,8	98	3,3
2010/11	494	15,6	40	1,3	2135	67,6	108	3,4
2011/12	504	15,4	67	2,1	2194	67,2	113	3,5
2012/13	567	19,5	48	1,7	1817	62,5	91	3,1
2013/14	603	22,0	64	2,3	1580	57,7	103	3,8
2014/15	644	21,9	65	2,2	1744	59,4	104	3,5
2015/16	565	20,7	82	3,0	1638	59,9	128	4,7
2016/17	767	19,2	114	2,9	2471	62,0	176	4,4
2017/18	1022	23,5	82	1,9	2597	59,8	180	4,1
2018/19	682	17,5	56	1,4	2568	65,9	159	4,1
2019/20	8	0,2	1	0,0	2761	82,9	131	3,9
2020/21	0	0,0	0	0,0	2631	80,3	147	4,5
Skupaj	7710	13,5	1040	1,8	36804	64,7	2796	4,9

(nadaljevanje tabele 28)

Šolsko leto	Prilagojeni programi z EIS		Posebni programi vzgoje in izobraževanja		SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	84	2,9	152	5,2	349	11,9	2923	100,0
2004/05	81	2,3	178	5,0	556	15,7	3539	100,0
2005/06	58	1,8	166	5,1	441	13,6	3240	100,0
2006/07	33	1,6	89	4,2	380	18,0	2114	100,0
2007/08	33	1,3	87	3,4	420	16,6	2533	100,0
2008/09	15	0,5	79	2,6	411	13,5	3035	100,0
2009/10	14	0,5	46	1,6	375	12,7	2962	100,0
2010/11	10	0,3	30	0,9	341	10,8	3158	100,0
2011/12	12	0,4	23	0,7	350	10,7	3263	100,0
2012/13	12	0,4	23	0,8	349	12,0	2907	100,0
2013/14	6	0,2	32	1,2	352	12,8	2740	100,0
2014/15	11	0,4	33	1,1	334	11,4	2935	100,0
2015/16	18	0,7	12	0,4	292	10,7	2735	100,0
2016/17	21	0,5	15	0,4	421	10,6	3985	100,0
2017/18	25	0,6	15	0,3	422	9,7	4343	100,0
2018/19	9	0,2	19	0,5	405	10,4	3898	100,0

Šolsko leto	Prilagojeni programi z EIS		Posebni programi vzgoje in izobraževanja		SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2019/20	13	0,4	24	0,7	393	11,8	3331	100,0
2020/21	39	1,2	33	1,0	425	13,0	3275	100,0
Skupaj	494	0,9	1056	1,9	7016	12,3	56916	100,0

Iz tabele 28 je razvidno, da se je število otrok s PP, vključenih v predšolski program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (v nadaljevanju s prilagojenim izvajanjem in DSP), v obdobju 18 šolskih let postopoma povečevalo, še posebej od šolskega leta 2012/13 dalje. Delež predšolskih otrok, vključenih v predšolski program s prilagojenim izvajanjem in DSP, se je v tem obdobju gibal med 6,6 (šolsko leto 2004/05) in 23,5 % (šolsko leto 2017/18), delež predšolskih otrok, vključenih v prilagojeni program za predšolske otroke (razvojni oddelki vrtca), pa med 1,3 in 3 %. Z uveljavitvijo zgodnje obravnave predšolskih otrok s PP na začetku leta 2019 je bil vzpostavljen nov sistem, s katerim je bilo odločanje o pravicah predšolskih otrok s PP preneseno na centre za zgodnjo obravnavo, kar je razvidno iz podatkov v tabeli 28.

Odstotek otrok s PP, ki so bili usmerjeni v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP, je na ravni osnovne šole v obdobju 18 let variiral, in sicer od 57,7 (šolsko leto 2013/14) do 82,9 % (šolsko leto 2019/20). Najbolj odstopata zadnji dve šolski leti, ko so se zaradi odsotnosti otrok iz predšolskih programov (prehod v zgodnjo obravnavo) posledično povečali deleži vseh preostalih programov. Upoštevajoč to spremembo od šolskega leta 2019/20 dalje lahko sklenemo, da je delež otrok, usmerjenih v osnovnošolski izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP, v celotnem analiziranem obdobju precej stabilen.

Povečanje deleža otrok, usmerjenih v predšolske programe (do uvedbe zgodnje obravnave na začetku leta 2019), se tako v glavnem zrcali v zmanjšanih deležih otrok, usmerjenih v prilagojene in posebne vzgojno-izobraževalne programe. Spremembo lahko pripišemo učinku novih meril iz leta 2003, ki se je začel kazati od šolskega leta 2006/07 dalje, ko je začel upadati odstotek otrok, usmerjenih v prilagojene izobraževalne programe z nižjim izobrazbenim standardom (NIS). Podobno velja tudi za otroke, usmerjene v prilagojene programe z EIS ter v posebne programe vzgoje in izobraževanja. To lahko povežemo tudi z večjim udejanjanem inkluzivne paradigme v slovenskem šolskem prostoru in povečanim vključevanjem otrok v redne osnovnošolske programe (vendar se posledično, zaradi povečanega deleža usmerjenih otrok v predšolske programe, ta sprememba ni – kot bi lahko pričakovali – odrazila v povečanju deleža usmerjenih otrok v programe s prilagojenim izvajanjem in DSP). Nekoliko se deleži v prilagojenih in posebnih programih spet povečajo od šolskega leta 2015/16 dalje kot posledica opredelitve nove skupine otrok s PP – otroci z avtističnimi motnjami – v letu 2014 in sprejema meril za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP v letu 2015.

Zaznanega porasta deleža usmerjenih otrok v predšolske programe v analiziranem obdobju (do uvedbe zgodnje obravnave na začetku leta 2019) pa ne moremo pojasniti s spremenjenimi merili, temveč predvsem s povečanim vpisom otrok v predšolske programe in posledično večjim številom otrok s PP v vrtcih. Ti so, kot nakazujejo podatki, v preteklosti vrtce obiskovali v manjši meri kot preostala predšolska populacija otrok.

Tabela 29: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok s PP po vzgojno-izobraževalnih programih

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Predšolski prilagojeni programi		OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		OŠ prilagojeni programi z NIS	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	345	4,5	124	12,4	191	0,5	2052	76,2
Slabovidni in slepi	57	0,7	18	1,8	142	0,4	3	0,1
Z izgubo sluha	239	3,1	101	10,1	270	0,7	5	0,2
Z govorno-jezikovnimi motnjami	3642	47,4	49	4,9	2181	5,9	17	0,6
Gibalno ovirani	446	5,8	59	5,9	301	0,8	4	0,1

Dolgotrajno bolni	788	10,3	15	1,5	3483	9,5	6	0,2
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	19	0,2	0	0,0	1003	2,7	14	0,5
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	43	0,6	1	0,1	19196	52,3	38	1,4
Z avtističnimi motnjami	90	1,2	13	1,3	143	0,4	2	0,1
Z več motnjami	1916	24,9	619	61,9	8809	24,0	511	19,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	99	1,3	1	0,1	972	2,6	41	1,5
Skupaj	7684	100,0	1000	100,0	36691	100,0	2693	100,0

(nadaljevanje tabele 29)

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Prilagojeni programi z EIS		Posebni programi vzgoje in izobraževanja		SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	3	0,6	422	41,5	271	3,9	3408	6,0
Slabovidni in slepi	22	4,7	0	0,0	56	0,8	298	0,5
Z izgubo sluha	84	17,9	2	0,2	133	1,9	834	1,5
Z govorno-jezikovnimi motnjami	54	11,5	2	0,2	123	1,8	6068	10,7
Gibalno ovirani	68	14,5	6	0,6	136	2,0	1020	1,8
Dolgotrajno bolni	7	1,5	5	0,5	2178	31,4	6482	11,5
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	2	0,4	0	0,0	243	3,5	1281	2,3
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	3	0,6	0	0,0	2448	35,2	21729	38,5
Z avtističnimi motnjami	6	1,3	1	0,1	23	0,3	278	0,5
Z več motnjami	221	47,0	579	56,9	1151	16,6	13806	24,4
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	185	2,7	1298	2,3
Skupaj	470	100,0	1017	100,0	6947	100,0	56502	100,0

Iz tabele 29 je razvidno, da je bilo največ otrok usmerjenih v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in DSP opredeljenih kot otroci z govorno-jezikovnimi motnjami (47,4 %), sledijo otroci z več motnjami (24,9 %) in dolgotrajno bolni otroci (10,3 %). V prilagojenem programu za predšolske otroke je bilo največ otrok opredeljenih kot otroci z več motnjami (61,9 %), sledijo otroci z motnjo v duševnem razvoju (12,4 %) in otroci z izgubo sluha (10,1 %). Podatke lahko pojasnimo z usmeritvijo predšolskih otrok v ustrezen program, saj lahko v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in DSP med drugim usmerimo tudi otroke z govorno-jezikovnimi motnjami in dolgotrajno bolne otroke, v prilagojeni program za predšolske otroke pa otroke z motnjo v duševnem razvoju (zmerna, težja in težka motnja v duševnem razvoju) ter gluhe in naglušne otroke. V obeh navedenih programih je visok odstotek otrok z opredeljenimi več motnjami, kar kaže na kompleksnost težav populacije otrok, usmerjenih v predšolske programe, še posebej v prilagojeni program za predšolske otroke.

V izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP je bil v obdobju od 2003/04 do 2020/21 na ravni osnovne šole najvišji odstotek usmerjenih otrok s PP opredeljen kot otroci s PPPU (52,3 %), sledijo otroci z opredeljenimi več motnjami (24 %), dolgotrajno bolni otroci (9,5 %) in otroci z govorno-jezikovnimi motnjami (5,9 %). Iz podatkov je razvidno, da je bilo v tem obdobju v ta program usmerjenih tudi 0,5 % otrok z motnjo v duševnem razvoju, kar lahko pojasnimo z možnostjo komisij, da usmerijo otroka v program, ki je glede na njegove vzgojno-izobraževalne potrebe najprimernejši zanj (v skladu z 11. oz. 13. členom Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami).

V obdobju od 2003/04 do 2020/21 je bilo v prilagojenem izobraževalnem programu z NIS 76,2 % usmerjenih otrok opredeljenih kot otroci z motnjo v duševnem razvoju, sledi skupina otrok z več motnjami (19,0 %). Iz podatkov je razvidno, da je v tem obdobju v ta program usmerjenih tudi 1,4 %

otrok s PPPU, kar tudi lahko prav tako pojasnimo z možnostjo komisij, da usmerijo otroka v program, ki je glede na njegove vzgojno-izobraževalne potrebe najprimernejši zanj.

V prilagojenem izobraževalnem programu z EIS (raven osnovne in srednje šole) je med usmerjenimi otroki najvišji odstotek otrok z več motnjami (47 %), sledijo gluhi in naglušni otroci (17,9 %), gibalno ovirani otroci (14,5 %) in otroci z govorno-jezikovnimi motnjami (11,5 %).

V posebnem programu vzgoje in izobraževanja je največ usmerjenih otrok z opredeljenimi več motnjami (47 %), sledi skupina otrok z motnjo v duševnem razvoju (41,5 %).

V izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in DSP na ravni srednje šole je usmerjenih največ otrok s PPPU (35,2 %), sledijo dolgotrajno bolni otroci (31,4 %) in otroci z več motnjami (16,6 %). V te programe je usmerjenih tudi 3,9 % otrok z motnjo v duševnem razvoju, čeprav te praviloma vključujemo v izobraževalne programe nižjega poklicnega izobraževanja.

Ob primerjavi podatkov med usmerjenimi otroki glede na vrsto primanjkljaja, ovire oz. motnje in ravnjo osnovne in srednje šole je presenetljiv podatek, da je v osnovni šoli ob prvi usmeritvi 9,5 % dolgotrajno bolnih otrok, pri čemer se ta odstotek v srednji šoli poveča za trikrat (31,4 %), hkrati pa pride do zmanjšanja deleža usmerjenih otrok z govorno-jezikovnimi motnjami, otrok s PPPU in otrok z več motnjami.

4.4 Razlike glede na spol usmerjenih otrok s PP

Raziskovalno vprašanje 2.4: Do katerih razlik prihaja v prisotnosti primanjkljajev, ovir oz. motenj glede na spol usmerjenih otrok s PP?

Analiza usmerjanja otrok s PP glede na spol je opravljena na podlagi 57.110 prvih usmeritev v obdobju od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21. V analizo usmeritev po spolu je bilo vključenih tudi 2.892 otrok, ki so v obdobju od 2003/04 do 2020/21 prejeli (prvo) odločbo 'se ne usmeri' in nikoli niso bili usmerjeni.

V tabeli 30 je prikazano število usmerjenih otrok po spolu od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21. Katere primanjkljaje, ovire oz. motnje so imeli usmerjeni otroci v tem obdobju, je po spolu prikazano v tabeli 31. Zaradi nekaj manjkajočih podatkov o primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok je skupno število otrok v tabeli 31 nekoliko manjše od 57.110.

Tabela 30: Spol usmerjenih otrok po šolskih letih

Šolsko leto	Fantje		Dekleta		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	2006	66,9	993	33,1	2999	100,0
2004/05	2321	65,1	1247	34,9	3568	100,0
2005/06	2152	66,3	1094	33,7	3246	100,0
2006/07	1376	64,8	747	35,2	2123	100,0
2007/08	1601	62,8	949	37,2	2550	100,0
2008/09	1944	63,9	1099	36,1	3043	100,0
2009/10	1943	65,4	1026	34,6	2969	100,0
2010/11	2063	65,3	1098	34,7	3161	100,0
2011/12	2125	65,0	1146	35,0	3271	100,0
2012/13	1920	65,9	993	34,1	2913	100,0
2013/14	1730	63,1	1011	36,9	2741	100,0
2014/15	1882	64,1	1056	35,9	2938	100,0
2015/16	1786	65,3	949	34,7	2735	100,0
2016/17	2526	63,4	1459	36,6	3985	100,0
2017/18	2802	64,4	1549	35,6	4351	100,0
2018/19	2485	63,7	1415	36,3	3900	100,0
2019/20	2008	60,2	1330	39,8	3338	100,0
2020/21	1947	59,4	1332	40,6	3279	100,0
Skupaj	36617	64,1	20493	35,9	57110	100,0

Med usmerjenimi otroki s PP je opazno več fantov kot deklet. Delež fantov se je sicer od začetka uvedbe usmerjanja otrok s PP nekoliko zmanjšal; medtem ko je bilo v šolskem letu 2003/04 med vsemi usmerjenimi otroki 66,9 % fantov, je njihov delež v šolskem letu 2020/21 padel na 59,4 %.

Večji delež fantov med usmerjenimi otroki je posledica večjega deleža fantov med vsemi otroki, za katere je sprožen postopek usmerjanja, delež fantov je namreč večji tudi med neusmerjenimi otroki. Med vsemi otroki, ki so v obdobju od 2003/04 do 2020/21 dobili odločbo 'se ne usmeri' in niso bili nikoli usmerjeni, znaša delež fantov 56,8 % (1.462 fantov od skupno 2.892 otrok z odločbo 'se ne usmeri', ki niso nikoli bili usmerjeni).

Tabela 31: Vrsta primanjkljaja, ovire oz. motnje po spolu

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Fantje		Dekleta		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	2076	5,7	1345	6,6	3421	6,0
Slabovidni in slepi	168	0,5	130	0,6	298	0,5
Z izgubo sluha	437	1,2	401	2,0	838	1,5
Z govorno-jezikovnimi motnjami	4452	12,3	1622	8,0	6074	10,7
Gibalno ovirani	609	1,7	414	2,0	1023	1,8
Dolgotrajno bolni	3605	9,9	2887	14,2	6492	11,5
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	808	2,2	476	2,3	1284	2,3
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	13867	38,2	7916	39,0	21783	38,5
Z avtističnimi motnjami	232	0,6	46	0,2	278	0,5
Z več motnjami	9271	25,5	4566	22,5	13837	24,4
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	801	2,2	508	2,5	1309	2,3
Skupaj	36326	100,0	20311	100,0	56637	100,0

Med fanti so v večji meri kot pri dekletih prisotne govorno-jezikovne motnje (12,3 % vseh fantov s PP), sopojavnost več motenj (25,5 % vseh fantov s PP) in avtistične motnje (0,6 % vseh fantov s PP). Pri dekletih bolj kot pri fantih izstopajo dolgotrajne bolezni (14,2 % vseh deklet s PP) in izguba sluha (2,0 % vseh deklet s PP). Tako pri fantih kot pri dekletih so sicer najpogosteje prisotni PPPU, pri čemer ne prihaja do opaznejših razlik glede na spol (s PPPU je usmerjenih 38,2 % fantov in 39,0 % deklet).

5 Oblike dela z otroki s PP

3. cilj: Raziskati, katere oblike dela z otroki s PP so predpisane z odločbami o usmeritvi.

5.1 Prilagoditve in izvajalci po programih

Raziskovalno vprašanje 3.1: Katere prilagoditve in kateri profili izvajalcev pomoči so predpisani v odločbah po posameznih vzgojno-izobraževalnih programih?

Analiza prilagoditev za otroke s PP in izvajalcev pomoči otrokom s PP je opravljena na podlagi prvih usmeritev v obdobju od 2003/04 do 2020/21. Zaradi večjega števila manjkajočih vrednosti je v analizo prilagoditev in izvajalcev vključenih opazno manj od 57.110 usmerjenih otrok.

Prilagoditve otrokom s PP

Poglejmo naprej, koliko prilagoditev je ob prvi usmeritvi predpisano za usmerjene otroke s PP. V tabeli 32 je predstavljeno število prilagoditev za usmerjene otroke po šolskih letih. V zadnjem stolpcu tabele je prikazano povprečno število prilagoditev za enega usmerjenega otroka s PP. Zaradi večjega števila manjkajočih podatkov se prikazani rezultati v tabeli 32 nanašajo le na 32.219 od skupaj 57.110 prvič usmerjenih otrok. V tabeli 33 je prikazano število prilagoditev glede na vzgojno-izobraževalni program usmeritve (rezultati v tabeli 33 se nanašajo na 32.183 prvič usmerjenih otrok).

V tabelah 34 in 35 je prikazana vrsta prilagoditev po šolskih letih in programih. V tabelah so prikazane vse vpisane prilagoditve pri usmerjenih otrocih; ker ima v povprečju en otrok 1,56 prilagoditve, je skupno število prilagoditev v tabelah 34 in 35 temu ustrezno večje od števila otrok, vključenih v analizo.

Tabela 32: Število prilagoditev otrokom s PP po šolskih letih

Šolsko leto	1 prilagoditev		2 prilagoditvi		3 prilagoditve		4 ali 5 prilagoditev*		Skupaj		Povprečno število prilagoditev
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	
2003/04	677	85,1	97	12,2	17	2,1	5	0,6	796	100,0	1,18
2004/05	681	83,5	109	13,4	23	2,8	3	0,4	816	100,0	1,20
2005/06	402	79,6	76	15,0	22	4,4	5	1,0	505	100,0	1,27
2006/07	299	81,5	48	13,1	15	4,1	5	1,4	367	100,0	1,26
2007/08	792	69,5	284	24,9	54	4,7	9	0,8	1139	100,0	1,37
2008/09	1286	54,1	865	36,4	202	8,5	22	0,9	2375	100,0	1,56
2009/10	1170	46,2	1068	42,2	267	10,6	25	1,0	2530	100,0	1,66
2010/11	1197	43,7	1155	42,1	353	12,9	36	1,3	2741	100,0	1,72
2011/12	1155	40,4	1147	40,1	508	17,8	47	1,6	2857	100,0	1,81
2012/13	863	34,3	1129	44,9	489	19,5	32	1,3	2513	100,0	1,88
2013/14	780	40,7	809	42,2	311	16,2	17	0,9	1917	100,0	1,77
2014/15	850	55,3	600	39,1	82	5,3	4	0,3	1536	100,0	1,51
2015/16	870	61,3	496	34,9	50	3,5	4	0,3	1420	100,0	1,43
2016/17	1361	59,4	852	37,2	67	2,9	11	0,5	2291	100,0	1,44
2017/18	1418	59,4	890	37,3	75	3,1	4	0,2	2387	100,0	1,44
2018/19	1343	63,9	672	32,0	86	4,1	1	0,0	2102	100,0	1,40
2019/20	1265	63,7	653	32,9	66	3,3	2	0,1	1986	100,0	1,40
2020/21	1150	59,2	706	36,4	78	4,0	7	0,4	1941	100,0	1,45
Skupaj	17559	54,5	11656	36,2	2765	8,6	239	0,7	32219	100,0	1,56

* Od 239 otrok v tej skupini je 227 otrok s 4 prilagoditvami in 12 otrok s 5 prilagoditvami.

Število prilagoditev na posameznega usmerjenega otroka je vse do šolskega leta 2012/13 počasi naraščalo, sledil je rahel padec povprečnega števila prilagoditev in ustalitev v zadnjih šestih analiziranih šolskih letih pri 1,40 do 1,45 prilagoditve na enega usmerjenega otroka.

Tabela 33: Število prilagoditev glede na program

Vzgojno-izobraževalni programi	1 prilagoditev		2 prilagoditvi		3 prilagoditve		4 prilagoditve		5 prilagoditev		Skupaj		Povprečno število prilagoditev
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	2769	61,7	1187	26,5	450	10,0	80	1,8	0	0,0	4486	100,0	1,52
Predšolski prilagojeni programi	120	88,2	15	11,0	1	0,7	0	0,0	0	0,0	136	100,0	1,13
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	11626	50,9	8959	39,2	2121	9,3	143	0,6	12	0,1	22861	100,0	1,60
OŠ prilagojeni programi z NIS	207	85,9	24	10,0	10	4,1	0	0,0	0	0,0	241	100,0	1,18
Prilagojeni programi z EIS	56	84,8	9	13,6	1	1,5	0	0,0	0	0,0	66	100,0	1,17
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	49	96,1	2	3,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	51	100,0	1,04
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	2703	62,3	1454	33,5	181	4,2	4	0,1	0	0,0	4342	100,0	1,42
Skupaj	17530	54,5	11650	36,2	2764	8,6	227	0,7	12	0,0	32183	100,0	1,56

V povprečju je bilo največ prilagoditev predpisanih v programih s prilagojenim izvajanjem in DSP na vseh treh ravneh: v srednješolskih 1,42, v osnovnošolskih 1,60 in v predšolskih 1,52 prilagoditve na enega usmerjenega otroka. V preostalih programih je na enega usmerjenega otroka bilo predpisanih nekoliko manj prilagoditev, in sicer od 1,04 (v posebnih programih) do 1,18 prilagoditve (v osnovnošolskih prilagojenih programih z NIS) na enega usmerjenega otroka.

Tabela 34: Vrsta prilagoditev po šolskih letih

Šolsko leto	Pripomočki (materialne prilagoditve)		Prilagajanje izvedbe programa		Prilagoditev prostora in opreme		Zmanjšanje števila otrok v oddelku		Spremljevalec – stalni	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	152	16,1	3	0,3	61	6,5	590	62,6	73	7,7
2004/05	213	21,7	2	0,2	73	7,4	545	55,6	90	9,2
2005/06	197	30,7	3	0,5	57	8,9	278	43,3	67	10,4
2006/07	145	31,5	7	1,5	45	9,8	175	38,0	41	8,9
2007/08	402	25,8	680	43,6	152	9,8	217	13,9	54	3,5
2008/09	980	26,4	2086	56,2	303	8,2	298	8,0	22	0,6
2009/10	1186	28,2	2296	54,5	345	8,2	319	7,6	41	1,0
2010/11	1353	28,7	2508	53,2	464	9,8	334	7,1	45	1,0
2011/12	1471	28,5	2698	52,3	611	11,8	330	6,4	36	0,7
2012/13	1414	30,0	2312	49,0	655	13,9	282	6,0	42	0,9
2013/14	1162	34,2	1370	40,3	591	17,4	213	6,3	34	1,0
2014/15	1072	46,4	377	16,3	570	24,7	163	7,1	33	1,4

Šolsko leto	Pripomočki (materialne prilagoditve)		Prilagajanje izvedbe programa		Prilagoditev prostora in opreme		Zmanjšanje števila otrok v oddelku		Spremljevalec – stalni	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2015/16	993	49,0	328	16,2	434	21,4	166	8,2	22	1,1
2016/17	1610	48,6	424	12,8	900	27,2	194	5,9	32	1,0
2017/18	1683	48,9	194	5,6	1100	32,0	269	7,8	38	1,1
2018/19	1499	50,8	195	6,6	890	30,2	201	6,8	23	0,8
2019/20	1606	57,8	230	8,3	774	27,9	89	3,2	6	0,2
2020/21	1574	55,7	215	7,6	825	29,2	100	3,5	4	0,1
Skupaj	18712	37,3	15928	31,8	8850	17,7	4763	9,5	703	1,4

(nadaljevanje tabele 34)

Šolsko leto	Spremljevalec – začasni		Povračilo stroškov prevoza		Spremljevalec – občasni		Drugo*		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	0	0,0	50	5,3	7	0,7	6	0,6	942	100,0
2004/05	0	0,0	43	4,4	6	0,6	8	0,8	980	100,0
2005/06	0	0,0	27	4,2	5	0,8	8	1,2	642	100,0
2006/07	0	0,0	20	4,3	11	2,4	17	3,7	461	100,0
2007/08	0	0,0	27	1,7	7	0,4	19	1,2	1558	100,0
2008/09	0	0,0	15	0,4	8	0,2	1	0,0	3713	100,0
2009/10	0	0,0	18	0,4	3	0,1	1	0,0	4209	100,0
2010/11	0	0,0	7	0,1	2	0,0	0	0,0	4713	100,0
2011/12	0	0,0	11	0,2	4	0,1	0	0,0	5161	100,0
2012/13	0	0,0	9	0,2	3	0,1	0	0,0	4717	100,0
2013/14	14	0,4	9	0,3	6	0,2	0	0,0	3399	100,0
2014/15	84	3,6	13	0,6	0	0,0	0	0,0	2312	100,0
2015/16	75	3,7	10	0,5	0	0,0	0	0,0	2028	100,0
2016/17	127	3,8	23	0,7	0	0,0	0	0,0	3310	100,0
2017/18	127	3,7	28	0,8	0	0,0	0	0,0	3439	100,0
2018/19	119	4,0	22	0,7	0	0,0	0	0,0	2949	100,0
2019/20	54	1,9	17	0,6	0	0,0	1	0,0	2777	100,0
2020/21	75	2,7	31	1,1	0	0,0	0	0,0	2824	100,0
Skupaj	675	1,3	380	0,8	62	0,1	61	0,1	50134	100,0

* Pod drugo so združene naslednje vpisane prilagoditve: kadrovske prilagoditve, vključitev v podaljšano bivanje, tolmač slovenskega znakovnega jezika, pristop k maturi/NPZ s statusom otroka s PP, nastanitev v domu.

Tabela 35: Vrsta prilagoditev po programih

Vzgojno-izobraževalni programi	Pripomočki (materialne prilagoditve)		Prilagajanje izvedbe programa		Prilagoditev prostora in opreme		Zmanjšanje števila otrok v oddelku		Spremljevalec – stalni	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	1048	15,4	1897	27,8	1100	16,1	2064	30,3	411	6,0
Predšolski prilagojeni programi	30	19,6	50	32,7	12	7,8	2	1,3	7	4,6
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	14855	40,7	11705	32,0	6942	19,0	2291	6,3	200	0,5
OŠ prilagojeni programi z NIS	31	10,9	33	11,6	26	9,1	6	2,1	31	10,9
Prilagojeni programi z EIS	22	28,6	12	15,6	7	9,1	1	1,3	1	1,3
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	5	9,4	11	20,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	2712	44,0	2209	35,8	759	12,3	384	6,2	51	0,8
Skupaj	18703	37,3	15917	31,8	8846	17,7	4748	9,5	701	1,4

(nadaljevanje tabele 35)

Vzgojno-izobraževalni programi	Spremljevalec – začasni		Povračilo stroškov prevoza		Spremljevalec – občasni		Drugo		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	271	4,0	0	0,0	20	0,3	2	0,0	6813	100,0
Predšolski prilagojeni programi	1	0,7	50	32,7	1	0,7	0	0,0	153	100,0
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	386	1,1	119	0,3	31	0,1	10	0,0	36539	100,0
OŠ prilagojeni programi z NIS	5	1,8	141	49,5	0	0,0	12	4,2	285	100,0
Prilagojeni programi z EIS	2	2,6	32	41,6	0	0,0	0	0,0	77	100,0
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	1	1,9	36	67,9	0	0,0	0	0,0	53	100,0
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	9	0,1	0	0,0	10	0,2	36	0,6	6170	100,0
Skupaj	675	1,3	378	0,8	62	0,1	60	0,1	50090	100,0

Iz tabele 34 lahko razberemo, da je v prvih štirih analiziranih šolskih letih med prilagoditvami prevladovalo zmanjšanje števila otrok v oddelku. Sledi obdobje od šolskega leta 2007/08 do šolskega leta 2013/14, ko je bil pri prilagoditvah nadpovprečno poudarjeno prilagajanje izvedbe programa. Od šolskega leta 2014/15 naprej so med prilagoditvami v ospredju pripomočki ter prilagoditev prostora in opreme.

Rezultati v tabeli 35 nam kažejo, da prilagoditve v obliki pripomočkov po pogostosti izstopajo predvsem pri osnovnošolskih in srednješolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP, v prilagojenih programih z EIS ter delno v obeh vrstah predšolskih programov. Prilagoditve v obliki prilagajanja izvedbe programa po pogostosti najbolj izstopajo pri obeh vrstah predšolskih programov in osnovnošolskih ter srednješolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP ter delno oz. v nekoliko manjši meri pri vseh preostalih vzgojno-izobraževalnih programih. Prilagoditev prostora in opreme je v nekoliko večji meri prisotna pri programih s prilagojenim izvajanjem in DSP na vseh treh ravneh izobraževanja. Zmanjšanje števila otrok v oddelku je bilo nadpovprečno pogosto v predšolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP. Stroški prevoza so bili najpogosteje povrnjeni (ali je bil zagotovljen brezplačen prevoz) v predšolskih prilagojenih programih, osnovnošolskih prilagojenih programih z NIS, prilagojenih programih z EIS in posebnih programih.

Prilagajanje izvedbe programa so v obdobju od 2007/08 do 2013/14 zapisovali v izrek odločbe o usmeritvi. Kasneje se je v praksi izkazalo, da je ta zapis v izreku odločbe o usmeritvi zavezujoč in pomeni ob vsakokratni spremembi izvedbe prilagajanja programa glede na otrokove vzgojno-izobraževalne potrebe tudi spreminjanje izreka odločbe (predlog za spremembo usmeritve). Glede na to, da se ob sprotni evalvaciji individualiziranega programa spreminjajo tudi prilagoditve izvedbe programa glede na napredek in razvoj otroka, je bila sprejeta odločitev, da se v izrek odločbe o usmeritvi pišejo pripomočki, prostor in oprema, predlogi prilagajanja izvedbe programa, ki so povezani z didaktično-metodičnimi prilagoditvami, pa so del sinteze strokovnega mnenja kot priporočilo komisije. Te strokovna skupina načrtuje pri oblikovanju vsebine individualiziranega programa. To je razvidno iz tabele 34, saj je bil dan izrazit poudarek prilagajanju izvedbe programa prav v obdobju od 2007/08 do 2013/14 (od 40,3 do 56,2 % vseh prilagoditev).

Rezultati v tabeli 34 nadalje prikazujejo povečan odstotek dodelitve pripomočkov od šolskega leta 2014/15 dalje (od 46,4 do 57,8 % vseh prilagoditev). V tabeli 35, ki prikazuje vrsto prilagoditev po posameznih programih, pa je razvidno, da navzgor odstopata predvsem izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP na ravni osnovne (40,7 %) in srednje šole (44,0 %). V obeh navedenih programih je pričakovano več predlaganih prilagoditev, saj sta programa naravnana na celotno populacijo otrok in ne zgolj na otroke s PP.

Iz tabele 34 je razvidno, da so tudi prilagoditve prostora in opreme od šolskega leta 2014/15 dalje nekoliko višje kot v obdobju pred tem. V tabeli 35, ki prikazuje vrsto prilagoditev po posameznih programih, je razvidno, da navzgor najbolj odstopa izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP na ravni osnovne šole (19,0 % vseh prilagoditev), sledijo predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP (16,1 % vseh prilagoditev).

Iz tabele 34 je razvidno, da je bilo v obdobju od 2003/04 do 2006/07 v izrazito visokem deležu določeno zmanjšanje števila otrok v oddelku (od 38 do 62,6 % prilagoditev). Zmanjšanje števila otrok v oddelku je bilo najpogosteje določeno v predšolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP (30,3 %), kar lahko povežemo s starostjo otrok in njihovimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Upad obsega določitve zmanjšanja števila otrok v oddelku od šolskega leta 2007/08 dalje bi lahko pripisali prenosu pristojnosti delovanja prvostopenjskih komisij za usmerjanje otrok s PP na Zavod RS za šolstvo in navodilom, da ob vsakem predlogu o zmanjšanju števila otrok v oddelku tega tudi utemeljijo.

V enakem obdobju se kaže tudi izrazito visoka stopnja dodelitve stalnega spremljevalca za fizično pomoč (od 7,7 do 10,4 % prilagoditev). Iz tabele 35 je razvidno, da je bil najvišji delež dodeljenih stalnih spremljevalcev v prilagojenem programu z NIS (10,9 %).

Iz tabele 35 je prav tako razvidno, da je povračilo stroškov prevoza najbolj pogosto pripadalo

otrokom, usmerjenim v posebni program vzgoje in izobraževanja (67,9 %), prilagojeni program z NIS (49,5 %), prilagojeni program z EIS (41,6%) in predšolski prilagojeni program (32,7%). To lahko pojasnimo z mrežo vrtcev in šol, ki izvajajo prilagojene in posebne programe in niso nujno v neposredni bližini otrokovega doma.

Izvajalci dodatne strokovne pomoči otrokom s PP

V tabeli 36 je prikazano povprečno dodeljeno število šolskih ur dodatne strokovne pomoči otrokom s PP po šolskih letih. Navedeno je povprečno število ur za vso pomoč, ki vključuje tudi svetovalno storitev (1 šolska ura) in povprečno število ur pomoči brez svetovalne storitve. Ker je bila svetovalna storitev uvedena sredi šolskega leta 2013/14, prihaja do razhajanj med obema podatkom od tega šolskega leta naprej. Povprečno število dodeljene dodatne strokovne pomoči po šolskih letih je prikazano tudi grafično na sliki 5.

Posameznemu otroku s PP zagotavljajo ure dodatne strokovne pomoči eden ali več izvajalcev te pomoči. Koliko ur dodatne strokovne pomoči (brez svetovalne storitve) zagotavljajo v povprečju različni profili izvajalcev te pomoči, je prikazano v tabeli 37. Otrokom s PP lahko dajejo dodatno strokovno pomoč različni profili izvajalcev te pomoči. Prav tako lahko določenega izvajalca pomoči nadomesti kateri od alternativnih izvajalcev z drugačnim profilom. Vsi izvajalci, osnovni in morebitni alternativni izvajalci, ki lahko izvajajo dodeljeno pomoč otrokom s PP, so po šolskih letih prikazani v tabeli 38 in po vzgojno-izobraževalnih programih v tabeli 39. Koliko ur dodatne strokovne pomoči tedensko je v povprečju bilo dodeljenih otrokom s PP po programih, ki so ga obiskovali, je prikazano v tabeli 40. V tabeli je prikazano povprečno število šolskih ur dodatne strokovne pomoči brez svetovalne storitve.

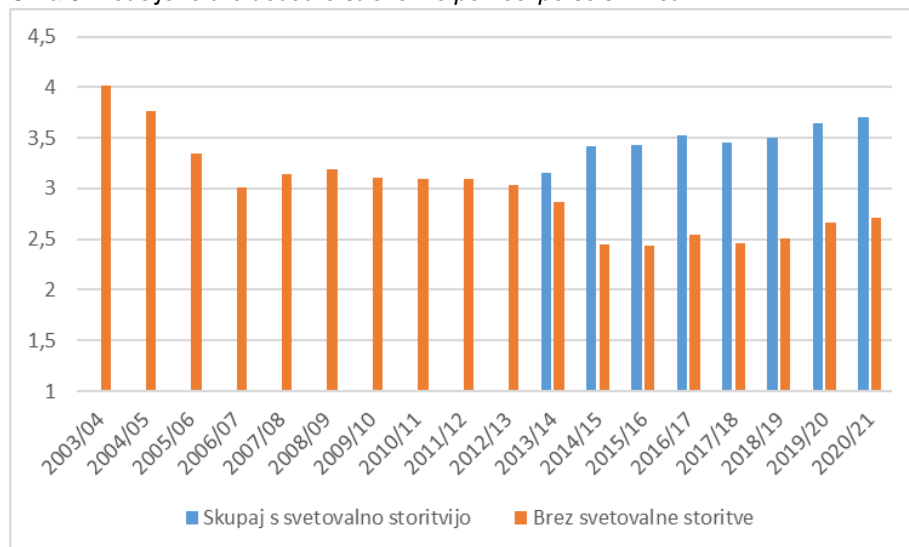
Zaradi prisotnosti manjšega števila napak v tem delu podatkov so bile iz analize izločene vse enote, pri katerih je seštevek ur vpisane dodatne strokovne pomoči večji od 8 ur (brez upoštevanja ene ure svetovalne storitve). Iz podatkov je bilo tudi odstranjeno manjše število evidentno napačnih vpisov v obdobju pred šolskim letom 2012/13, nanašajoč se na inkluzivnega pedagoga in svetovalno storitev.

Tabela 36: Dodeljene ure dodatne strokovne pomoči po šolskih letih

Šolsko leto	Število	Ure pomoči skupaj s svetovalno storitvijo	Ure pomoči brez svetovalne storitve
2003/04	2263	4,02	4,02
2004/05	2641	3,76	3,76
2005/06	2508	3,35	3,35
2006/07	1725	3,01	3,01
2007/08	2067	3,14	3,14
2008/09	2548	3,19	3,19
2009/10	2552	3,11	3,11
2010/11	2787	3,09	3,09
2011/12	2807	3,09	3,09
2012/13	2488	3,03	3,03
2013/14	2261	3,16	2,87
2014/15	2395	3,42	2,45
2015/16	2254	3,43	2,44
2016/17	3308	3,53	2,54
2017/18	3672	3,45	2,46
2018/19	3289	3,50	2,51
2019/20	2870	3,65	2,66
2020/21	2773	3,70	2,71
Skupaj	47208	3,38	2,94

Če pogledamo zadnji stolpec v tabeli 36, ki prikazuje dodeljeno dodatno strokovno pomoč brez svetovalne storitve, vidimo, da so v povprečju otroci s PP v obdobju od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21 dobili nekoliko manj kot tri šolske ure (2,94 šolske ure) pomoči.

Slika 5: Dodeljene ure dodatne strokovne pomoči po šolskih letih

Po začetnem obdobju treh šolskih let, ko je bila dodeljena pomoč precej nad tremi šolskimi urami, se je v obdobju od 2006/07 do 2012/13 dodeljena pomoč stabilizirala pri dobrih treh šolskih urah pomoči na enega usmerjenega otroka. Ob uvedbi svetovalne storitve je od šolskega leta 2014/15 naprej v povprečju dodeljena pomoč upadla na 2,5 šolske ure, pri čemer je v zadnjih dveh šolskih letih zaznati rahlo rast te pomoči. Skupaj s svetovalno storitvijo je v tem obdobju v povprečju enemu usmerjenemu otroku pripadlo skupaj 3,5 ure dodatne strokovne pomoči in svetovalne storitve.

Tabela 37: Ure dodatne strokovne pomoči po profilih izvajalcev

Izvajalec	Število navedb	Povprečno število ur
Specialni in rehabilitacijski pedagog	31228	2,06
Socialni pedagog	4514	1,74
Pedagog	3998	1,75
Psiholog	2881	1,36
Učitelj razrednega ali predmetnega pouka	24508	1,91
Logoped	4570	1,20
Surdopedagog	559	1,62
Tiflopedagog	242	1,68
Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ	103	2,04
Inkluzivni pedagog	378	1,71
Neznani izvajalec*	797	1,29
Skupaj	73778	1,88

* Podatek je kljub manjkajočemu podatku o izvajalcu naveden v tabeli, ker je bilo vpisano število ur pomoči.

Kot izvajalci dodatne strokovne pomoči otrokom s PP so največkrat določeni specialni in rehabilitacijski pedagogi. V povprečju je vsak rehabilitacijski pedagog otrokom s PP zagotovil nekoliko več kot 2 šolski uri (2,06 šolske ure) pomoči. Skupno je sicer vsak izvajalec pomoči posameznemu otroku s PP to zagotovil v povprečju nekoliko manj kot 2 šolski uri (1,88 šolske ure).

Iz tabele 36 je razvidno, da je od šolskega leta 2013/14 dodeljevanje dodatne strokovne pomoči v skladu s spremembo zakonodaje, ki je prinesla novost dodeljevanja vrste dodatne strokovne pomoči. Poleg dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj in učne pomoči je določena tudi svetovalna storitev. Določanje ur dodatne strokovne pomoči je podrobneje določil Pravilnik o delu komisij (2013), ki je določil obseg dodatne strokovne pomoči, ki v izobraževalnih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP ne sme presegati pet ur tedensko, pri čemer mora od

tega biti vsaj ena ura svetovalne storitve. Pravilnik o delu komisij sicer določa tudi izjeme pri določanju ur za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj. Do ur dodatne strokovne pomoči (brez svetovalne storitve) so izjemoma upravičeni tudi otroci, ki so usmerjeni v prilagojene izobraževalne programe in zaradi različnih primanjkljajev, ovir oz. motenj potrebujejo dodatno strokovno pomoč.

Iz tabele 37 je razvidno, da so v povprečju največ ur dodatne strokovne pomoči izvajali specialni in rehabilitacijski pedagogi, učitelji razrednega ali predmetnega pouka in vzgojitelji v vrtcu ali prvem razredu osnovne šole. Izbiro specialnega pedagoga kot izvajalca dodatne strokovne pomoči lahko pojasnimo tudi z visokim deležem usmerjenih otrok s PPPU. Kot izvajalec dodatne strokovne pomoči, namenjene učni pomoči, pa je največkrat predviden učitelj razrednega ali predmetnega pouka.

Tabela 38: Izvajalci pomoči otrokom s PP po šolskih letih

Šolsko leto	Specialni in rehabilitacijski pedagog		Socialni pedagog		Pedagog		Psiholog		Učitelj razrednega ali predmetnega pouka		Logoped	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	1456	38,8	96	2,6	155	4,1	74	2,0	1747	46,6	128	3,4
2004/05	1476	35,0	151	3,6	164	3,9	100	2,4	2080	49,4	109	2,6
2005/06	1442	40,7	132	3,7	143	4,0	76	2,1	1569	44,3	116	3,3
2006/07	944	41,2	72	3,1	90	3,9	45	2,0	1023	44,7	77	3,4
2007/08	1232	40,0	122	4,0	144	4,7	85	2,8	1323	42,9	134	4,3
2008/09	1632	42,3	167	4,3	236	6,1	128	3,3	1447	37,5	203	5,3
2009/10	1659	41,6	186	4,7	270	6,8	151	3,8	1445	36,2	219	5,5
2010/11	1972	46,0	228	5,3	273	6,4	129	3,0	1348	31,4	296	6,9
2011/12	1954	42,8	297	6,5	348	7,6	162	3,6	1456	31,9	297	6,5
2012/13	1787	45,6	244	6,2	297	7,6	172	4,4	1060	27,1	305	7,8
2013/14	1615	37,5	237	5,5	303	7,0	164	3,8	932	21,6	325	7,5
2014/15	1696	28,0	232	3,8	256	4,2	143	2,4	945	15,6	289	4,8
2015/16	1535	26,5	249	4,3	228	3,9	179	3,1	917	15,8	343	5,9
2016/17	2346	26,5	404	4,6	366	4,1	297	3,4	1453	16,4	509	5,7
2017/18	2864	27,6	528	5,1	434	4,2	374	3,6	1530	14,7	619	6,0
2018/19	2584	26,7	613	6,3	490	5,1	393	4,1	1522	15,7	473	4,9
2019/20	2116	24,2	602	6,9	545	6,2	483	5,5	1680	19,2	178	2,0
2020/21	2207	24,6	569	6,3	662	7,4	488	5,4	1584	17,7	258	2,9
skupaj	32517	32,4	5129	5,1	5404	5,4	3643	3,6	25061	25,0	4878	4,9

(nadaljevanje tabele 38)

Šolsko leto	Surdopedagog		Tiflopedagog		Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ		Inkluzivni pedagog		Svetovalna storitev		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2003/04	70	1,9	19	0,5	3	0,1	0	0,0	0	0,0	3749	100,0
2004/05	105	2,5	25	0,6	3	0,1	0	0,0	0	0,0	4213	100,0
2005/06	49	1,4	17	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3546	100,0
2006/07	27	1,2	11	0,5	2	0,1	0	0,0	0	0,0	2291	100,0
2007/08	27	0,9	7	0,2	8	0,3	0	0,0	0	0,0	3083	100,0
2008/09	38	1,0	2	0,1	5	0,1	0	0,0	0	0,0	3861	100,0
2009/10	30	0,8	15	0,4	12	0,3	0	0,0	0	0,0	3988	100,0
2010/11	17	0,4	16	0,4	11	0,3	0	0,0	0	0,0	4290	100,0
2011/12	24	0,5	18	0,4	6	0,1	0	0,0	0	0,0	4563	100,0

Šolsko leto	Surdopedagog		Tiflopedagog		Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ		Inkluzivni pedagog		Svetovalna storitev		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
2012/13	27	0,7	6	0,2	14	0,4	3	0,1	0	0,0	3915	100,0
2013/14	13	0,3	19	0,4	18	0,4	30	0,7	656	15,2	4312	100,0
2014/15	19	0,3	22	0,4	7	0,1	47	0,8	2399	39,6	6055	100,0
2015/16	22	0,4	19	0,3	6	0,1	40	0,7	2256	38,9	5794	100,0
2016/17	36	0,4	21	0,2	9	0,1	103	1,2	3315	37,4	8859	100,0
2017/18	36	0,3	20	0,2	8	0,1	247	2,4	3723	35,9	10383	100,0
2018/19	25	0,3	15	0,2	7	0,1	223	2,3	3326	34,4	9671	100,0
2019/20	12	0,1	5	0,1	0	0,0	240	2,7	2884	33,0	8745	100,0
2020/21	10	0,1	8	0,1	1	0,0	386	4,3	2792	31,1	8965	100,0
Skupaj	587	0,6	265	0,3	120	0,1	1321	1,3	21358	21,3	100283	100,0

V vseh šolskih letih so daleč najbolj pogosti izvajalci pomoči specialni in rehabilitacijski pedagogi ter učitelji razrednega in predmetnega pouka; do šolskega leta 2007/08 so bili v nekoliko večji meri zastopani učitelji razrednega in predmetnega pouka, od šolskega leta 2008/09 pa specialni in rehabilitacijski pedagogi. S šolskim letom 2013/14 upade delež obeh najpogostejših profilov izvajalcev zaradi uvedbe svetovalne storitve (kateri profili izvajalcev so pristojni za izvajanje svetovalne storitve, iz administrativne baze ni razvidno).

Tabela 39: Izvajalci pomoči otrokom s PP po vzgojno-izobraževalnih programih

Vzgojno-izobraževalni programi	Specialni in rehabilitacijski pedagog		Socialni pedagog		Pedagog		Psiholog		Učitelj razrednega ali predmetnega pouka		Logoped	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	6668	47,0	206	1,5	275	1,9	100	0,7	41	0,3	2585	18,2
Predšolski prilagojeni programi	13	36,1	1	2,8	0	0,0	0	0,0	3	8,3	7	19,4
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	25588	32,5	4785	6,1	4661	5,9	2919	3,7	20749	26,3	2250	2,9
OŠ prilagojeni programi z NIS	14	15,2	10	10,9	2	2,2	1	1,1	26	28,3	22	23,9
Prilagojeni programi z EIS	6	17,6	3	8,8	1	2,9	5	14,7	6	17,6	0	0,0
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	1	25,0	0	0,0	1	25,0	0	0,0	1	25,0	0	0,0
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	165	2,4	119	1,7	454	6,5	611	8,8	4148	59,8	8	0,1
Skupaj	32455	32,4	5124	5,1	5394	5,4	3636	3,6	24974	24,9	4872	4,9

(nadaljevanje tabele 39)

Vzgojno-izobraževalni programi	Surdopedagog		Tiflopedagog		Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ		Inkluzivni pedagog		Svetovalna storitev		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	291	2,0	87	0,6	113	0,8	139	1,0	3693	26,0	14198	100,0
Predšolski prilagojeni programi	2	5,6	7	19,4	0	0,0	0	0,0	3	8,3	36	100,0
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	245	0,3	124	0,2	7	0,0	1167	1,5	16308	20,7	78803	100,0
OŠ prilagojeni programi z NIS	3	3,3	1	1,1	0	0,0	1	1,1	12	13,0	92	100,0
Prilagojeni programi z EIS	0	0,0	1	2,9	0	0,0	1	2,9	11	32,4	34	100,0
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	25,0	4	100,0
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	45	0,6	45	0,6	0	0,0	12	0,2	1327	19,1	6934	100,0
Skupaj	586	0,6	265	0,3	120	0,1	1320	1,3	21355	21,3	100101	100,0

V predšolskih programih so največ pomoči izvajali specialni pedagogi (47,0 %) in logopedi (18,2 %). Izvajalcev svetovalne storitve⁵ je bilo 26,0 %. V osnovnošolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP so največ pomoči izvajali specialni pedagogi (32,5 %) ter učitelji razrednega in predmetnega pouka (26,3 %). Izvajalcev svetovalne storitve je bilo 20,7 %. V srednješolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP so največ pomoči izvajali učitelji predmetnega pouka (59,8 %). Izvajalcev svetovalne storitve je bilo 19,1 %. Med ostalimi manj številčnimi programi so med izvajalci praviloma prevladovali specialni in rehabilitacijski pedagogi ter učitelji razrednega in predmetnega pouka, v osnovnošolskih prilagojenih programih z NIS pa tudi logopedi.

⁵ Gre za delež vpisov med profile izvajalcev, ki se nanašajo na izvajanje svetovalne storitve, vendar pri teh dejanski profil izvajalcev ni opredeljen.

Tabela 40: Dodeljene ure pomoči po programih

Vzgojno-izobraževalni programi	Število	Povprečno število ur
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	7160	2,40
Predšolski prilagojeni programi	26	2,23
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	35337	3,10
OŠ prilagojeni programi z NIS	60	2,42
Prilagojeni programi z EIS	19	2,32
Posebni programi vzgoje in izobraževanja*	3	2,67
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	4502	2,51
Skupaj	47107	2,94

* Zaradi premajhnega števila enot podatek za ta program ni zanesljiv (obstaja tudi verjetnost administrativne napake).

V povprečju so bili največ pomoči (brez svetovalne storitve), in sicer 3,1 šolske ure na teden, deležni otroci v osnovnošolskih programih s prilagojenim izvajanjem in DSP.

Iz tabele 39 je razvidno, da so v obeh predšolskih programih in izobraževalnem programu s prilagojenim izvajanjem in DSP na ravni osnovne šole v največji meri kot izvajalci dodatne strokovne pomoči predvideni specialni in rehabilitacijski pedagogi. Ta delež izhaja iz potrebe po intenzivnejši dodatni strokovni pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj v zgodnejšem, predšolskem obdobju in obdobju osnovnega šolanja. V izobraževalnem programu s prilagojenim izvajanjem in DSP na ravni srednje šole pa se ta potreba bistveno zmanjša, se pa zato poveča potreba po izvajanju dodatne strokovne pomoči, namenjene učni pomoči učitelja.

Pomoč učitelja razrednega ali predmetnega pouka je sicer prisotna na ravni osnovne šole (vendar ne tako pogosto kot v srednji šoli), saj je potreba po dodatni učni pomoči pri otrocih s PP v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju večja kot po pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj.

5.2 Prilagoditve in izvajalci po vrsti primanjkljajev, ovir oz. motenj

Raziskovalno vprašanje 3.2: Katere prilagoditve in kateri profili izvajalcev pomoči so predpisani v odločbah po posameznih primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok s PP?

V tabeli 41 je navedeno, koliko prilagoditev je bilo dodeljeno otrokom glede na njihove primanjkljaje, ovire oz. motnje. Sledi tabela 42, v kateri so glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje prikazane vrste prilagoditev otrokom s PP. V tabeli 43 so prikazani možni izvajalci pomoči glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje otrok s PP.

Koliko ur pomoči je bilo v povprečju dodeljenih otrokom s PP po primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok s PP, je prikazano v tabeli 44. V tabeli je prikazano povprečno število šolskih ur pomoči brez svetovalne storitve.

Analiza v tabeli 41 je opravljena na ravni prve odločbe, zato se prikazana števila v tej tabeli nanašajo na število otrok. Zaradi večjega števila manjkajočih podatkov je število otrok, vključenih v analizo, manjše od 57.110 otrok s prvo odločbo v celotnem analiziranem obdobju.

Analiza v tabeli 42 je opravljena na ravni prilagoditev, analiza v tabeli 43 pa na ravni izvajalcev pomoči. Ker je lahko enemu otroku dodeljenih več prilagoditev, število prilagoditev v tabeli 42 presega število otrok, za katere razpolagamo s podatkom o prilagoditvah. Zaradi možnosti več izvajalcev na enega otroka je podobno tudi število možnih izvajalcev v tabeli 43 večje od števila otrok, za katere razpolagamo s podatkom o izvajalcih pomoči.

Analiza dodeljenih ur pomoči v tabeli 44 je opravljena na ravni otroka oz. prve odločbe, zato se števila, prikazana v tej tabeli, nanašajo na število otrok.

Tabela 41: Število prilagoditev glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	1 prilagoditev		2 prilagoditvi		3 prilagoditve		4 prilagoditve		5 prilagoditev		Skupaj		Povprečno število prilagoditev
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	
Z motnjo v duševnem razvoju	463	80,8	92	16,1	16	2,8	2	0,3	0	0,0	573	100,0	1,23
Slabovidni in slepi	46	19,9	101	43,7	74	32,0	10	4,3	0	0,0	231	100,0	2,21
Z izgubo sluha	256	44,9	220	38,6	83	14,6	11	1,9	0	0,0	570	100,0	1,74
Z govorno-jezikovnimi motnjami	1946	65,0	797	26,6	223	7,4	29	1,0	0	0,0	2995	100,0	1,44
Gibalno ovirani	286	42,1	241	35,5	124	18,3	24	3,5	4	0,6	679	100,0	1,85
Dolgotrajno bolni	2584	58,4	1531	34,6	291	6,6	16	0,4	0	0,0	4422	100,0	1,49
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	376	61,8	183	30,1	48	7,9	1	0,2	0	0,0	608	100,0	1,46
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	6948	52,5	5221	39,4	1041	7,9	26	0,2	0	0,0	13236	100,0	1,56
Z avtističnimi motnjami	103	71,0	37	25,5	3	2,1	2	1,4	0	0,0	145	100,0	1,34
Z več motnjami	4229	50,2	3221	38,2	861	10,2	106	1,3	8	0,1	8425	100,0	1,63
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	274	97,5	7	2,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	281	100,0	1,02
Skupaj	17511	54,4	11651	36,2	2764	8,6	227	0,7	12	0,0	32165	100,0	1,56

Tabela 42: Vrsta prilagoditev glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Zmanjšanje števila otrok v oddelku		Prilagoditev prostora in opreme		Pripomočki (materialne prilagoditve)		Spremljevalec – stalni		Pravica do brezplačnega prevoza	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	259	36,8	97	13,8	126	17,9	2	0,3	116	16,5
Slabovidni in slepi	62	12,2	123	24,1	206	40,4	14	2,7	10	2,0
Z izgubo sluha	347	35,1	203	20,5	238	24,1	3	0,3	30	3,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	901	20,8	842	19,5	895	20,7	0	0,0	16	0,4
Gibalno ovirani	110	8,8	254	20,2	334	26,6	254	20,2	41	3,3
Dolgotrajno bolni	595	9,0	982	14,9	2277	34,6	3	0,0	8	0,1
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	72	8,1	264	29,7	310	34,8	0	0,0	2	0,2
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	728	3,5	3549	17,2	9190	44,6	1	0,0	13	0,1
Z avtističnimi motnjami	29	14,9	65	33,5	46	23,7	0	0,0	3	1,5
Z več motnjami	1403	10,2	2465	18,0	5046	36,8	424	3,1	131	1,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	245	85,1	2	0,7	32	11,1	0	0,0	4	1,4
Skupaj	4751	9,5	8846	17,7	18700	37,3	701	1,4	374	0,7

(nadaljevanje tabele 42)

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Spremljevalec – občasni		Prilagajanje izvedbe programa		Spremljevalec – začasni		Drugo		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	1	0,1	92	13,1	0	0,0	10	1,4	703	100,0
Slabovidni in slepi	0	0,0	59	11,6	35	6,9	1	0,2	510	100,0
Z izgubo sluha	0	0,0	163	16,5	0	0,0	5	0,5	989	100,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	1	0,0	1667	38,5	2	0,0	1	0,0	4325	100,0
Gibalno ovirani	22	1,8	231	18,4	5	0,4	5	0,4	1256	100,0
Dolgotrajno bolni	2	0,0	2399	36,4	297	4,5	20	0,3	6583	100,0
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	0	0,0	213	23,9	29	3,3	0	0,0	890	100,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	0	0,0	7125	34,6	1	0,0	10	0,0	20617	100,0
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	5	2,6	46	23,7	0	0,0	194	100,0
Z več motnjami	36	0,3	3952	28,8	253	1,8	8	0,1	13718	100,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	5	1,7	0	0,0	0	0,0	288	100,0
Skupaj	62	0,1	15911	31,8	668	1,3	60	0,1	50073	100,0

Tabela 43: Izvajalec pomoči glede na primanjkljaj, oviro oz. motnjo

Izvajalec	Z motnjo v duševnem razvoju		Slabovidni in slepi		Z izgubo sluha		Z govorno-jezikovnimi motnjami		Gibalno ovirani		Dolgotrajno bolni	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Specialni in rehabilitacijski pedagog	494	36,8	46	10,7	107	10,6	5240	40,7	545	55,0	2250	22,6
Socialni pedagog	16	1,2	2	0,5	6	0,6	208	1,6	11	1,1	652	6,6
Pedagog	69	5,1	3	0,7	12	1,2	355	2,8	29	2,9	533	5,4
Psiholog	17	1,3	3	0,7	6	0,6	140	1,1	13	1,3	560	5,6
Učitelj razrednega ali predmetnega pouka	365	27,2	103	24,0	270	26,9	692	5,4	159	16,0	3449	34,7
Logoped	74	5,5	1	0,2	13	1,3	2755	21,4	19	1,9	80	0,8
Surdopedagog	1	0,1	1	0,2	443	44,1	13	0,1	0	0,0	1	0,0
Tiflopedagog	0	0,0	193	45,0	1	0,1	0	0,0	0	0,0	4	0,0
Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ	7	0,5	2	0,5	4	0,4	50	0,4	6	0,6	14	0,1
Inkluzivni pedagog	22	1,6	0	0,0	3	0,3	182	1,4	8	0,8	135	1,4
Svetovalna storitev	277	20,6	75	17,5	140	13,9	3237	25,1	201	20,3	2256	22,7
Skupaj	1342	100,0	429	100,0	1005	100,0	12872	100,0	991	100,0	9934	100,0

(nadaljevanje tabele 43)

Izvajalec	S čustvenimi in vedenjskimi motnjami		S primanjkljaji na posameznih področjih učenja		Z avtističnimi motnjami		Z več motnjami		Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Specialni in rehabilitacijski pedagog	290	10,3	14253	33,7	151	25,1	8310	32,0	780	40,7	32466	32,4
Socialni pedagog	667	23,6	1635	3,9	107	17,8	1766	6,8	51	2,7	5121	5,1
Pedagog	180	6,4	2678	6,3	15	2,5	1444	5,6	79	4,1	5397	5,4
Psiholog	402	14,2	1217	2,9	32	5,3	1222	4,7	30	1,6	3642	3,6
Učitelj razrednega ali predmetnega pouka	403	14,3	13078	30,9	22	3,7	5543	21,4	929	48,5	25013	25,0
Logoped	4	0,1	149	0,4	22	3,7	1701	6,6	45	2,3	4863	4,9
Surdopedagog	0	0,0	3	0,0	0	0,0	123	0,5	0	0,0	585	0,6
Tiflopedagog	0	0,0	0	0,0	0	0,0	67	0,3	0	0,0	265	0,3
Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ	0	0,0	3	0,0	2	0,3	30	0,1	2	0,1	120	0,1
Inkluzivni pedagog	23	0,8	628	1,5	7	1,2	313	1,2	0	0,0	1321	1,3
Svetovalna storitev	855	30,3	8641	20,4	244	40,5	5422	20,9	0	0,0	21348	21,3
Skupaj	2824	100,0	42285	100,0	602	100,0	25941	100,0	1916	100,0	100141	100,0

Tabela 44: Dodeljene ure pomoči po primanjkljajih, ovirah oz. motnjah

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Število	Povprečno število ur
Z motnjo v duševnem razvoju	746	2,98
Slabovidni in slepi	212	2,93
Z izgubo sluha	543	2,60
Z govorno-jezikovnimi motnjami	5730	2,56
Gibalno ovirani	650	2,52
Dolgotrajno bolni	5321	3,02
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	1142	2,63
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	20098	2,81
Z avtističnimi motnjami	240	2,42
Z več motnjami	11230	3,27
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	1218	4,08
Skupaj	47130	2,94

Iz tabele 41 je razvidno, da je bilo otrokom s PP povprečno dodeljenih 1,56 prilagoditve. Od tega povprečja odstopajo navzgor slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vidne funkcije (2,21 prilagoditve), gibalno ovirani otroci (1,85 prilagoditve), gluhi in naglušni otroci (1,74 prilagoditve) ter otroci z več motnjami (1,63 prilagoditve). Zaradi specifičnih vzgojno-izobraževalnih potreb, ki so povezane z njihovimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami, so to skupine otrok, ki potrebujejo več prilagoditev v procesu vzgoje in izobraževanja.

Iz podatkov v tabeli 42 je razvidno, da je vrsta prilagoditev povezana z vrsto primanjkljaja, ovire oz. motnje otrok s PP. Zmanjšanje števila otrok v oddelku je bolj pogosto pri skupini otrok z motnjami v duševnem razvoju (36,8 %), gluhih in naglušnih otrocih (35,1 %), otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami (20,8 %), otrocih z avtističnimi motnjami (14,9 %) ter slepih in slabovidnih otrocih ter otrocih z okvaro vidne funkcije (12,2 %). Za skupino otrok z motnjami v duševnem razvoju predpostavljamo, da gre za otroke, ki so z usmeritvijo po 11. oz. 13. členu Pravilnika o delu komisij (usmeritev v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok) vključeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in DSP, v katerih normativi niso prilagojeni, tako kot je na primer v prilagojenih izobraževalnih programih. Enako velja tudi za vse ostale našete skupine otrok s PP.

Podobna ugotovitev velja za prilagoditve prostora in opreme ter za uporabo pripomočkov. Prilagoditve prostora in opreme so bolj pogoste pri otrocih z avtističnimi motnjami (33,5 %) ter pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (29,7 %), za uporabo pripomočkov pa pri otrocih s PPPU (44,6 %) ter slepih in slabovidnih otrocih ter otrocih z okvaro vidne funkcije (40,4 %).

Stalnega spremljevalca imajo največkrat dodeljenega gibalno ovirani otroci (20,2 %), otroci z več motnjami (3,1 %), slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vida (2,7 %). Ugotovitve so skladne z zakonodajo, po kateri stalni spremljevalec pripada le težje in težko gibalno oviranim otrokom ter slepim otrokom (ob tem sklepamo, da je pri skupini otrok z več motnjami, ki jim je dodeljen stalni spremljevalec, prisotna tudi ali težja oz. težka gibalna oviranost ali slepota).

Začasni spremljevalec je najpogosteje dodeljen otrokom z avtističnimi motnjami (23,7 %), slepim in slabovidnim otrokom ter otrokom z okvaro vidne funkcije (6,9 %), dolgotrajno bolnim otrokom (4,5 %) in otrokom s čustvenimi ter vedenjskimi motnjami (3,3 %). Dodelitev začasnih spremljevalcev navedenim skupinam otrok s PP je urejena z zakonom.

Iz podatkov v tabeli 43 je razvidno, da je izbira izvajalca dodatne strokovne pomoči povezana s primanjkljaji, ovirami oz. motnjami otrok. Tako je na primer pri gluhih in naglušnih otrocih izvajalec dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj največkrat surdopedagog (44,1 %), sledita specialni in rehabilitacijski pedagog (10,6 %), za učno pomoč pa učitelj razrednega ali predmetnega pouka (26,9 %). Podobno je pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, pri katerih je izvajalec dodatne strokovne pomoči za premagovanje

primanjkljajev, ovir oz. motenj največkrat socialni pedagog (23,6 %), sledi psiholog (14,2 %), za učno pomoč pa učitelj razrednega ali predmetnega pouka (14,3 %).

Pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami bi pričakovali, da bo v najvišjem odstotku dodatno strokovno pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj izvajal logoped, vendar je iz podatkov razvidno, da v kar 40,7 % primerov to pomoč izvajajo specialni in rehabilitacijski pedagogi. Logopedi izvajajo pomoč tej skupini otrok v 21,4 % primerov. To lahko pojasnimo s primanjkljajem kadra. Praviloma so logopedi zaposleni v okviru zdravstvenih dejavnosti in jih šole težko zagotovijo za izvajanje dodatne strokovne pomoči.

Iz tabele 44 je razvidno, da so bili v povprečju največ pomoči (brez svetovalne storitve), in sicer 4,08 šolske ure na teden, deležni otroci z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi, ki se od leta 2007 dalje ne usmerjajo več. S 3,27 šolske ure pomoči tedensko sledijo otroci z opredeljenimi več motnjami in s 3,02 šolske ure pomoči dolgotrajno bolni otroci. Pri slednji skupini otrok je lahko večje povprečno število ur dodatne strokovne pomoči povezano tudi z morebitnimi (daljšimi) odsotnostmi od pouka, ki so povezane z boleznijo. Najmanj pomoči so bili deležni otroci z avtističnimi motnjami, in sicer 2,42 šolske ure tedensko.

6 Otroci s PP po statističnih regijah

4. cilj: Raziskati obseg in strukturo populacije usmerjenih otrok s PP po statističnih regijah.

6.1 Usmerjeni in neusmerjeni otroci po statističnih regijah

Raziskovalno vprašanje 4.1: Kakšen je obseg populacije usmerjenih otrok in otrok z odločbo 'se ne usmeri' po statističnih regijah?

V analizo usmeritev po statističnih regijah je bilo vključenih vseh 57.110 otrok, ki so bili v obdobju od šolskega leta 2003/04 do šolskega leta 2020/21 prvič usmerjeni. V analizo po statističnih regijah je bilo dodatno vključenih tudi 2.892 otrok, ki imajo vsaj eno odločbo o neusmeritvi in nobene o usmeritvi (nikoli usmerjeni otroci).

Zaradi različno velikih statističnih regij so v analizo vključeni tudi podatki o velikosti posameznih regij. Za ta namen so bili uporabljeni podatki Statističnega urada RS o številu prebivalcev po statističnih regijah, starih od 1 do 18 let, za obdobje od leta 2004 (stanje na dan 1. 1. 2004) do leta 2021 (stanje na dan 1. 1. 2021). Za namen računanja deležev analiziranih skupin otrok (prvič usmerjenih in nikoli usmerjenih otrok) od vseh otrok v statistični regiji je bila na podlagi podatkov o številu prebivalcev v starosti od 1 do 18 let izračunana povprečna velikost generacije po posameznih statističnih regijah.

Povprečna velikost ene generacije otrok v obdobju od šolskega leta 2003/04 (stanje na dan 1. 1. 2004) do 2020/21 (stanje na dan 1. 1. 2021) po statističnih regijah je prikazana v tabeli 45. Ob velikosti generacije je v tabeli po statističnih regijah prikazano še skupno število prvič usmerjenih otrok v tem obdobju, povprečno število prvič usmerjenih otrok in delež prvič usmerjenih otrok od vseh otrok v statistični regiji. Število in delež otrok, ki so pridobili odločbo 'se ne usmeri' in nikoli niso bili usmerjeni, je prikazano v tabeli 46. Sledijo prikazi po statističnih regijah za sedež komisije (pristojne za prvo usmeritev) v tabeli 47, spol otroka ob prvi usmeritvi v tabeli 48 in trajanje postopkov usmerjanja v tabeli 49. V slednji tabeli je prikazano trajanje postopkov usmerjanja, v katerih je bila izdana odločba o usmeritvi, in sicer posebej za zadnjih pet analiziranih šolskih let (od 2016/17 do 2020/21) in za celotno analizirano obdobje skupaj (skupaj za obdobje od 2003/04 do 2020/21).

Tabela 45: Obseg prvih usmeritev po statističnih regijah

Statistična regija	Velikost generacije (povprečje)	Število usmerjenih otrok skupaj (celo obdobje)	Usmerjeni otroci – povprečje na šolsko leto	Delež otrok, ki so v nekem obdobju bili usmerjeni (v %)
Osrednjeslovenska	5327	16885	938	17,6
Podravska	2927	9530	529	18,1
Savinjska	2582	6293	350	13,5
Gorenjska	2108	5183	288	13,7
Goriška	1133	2937	163	14,4
Obalno-Kraška	964	2865	159	16,5
Zasavska	454	1423	79	17,4
Posavska	704	1976	110	15,6
Pomurska	1082	2814	156	14,5
Jugovzhodna Slovenija	1500	3764	209	13,9
Primorsko-Notranjska	509	1420	79	15,5
Koroška	709	2020	112	15,8
Skupaj	19998	57110	3173	15,9

V obdobju od 2003/04 do 2020/21 je bilo v Sloveniji skupaj usmerjenih 57.110 otrok oz. v povprečju vsako leto 3.173 otrok. Ker je bila v tem obdobju v Sloveniji povprečna velikost ene generacije otrok 19.998, je bilo v tem času usmerjenih 15,9 % vseh otrok. Najvišji delež usmerjenih otrok je bil v Podravju, kjer je bilo v obdobju od 2003/04 do 2020/21 usmerjenih 18,1 % otrok, najnižji delež usmerjenih otrok pa je bil v Savinjski statistični regiji, kjer je bilo v tem času usmerjenih 13,5 % otrok.

Tabela 46: Obseg neusmeritev po statističnih regijah

Statistična regija	Velikost generacije (povprečje)	Število neusmerjenih otrok skupaj (celo obdobje)	Neusmerjeni otroci – povprečje na šolsko leto	Delež otrok, ki so dobili odločbo 'se ne usmeri' in niso bili nikoli usmerjeni (v %)
Osrednjeslovenska	5327	764	42	0,8
Podravska	2927	306	17	0,6
Savinjska	2582	537	30	1,2
Gorenjska	2108	358	20	0,9
Goriška	1133	97	5	0,5
Obalno-Kraška	964	81	5	0,5
Zasavska	454	47	3	0,6
Posavska	704	94	5	0,7
Pomurska	1082	184	10	0,9
Jugovzhodna Slovenija	1500	212	12	0,8
Primorsko-Notranjska	509	70	4	0,8
Koroška	709	142	8	1,1
Skupaj	19998	2892	161	0,8

V obdobju od 2003/04 do 2020/21 je v Sloveniji skupaj dobilo vsaj eno odločbo 'se ne usmeri' in hkrati nikoli ni bilo usmerjenih (pred postopkom ali po njem, v katerem je bila izdana odločba 'se ne usmeri') 2.892 otrok oz. v povprečju vsako leto 161 otrok (0,8 % vseh otrok). Po statističnih regijah je najnižji delež »nikoli usmerjenih otrok« v Goriški in Obalno-Kraški statistični regiji (0,5 % vseh otrok), najvišji pa v Savinjski statistični regiji (1,2 % vseh otrok).

Tabela 47: Sedež komisije, pristojne za prvo usmeritev, po statističnih regijah

Statistična regija	Komisija v statistični regiji otroka		Komisija izven statistične regije otroka		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Osrednjeslovenska	15261	90,9	1524	9,1	16785	100,0
Podravska	8954	94,4	535	5,6	9489	100,0
Savinjska	4078	65,0	2197	35,0	6275	100,0
Gorenjska	4215	82,3	909	17,7	5124	100,0
Goriška	2476	84,5	454	15,5	2930	100,0
Obalno-Kraška	2373	82,9	491	17,1	2864	100,0
Zasavska	1166	82,7	244	17,3	1410	100,0
Posavska	1497	75,9	476	24,1	1973	100,0
Pomurska	2306	82,2	500	17,8	2806	100,0
Jugovzhodna Slovenija	2702	72,1	1047	27,9	3749	100,0
Primorsko-Notranjska	325	23,0	1088	77,0	1413	100,0
Koroška	1658	82,3	357	17,7	2015	100,0
Skupaj	47011	82,7	9822	17,3	56833	100,0

Z izjemo Primorsko-Notranjske statistične regije so veliko večino otrok prvič usmerile komisije, ki so delovale v regiji, v kateri je prebival usmerjeni otrok. Skupaj je bilo v analiziranem obdobju 82,7 % takih usmeritev, da je bil otrok iz iste regije kot komisija za usmerjanje. Največji delež otrok je usmerila komisija iz iste regije v Podravju, lokalne komisije so usmerile (prva usmeritev) 94,4 % vseh usmerjenih otrok.

Tabela 48: Spol usmerjenih otrok po statističnih regijah

Statistična regija	Fantje		Dekleta		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Osrednjeslovenska	10767	63,8	6118	36,2	16885	100,0
Podravska	6067	63,7	3463	36,3	9530	100,0
Savinjska	4080	64,8	2213	35,2	6293	100,0
Gorenjska	3450	66,6	1733	33,4	5183	100,0
Goriška	1890	64,4	1047	35,6	2937	100,0
Obalno-Kraška	1824	63,7	1041	36,3	2865	100,0
Zasavska	936	65,8	487	34,2	1423	100,0
Posavska	1253	63,4	723	36,6	1976	100,0
Pomurska	1709	60,7	1105	39,3	2814	100,0
Jugovzhodna Slovenija	2423	64,4	1341	35,6	3764	100,0
Primorsko-Notranjska	881	62,0	539	38,0	1420	100,0
Koroška	1337	66,2	683	33,8	2020	100,0
Skupaj	36617	64,1	20493	35,9	57110	100,0

Med usmerjenimi otroki je precej več fantov kot deklet. Delež fantov med usmerjenimi otroki je bil v analiziranem obdobju največji na Gorenjskem (66,6 %) in najmanjši v Pomurju (60,7 %).

Tabela 49: Trajanje postopka usmerjanja po statističnih regijah (v dnevih)

Statistična regija	Šolsko leto 2016/17		Šolsko leto 2017/18		Šolsko leto 2018/19	
	Število	Povprečje	Število	Povprečje	Število	Povprečje
Osrednjeslovenska	2469	195,4	2560	158,9	2510	148,6
Podravska	1424	125,5	1326	128,8	1270	138,8
Savinjska	866	133,5	903	131,4	874	123,0
Gorenjska	640	160,7	629	139,0	714	135,1
Goriška	273	199,2	486	182,7	390	155,4
Obalno-Kraška	429	128,1	418	117,3	431	120,8
Zasavska	225	118,2	248	98,4	196	91,3
Posavska	253	131,9	247	130,2	273	133,5
Pomurska	393	125,6	428	118,1	324	111,3
Jugovzhodna Slovenija	499	127,9	521	126,3	476	121,3
Primorsko-Notranjska	201	179,8	205	129,5	194	131,6
Koroška	240	106,3	253	103,7	244	118,8
Skupaj	7912	154,7	8224	139,5	7896	135,3

(nadaljevanje tabele 49)

Statistična regija	Šolsko leto 2019/20		Šolsko leto 2020/21		Skupaj za obdobje od 2003/04* do 2020/21	
	Število	Povprečje	Število	Povprečje	Število	Povprečje
Osrednjeslovenska	2314	139,7	2292	120,1	30606	179,9
Podravska	1263	137,0	1356	107,5	17761	165,3
Savinjska	811	130,0	818	114,3	11428	174,6
Gorenjska	556	135,7	592	123,5	9006	162,5
Goriška	394	161,9	351	192,0	5758	148,2
Obalno-Kraška	416	116,9	355	120,4	5917	153,0
Zasavska	176	94,5	170	87,1	2887	120,4
Posavska	292	152,1	246	118,9	3846	157,3
Pomurska	387	129,0	387	102,1	5488	146,6
Jugovzhodna Slovenija	458	133,5	468	117,8	7456	169,3
Primorsko-Notranjska	175	143,5	206	145,7	2767	174,2
Koroška	205	111,8	227	100,9	4016	140,6
Skupaj	7447	135,6	7468	119,1	106936	165,8

* Vključeno je tudi manjše število odločb, ki so bile izdane pred šolskim letom 2003/04.

V obdobju od 2003/04 do 2020/21 so bili v povprečju postopki usmerjanja – v katerih je bila izdana odločba o usmeritvi – najkrajši v Zasavski statistični regiji, kjer so postopki v povprečju trajali 120 dni. V Zasavski statistični regiji so bili postopki usmerjanja najkrajši tudi, če pogledamo le obdobje zadnjega analiziranega šolskega leta; v šolskem letu 2020/21 je postopek usmerjanja v Zasavski statistični regiji trajal 87 dni. Skupaj so v analiziranem obdobju postopki usmerjanja trajali najdlje v Osrednjeslovenski statistični regiji, in sicer 180 dni. Če pogledamo zadnje šolsko leto, pa vidimo, da so bili postopki v tem šolskem letu najdaljši v Goriški statistični regiji, kjer je v šolskem letu 2020/21 med vlogo in izdajo odločbe o usmeritvi v povprečju minilo 192 dni. Če pogledamo nekoliko daljše obdobje, ugotovimo, da se je trajanje postopka v Goriški statistični regiji – v skladu s splošnim trendom zmanjševanja trajanja postopkov – skrajševalo v šolskih letih 2017/18 in 2018/19, potem pa se je – v nasprotju s splošnim trendom – trajanje postopkov usmerjanja spet občutno podaljšalo.

Za otroke je lahko pripravila strokovno mnenje komisija izven statistične regije otroka v primeru, da je potekala obravnava otroka v strokovni ustanovi, kot je npr. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana, ali je potekala za otroka rehabilitacija v okviru URI Soča ali zdravljenje na Pediatrični kliniki v Ljubljani. V okviru delovanja komisije so ustanovljene tudi tako imenovane specialne komisije, ki praviloma pripravljajo strokovna mnenja za specifične skupine otrok s PP, kot so npr. slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vidne funkcije, za otroke z avtističnimi motnjami, dolgotrajno bolne otroke (npr. onkologija) idr. Komisije so imenovane glede na vrsto primanjkljajev, ovir oz. motenj, v njih pa sodelujejo praviloma tisti, ki otroka obravnavajo z vidika njegovih posebnih potreb.

Organizacija in način dela komisij je povezan tudi s smiselno razporeditvijo sedežev komisij in skrbnikov komisij (svetovalci, ki vodijo postopke usmerjanja), ki ni nujno povezana z regijo (npr. komisija, ki pripravlja strokovna mnenja za slepe in slabovidne otroke ter otroke z okvaro vidne funkcije, ima sedež v Osrednjeslovenski statistični regiji, medtem ko ima skrbništvo svetovalka v Gorenjski statistični regiji).

Razlike v trajanju postopkov med statističnimi regijami lahko vsaj delno pojasnimo z različnim prilivom števila vlog na posameznem področju, potrebo po dopolnjevanju dokumentacije, dostopnostjo do obravnave v zunanjih strokovnih ustanovah in tudi z individualnimi razlikami med svetovalci, ki vodijo postopke usmerjanja (npr. v veščinah pri uporabi IKT in organizaciji dela).

6.2 Struktura populacije usmerjenih otrok po statističnih regijah

Raziskovalno vprašanje 4.2: Kakšna je struktura populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje po statističnih regijah?

Analiza strukture populacije usmerjenih otrok s PP glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje po statističnih regijah je opravljena za obdobje od 2003/04 do 2020/21. Deleži otrok v posameznih regijah glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje so prikazani v tabeli 50. V tabeli so prikazani odstotki posameznih skupin otrok od vseh usmerjenih otrok s PP v statistični regiji. V nadaljevanju so v tabeli 51 izračunani tudi deleži usmerjenih otrok v posameznih statističnih regijah glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje od vseh otrok v statistični regiji.

Ob koncu podpoglavja so v tabeli 52 – zaradi boljše preglednosti velikosti razlik, do katerih prihaja med statističnimi regijami – zbrani in prikazani (podatki so vzeti iz tabele 51) najnižji in najvišji deleži otrok s posameznimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami po statističnih regijah.

Tabela 50: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok s PP po statističnih regijah

Statistična regija	Z motnjo v duševnem razvoju		Slabovidni in slepi		Z izgubo sluha		Z govorno-jezikovnimi motnjami	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Osrednjeslovenska	835	5,0	85	0,5	269	1,6	1905	11,4
Podravska	386	4,1	38	0,4	78	0,8	1065	11,2
Savinjska	574	9,2	49	0,8	109	1,7	759	12,1
Gorenjska	408	8,0	31	0,6	97	1,9	202	4,0
Goriška	101	3,5	20	0,7	48	1,7	388	13,3
Obalno-Kraška	118	4,2	13	0,5	42	1,5	382	13,4
Zasavska	111	7,9	4	0,3	11	0,8	228	16,2
Posavska	144	7,3	7	0,4	33	1,7	184	9,3
Pomurska	220	7,9	13	0,5	24	0,9	304	10,9
Jugovzhodna Slovenija	370	9,9	23	0,6	84	2,2	294	7,9
Primorsko-Notranjska	80	5,7	4	0,3	25	1,8	106	7,5
Koroška	74	3,7	11	0,5	18	0,9	257	12,8
Skupaj	3421	6,0	298	0,5	838	1,5	6074	10,7

(nadaljevanje tabele 50)

Statistična regija	Gibalno ovirani		Dolgotrajno bolni		S čustvenimi in vedenjskimi motnjami		S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Osrednjeslovenska	348	2,1	2194	13,1	343	2,0	6463	38,6
Podravska	189	2,0	909	9,6	136	1,4	3137	33,1
Savinjska	82	1,3	764	12,2	178	2,8	2339	37,4
Gorenjska	96	1,9	597	11,7	164	3,2	2356	46,2
Goriška	44	1,5	328	11,3	72	2,5	1254	43,1
Obalno-Kraška	43	1,5	319	11,2	130	4,6	898	31,6
Zasavska	14	1,0	106	7,5	15	1,1	514	36,5
Posavska	24	1,2	192	9,7	32	1,6	855	43,4
Pomurska	53	1,9	285	10,3	48	1,7	1132	40,7
Jugovzhodna Slovenija	59	1,6	354	9,5	31	0,8	1505	40,2
Primorsko-Notranjska	24	1,7	195	13,9	40	2,8	578	41,1
Koroška	47	2,3	249	12,4	95	4,7	752	37,3
Skupaj	1023	1,8	6492	11,5	1284	2,3	21783	38,5

(nadaljevanje tabele 50)

Statistična regija	Z avtističnimi motnjami		Z več motnjami		Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Osrednjeslovenska	123	0,7	3912	23,4	271	1,6	16748	100,0
Podravska	12	0,1	3239	34,2	283	3,0	9472	100,0
Savinjska	51	0,8	1189	19,0	157	2,5	6251	100,0
Gorenjska	27	0,5	1040	20,4	77	1,5	5095	100,0
Goriška	11	0,4	575	19,8	66	2,3	2907	100,0
Obalno-Kraška	9	0,3	830	29,2	57	2,0	2841	100,0
Zasavska	0	0,0	351	24,9	56	4,0	1410	100,0
Posavska	13	0,7	419	21,3	67	3,4	1970	100,0
Pomurska	3	0,1	633	22,8	65	2,3	2780	100,0
Jugovzhodna Slovenija	10	0,3	894	23,9	117	3,1	3741	100,0
Primorsko-Notranjska	8	0,6	318	22,6	29	2,1	1407	100,0
Koroška	11	0,5	437	21,7	64	3,2	2015	100,0
Skupaj	278	0,5	13837	24,4	1309	2,3	56637	100,0

Do razlik med statističnimi regijami v vrsti primanjkljajev, ovir oz. motenj usmerjenih otrok prihaja pri vseh motnjah, ovirah oz. primanjkljajih. Če pogledamo npr. otroke z govorno-jezikovnimi motnjami, je bil delež teh v Zasavski statistični regiji 16,2 % vseh usmerjenih otrok, medtem ko je bilo na Gorenjskem le 4,0 % vseh usmerjenih otrok usmerjenih zaradi govorno-jezikovnih motenj.

Po drugi strani je na Gorenjskem med usmerjenimi otroki nadpovprečen delež otrok s PPPU, in sicer 46,2 %. Delež slednjih je bil najnižji v Obalno-Kraški statistični regiji, v kateri je bilo zaradi PPPU usmerjenih 31,6 % vseh usmerjenih otrok v regiji. Pri največji skupini usmerjenih otrok, tj. pri otrocih z več motnjami, je delež največji v Podravske statistični regiji (34,2 % vseh usmerjenih otrok v regiji), najmanjši pa v Savinjski statistični regiji (19,0 % vseh usmerjenih otrok v regiji).

Tabela 51: Delež otrok s posameznimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami po statističnih regijah (v %)

Statistična regija	Z motnjo v duševnem razvoju	Slabovidni in slepi	Z izgubo sluha	Z govorno-jezikovnimi motnjami	Gibalno ovirani	Dolgotrajno bolni
Osrednjeslovenska	0,88	0,09	0,28	2,00	0,37	2,31
Podravska	0,74	0,07	0,15	2,03	0,36	1,74
Savinjska	1,24	0,11	0,24	1,64	0,18	1,66
Gorenjska	1,09	0,08	0,26	0,54	0,26	1,60
Goriška	0,50	0,10	0,24	1,92	0,22	1,62
Obalno-Kraška	0,69	0,08	0,24	2,22	0,25	1,85
Zasavska	1,37	0,05	0,14	2,82	0,17	1,31
Posavska	1,14	0,06	0,26	1,46	0,19	1,52
Pomurska	1,14	0,07	0,12	1,58	0,28	1,48
Jugovzhodna Slovenija	1,38	0,09	0,31	1,10	0,22	1,32
Primorsko-Notranjska	0,88	0,04	0,28	1,17	0,26	2,15
Koroška	0,58	0,09	0,14	2,02	0,37	1,96
Skupaj	0,96	0,08	0,23	1,70	0,29	1,82

(nadaljevanje tabele 51)

Statistična regija	S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	Z avtističnimi motnjami	Z več motnjami	Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	Skupaj
Osrednjeslovenska	0,36	6,80	0,13	4,11	0,28	17,61
Podravska	0,26	5,99	0,02	6,19	0,54	18,09
Savinjska	0,39	5,07	0,11	2,58	0,34	13,54
Gorenjska	0,44	6,31	0,07	2,79	0,21	13,66
Goriška	0,36	6,21	0,05	2,85	0,33	14,40

Statistična regija	S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	Z avtističnimi motnjami	Z več motnjami	Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	Skupaj
Obalno-Kraška	0,76	5,22	0,05	4,83	0,33	16,52
Zasavska	0,19	6,35	0,00	4,33	0,69	17,41
Posavska	0,25	6,77	0,10	3,32	0,53	15,59
Pomurska	0,25	5,89	0,02	3,29	0,34	14,45
Jugovzhodna Slovenija	0,12	5,61	0,04	3,33	0,44	13,94
Primorsko-Notranjska	0,44	6,36	0,09	3,50	0,32	15,49
Koroška	0,75	5,91	0,09	3,43	0,50	15,83
Skupaj	0,36	6,10	0,08	3,88	0,37	15,87

Do razlik med statističnimi regijami v vrsti primanjkljajev, ovir oz. motenj prihaja tudi, če pogledamo deleže posameznih skupin glede na vse otroke v regiji. Precej izstopajoč je npr. velik delež govorno-jezikovnih motenj v Zasavski statistični regiji in delež otrok z več motnjami v Podravski statistični regiji. V Zasavski statistični regiji je bilo tako v obdobju od 2003/04 do 2020/21 zaradi govorno-jezikovnih motenj usmerjenih 2,82 % vseh otrok, na Gorenjskem pa le 0,54 %. V Podravju je bilo zaradi več motenj usmerjenih 6,19 % vseh otrok, v Savinjski statistični regiji pa le 2,58 %.

Izračun deležev otrok s PP od vseh otrok v regiji nekoliko bolje pojasni nadpovprečen delež otrok s PPPU izmed vseh usmerjenih otrok na Gorenjskem (podatki v tabeli 50). Upoštevajoč podatke v tabeli 51 lahko sklepamo, da je delež otrok s PPPU od vseh usmerjenih otrok nekoliko večji na Gorenjskem predvsem zaradi nižjih deležev nekaterih drugih skupin usmerjenih otrok na Gorenjskem (predvsem skupin otrok z govorno-jezikovnimi motnjami in otrok z več motnjami), in ne toliko zaradi nadpovprečnega deleža otrok s PPPU od vseh otrok v regiji.

Izstopajoči delež otrok z govorno-jezikovnimi motnjami v Zasavju so praviloma (213 ali 93,4 % teh usmeritev) usmerile komisije, ki so delovale v Zasavju. Daleč največ usmeritev odpade na komisijo s šifro 142 iz obdobja delovanja od 2007/08 do 2015/16 (102 ali 44,7 % teh usmeritev) in komisijo s šifro 433 iz obdobja delovanja od 2015/16 dalje (93 ali 40,8 % teh usmeritev).

Izstopajoči delež otrok z več motnjami v Podravju so praviloma (3.079 ali 95,3 % teh usmeritev) usmerile komisije, ki so delovale v Podravju. Komisije z največjim deležem teh usmeritev so komisije s šiframa 147 (600 ali 18,6 % teh usmeritev) in 149 (528 ali 16,3 % teh usmeritev) iz obdobja delovanja od 2007/08 do 2015/16 ter s šifro 447 iz obdobja delovanja od 2015/16 dalje (362 ali 11,2 % teh usmeritev).

Tabela 52: Najnižji in najvišji deleži otrok s PP v statističnih regijah

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Najnižji deleži po statističnih regijah		Najvišji deleži po statističnih regijah	
	Statistična regija z najnižjim deležem	Odstotek	Statistična regija z najvišjim deležem	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	Goriška	0,50	Jugovzhodna Slovenija	1,38
Slabovidni in slepi	Primorsko-Notranjska	0,04	Savinjska	0,11
Z izgubo sluha	Pomurska	0,12	Jugovzhodna Slovenija	0,31
Z govorno-jezikovnimi motnjami	Gorenjska	0,54	Zasavska	2,82
Gibalno ovirani	Zasavska	0,17	Koroška	0,37
Dolgotrajno bolni	Zasavska	1,31	Osrednjeslovenska	2,31
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	Jugovzhodna Slovenija	0,12	Obalno-Kraška	0,76
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	Savinjska	5,07	Osrednjeslovenska	6,80
Z avtističnimi motnjami	Zasavska	0,00	Osrednjeslovenska	0,13
Z več motnjami	Savinjska	2,58	Podravska	6,19
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	Gorenjska	0,21	Zasavska	0,69

Kot lahko preprosto razberemo iz tabele 52, prihaja do večjih razlik med regijami pri vseh primanjkljajih, ovirah oz. motnjah. Če bi sešteli skupaj vse najnižje deleže po regijah, bi prišli do 10,66 %, s seštetjem vseh najvišjih deležev pa do 21,85 % usmerjenih otrok od vseh otrok. Če bi torej za Slovenijo kot celoto veljali v tabeli 52 izpisani najnižji deleži, bi bilo v analiziranem obdobju usmerjenih 10,66 % vseh otrok. Če pa bi veljali v tabeli 52 izpisani najvišji deleži, bi bilo v Sloveniji v analiziranem obdobju usmerjenih 21,85 %.

Predvidevamo lahko, da se razlike med regijami pojavljajo zaradi različnega načina dela komisij in upoštevanja meril za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP, prav tako pa se delno lahko razlike pojavljajo zaradi razlik v socialno-ekonomskem statusu prebivalstva med regijami. Podobno je bilo ugotovljeno tudi v nacionalni evalvacijski študiji dodatne strokovne pomoči (Vršnik Perše idr., 2016).

7 Spremembe ob ponovnih usmeritvah

5. cilj: Raziskati spremembe v izdanih odločbah ob ponovnih usmeritvah oz. spremembah v usmeritvah otrok s PP.

7.1 Časovni interval ponovne usmeritve

Raziskovalno vprašanje 5.1: V kakšnem časovnem intervalu pride do izdaje nove odločbe o usmeritvi?

V analiziranem obdobju (upoštevajoč tudi čas izdajanja odločb pred šolskim letom 2003/04) je 57.486 otrok dobilo prvo odločbo o usmeritvi, 35.281 drugo odločbo o usmeritvi, 17.389 otrok tretjo odločbo in 7.057 otrok štiri ali več odločb o usmeritvi. V primerjavo med odločbami o usmeritvi so bile vključene prva, druga in tretja izdana odločba o usmeritvi, zato je v ta del analize vključenih 17.389 otrok in (prve) tri odločbe o usmeritvi, izdane tej skupini otrok.

Kakšna je dolžina intervalov med dvema izdanima odločbama (med prvo in drugo odločbo ter med drugo in tretjo odločbo), je prikazano v tabeli 53. Kako dolgi so intervali med dvema odločbama glede na vrsto primanjkljajev, ovir oz. motenj, je prikazano v tabeli 54. V obeh primerih (v tabelah 53 in 54) so vpisani časovni intervali v dnevih med prvo in drugo odločbo ter med drugo in tretjo izdano odločbo o usmeritvi. Zaradi nekaj manjkajočih vrednosti je prikazano število otrok v tabeli 54 nekoliko manjše od 17.389.

Tabela 53: Dolžina intervala med dvema odločbama o usmeritvi

Interval	Število	Povprečje (v dnevih)
Med 1. in 2. odločbo o usmeritvi	17389	844,9
Med 2. in 3. odločbo o usmeritvi	17389	915,3

V povprečju je bila druga odločba o usmeritvi izdana slabih 845 dni (nekoliko manj od 2 let in 4 mesecev) po izdaji prve odločbe, tretja pa dobrih 915 dni (približno 2 leti in 6 mesecev) po izdaji druge odločbe o usmeritvi.

Tabela 54: Intervali med odločbami glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje otrok s PP

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. odločbo o usmeritvi		Med 2. in 3. odločbo o usmeritvi	
	Število	Povprečje (v dnevih)	Število	Povprečje (v dnevih)
Z motnjo v duševnem razvoju	945	900,8	1245	1065,7
Slabovidni in slepi	132	830,7	122	866,5
Z izgubo sluha	417	900,4	394	985,8
Z govorno-jezikovnimi motnjami	2629	681,9	1649	852,4
Gibalno ovirani	525	821,7	326	956,6
Dolgotrajno bolni	1515	785,7	1396	921,3
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	164	615,4	155	626,7
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	5085	960,5	4838	888,9
Z avtističnimi motnjami*	4	659,3	11	541,5
Z več motnjami	5106	842,7	6382	942,4
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	678	738,5	376	817,1
Skupaj	17200	845,5	16894	920,4

* Zaradi majhnega števila enot je prikazano trajanje postopkov za otroke z avtističnimi motnjami manj zanesljivo.

V povprečju je interval med drugo in tretjo odločbo nekoliko daljši kot med prvo in drugo odločbo. Časovni interval med prvo in drugo odločbo je najdaljši pri otrocih s PPPU (960 dni) in najkrajši pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (615 dni).

Ker pri otrocih s PPPU že pred usmeritvijo poteka pomoč na kontinuumu štirih stopenj pomoči na podlagi *Koncepta dela: učne težave v osnovni šoli* (2007) – z usmeritvijo pa se ta pomoč nadaljuje kot peta stopnja pomoči –, predvidevamo, da ta stopnja pomoči zadosti otrokovim vzgojno-izobraževalnim potrebam do te mere, da potreba po spremembi odločbe ni potrebna v krajšem časovnem obdobju. Situacija je drugačna pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, pri katerih je v ospredju nepredvidljivost narave otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj, hkrati pa je to skupina otrok, ki pomeni za strokovne delavce večji izziv, npr. zaradi oteženega doseganja nujnih razvojnih nalog (kot je npr. obiskovanje šole, šolsko delo, sprejetost med vrstniki) in neželenih oblik vedenja, ki ni v skladu s pričakovanji in pravili okolja. Zato je za to skupino otrok pričakovano najkrajši interval med prvo in drugo izdano odločbo, saj so pogosteje v krajšem časovnem obdobju dane zahteve za spremembo usmeritve. Podobno velja tudi za skupino otrok z avtističnimi motnjami.

Med drugo in tretjo odločbo je časovni interval najdaljši pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju (1.066 dni) in najkrajši pri otrocih z avtističnimi motnjami (541 dni). Otrokom z avtističnimi motnjami sledijo z drugim najkrajšim intervalom med drugo in tretjo odločbo otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (627 dni).

Ti podatki kažejo, da se pri skupni otrok z motnjo v duševnem razvoju pokaže potreba po spremembi odločbe najmanjkrat, praviloma le pri spremembi ravni izobraževanja ali ob spremembi programa usmeritve (iz prilagojenega programa NIS v posebni program vzgoje in izobraževanja). Ker praviloma otroke z motnjami v duševnem razvoju usmerjamo v prilagojeni program z NIS ali posebni program vzgoje in izobraževanja, ki sta v osnovi že prilagojena njihovim posebnim potrebam, je potreba po spremembi odločbe prisotna v manjši meri. Za otroke z avtističnimi motnjami in otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami pa velja že zgoraj zapisano pojasnilo, pri čemer je pogosto vzrok zahteve za spremembo usmeritve potreba po spremljevalcu ali usmeritev v prilagojeni program (bodisi NIS ali EIS) oz. pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami pobuda za namestitev v vzgojni zavod.

7.2 Spremembe v opredelitvi primanjkljajev ovir oz. motenj

Raziskovalno vprašanje 5.2: Do katerih sprememb prihaja ob ponovnih usmeritvah v opredelitvi primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP?

V analizo je vključenih 17.389 otrok, ki so jim bile v analiziranem obdobju (zajete so vse odločbe, izdane do konca šolskega leta 2020/21) izdane vsaj tri odločbe o usmeritvi. Ker za vse odločbe ne razpolagamo s podatki o primanjkljajih, ovirah oz. motnjah in/ali podatki o vzgojno-izobraževalnih programih, v katere so bili usmerjeni otroci s PP, je skupno število prikazanih otrok nekoliko manjše od skupnega števila otrok z vsaj tremi odločbami.

V tabeli 55 so prikazani primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok z vsaj tremi odločbami o usmeritvi ob prvi, drugi in tretji usmeritvi. Kolikšen delež otrok je ob ponovni usmeritvi ostal v enakem programu, je prikazano v tabelah 56 (sprememba med prvo in drugo usmeritvijo), 57 (sprememba med drugo in tretjo usmeritvijo) in 58 (sprememba med prvo in tretjo usmeritvijo).

V tabelah 59 do 69 je prikazano podrobneje po posameznih primanjkljajih, ovirah oz. motnjah, do katerih sprememb je prišlo v opredelitvi primanjkljajev, ovir oz. motenj med prvo in drugo, drugo in tretjo ter prvo in tretjo usmeritvijo otrok.

Tabela 55: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok s PP glede na zaporedje izdaje odločbe

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	1. odločba		2. odločba		3. odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	945	5,5	1245	7,4	1547	9,1
Slabovidni in slepi	132	0,8	122	0,7	114	0,7
Z izgubo sluha	417	2,4	394	2,3	367	2,2
Z govorno-jezikovnimi motnjami	2629	15,3	1649	9,8	974	5,8
Gibalno ovirani	525	3,1	326	1,9	237	1,4
Dolgotrajno bolni	1515	8,8	1396	8,3	1260	7,4
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	164	1,0	155	0,9	177	1,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	5085	29,6	4838	28,6	5164	30,5
Z avtističnimi motnjami	4	0,0	11	0,1	19	0,1
Z več motnjami	5106	29,7	6382	37,8	6914	40,8
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	678	3,9	376	2,2	165	1,0
Skupaj	17200	100,0	16894	100,0	16938	100,0

Kot je razvidno iz tabele 55, prihaja ob ponovni usmeritvi do nekaj sprememb v opredelitvi primanjkljajev, ovir oz. motenj pri otrocih, ki so v analiziranem obdobju pridobili vsaj tri odločbe o usmeritvi. Ob ponovnih usmeritvah se je tako predvsem povečal obseg opredelitev motenj v duševnem razvoju (s 5,5 % ob prvi na 9,1 % ob tretji usmeritvi) in prisotnost več motenj (s 29,7 % ob prvi na 40,8 % ob tretji usmeritvi). Zmanjšanje obsega opredelitev ob ponovni usmeritvi pa je predvsem prisotno na področju govorno-jezikovnih motenj (s 15,3 % ob prvi na 5,8 % ob tretji usmeritvi) in pri mejnih intelektualnih sposobnostih (s 3,9 % ob prvi na 1,0 % ob tretji usmeritvi). V slednjem primeru gre sicer za kategorijo, ki je bila tekom analiziranega obdobja ukinjena, kar je imelo določen vpliv na zmanjševanje deleža tega primanjkljaja, ovire oz. motnje ob ponovnih usmeritvah.

Tabela 56: Sprememba vzgojno-izobraževalnega programa med prvo in drugo usmeritvijo

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	V enak program		V drugi program		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	644	71,6	255	28,4	899	100,0
Slabovidni in slepi	113	89,0	14	11,0	127	100,0
Z izgubo sluha	360	88,7	46	11,3	406	100,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	1461	57,2	1094	42,8	2555	100,0
Gibalno ovirani	270	52,8	241	47,2	511	100,0

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	V enak program		V drugi program		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Dolgotrajno bolni	1019	68,8	463	31,2	1482	100,0
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	104	66,2	53	33,8	157	100,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	4028	81,0	942	19,0	4970	100,0
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	4	100,0	4	100,0
Z več motnjami	4011	81,1	934	18,9	4945	100,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	313	47,3	349	52,7	662	100,0
Skupaj	12323	73,7	4395	26,3	16718	100,0

Tabela 57: Sprememba vzgojno-izobraževalnega programa med drugo in tretjo usmeritvijo

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	V enak program		V drugi program		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	868	73,4	315	26,6	1183	100,0
Slabovidni in slepi	102	85,7	17	14,3	119	100,0
Z izgubo sluha	337	88,5	44	11,5	381	100,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	814	50,4	801	49,6	1615	100,0
Gibalno ovirani	186	57,9	135	42,1	321	100,0
Dolgotrajno bolni	866	63,3	502	36,7	1368	100,0
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	99	64,7	54	35,3	153	100,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	4003	84,6	727	15,4	4730	100,0
Z avtističnimi motnjami	2	18,2	9	81,8	11	100,0
Z več motnjami	4933	79,4	1283	20,6	6216	100,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	136	37,1	231	62,9	367	100,0
Skupaj	12346	75,0	4118	25,0	16464	100,0

Tabela 58: Sprememba vzgojno-izobraževalnega programa med prvo in tretjo usmeritvijo

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	V enak program		V drugi program		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	542	60,2	359	39,8	901	100,0
Slabovidni in slepi	100	78,7	27	21,3	127	100,0
Z izgubo sluha	330	81,7	74	18,3	404	100,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	799	31,3	1755	68,7	2554	100,0
Gibalno ovirani	174	33,7	342	66,3	516	100,0
Dolgotrajno bolni	748	50,6	731	49,4	1479	100,0
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	83	52,2	76	47,8	159	100,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	3692	74,3	1275	25,7	4967	100,0
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	4	100,0	4	100,0
Z več motnjami	3534	71,0	1446	29,0	4980	100,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	139	21,1	521	78,9	660	100,0
Skupaj	10141	60,5	6610	39,5	16751	100,0

Do najmanj sprememb v programih je prišlo pri otrocih z izgubo sluha, 81,7 % jih je ob tretji usmeritvi ostalo v enakem programu, kot so bili ob prvi usmeritvi. Sledijo slepi in slabovidni otroci (78,7 % v enakem programu ob prvi in tretji usmeritvi) in otroci s PPPU (74,3 % v enakem programu ob prvi in tretji usmeritvi). Do spremembe v programu med posameznimi usmeritvami sicer lahko pride zaradi prešolanja ali spremembe ravni izobraževanja (prehod iz vrtca v osnovno šolo ali prehod iz osnovne v srednjo šolo).

Tabela 59: Ponovna usmeritev otrok z motnjo v duševnem razvoju

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	644	71,6	868	73,4	542	60,2
Slabovidni in slepi	0	0,0	1	0,1	1	0,1
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	1	0,1
Z govorno-jezikovnimi motnjami	12	1,3	9	0,8	12	1,3
Gibalno ovirani	4	0,4	0	0,0	2	0,2
Dolgotrajno bolni	9	1,0	8	0,7	12	1,3
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	1	0,1	4	0,3	2	0,2
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	23	2,6	52	4,4	39	4,3
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	1	0,1	1	0,1
Z več motnjami	200	22,2	234	19,8	287	31,9
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	6	0,7	6	0,5	2	0,2
Skupaj	899	100,0	1183	100,0	901	100,0

Večina otrok (71,6 %), ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z motnjo v duševnem razvoju, je bila s to motnjo usmerjena tudi ob drugi usmeritvi. Prav tako je bila večina otrok (73,4 %), ki so bili ob drugi usmeritvi usmerjeni kot otroci z motnjo v duševnem razvoju, s to motnjo usmerjena tudi ob tretji usmeritvi. Med vsemi otroki, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z motnjo v duševnem razvoju, jih je 60,2 % takih, ki so bili s to motnjo usmerjeni tudi ob tretji usmeritvi. Med otroki, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci z motnjo v duševnem razvoju, kasneje pa je prišlo do spremembe v opredelitvi njihovega primanjkljaja, ovire oz. motnje, je največ takih, ki so bili ob kasnejši usmeritvi usmerjeni kot otroci z več motnjami. Med prvo in tretjo usmeritvijo je prišlo do take spremembe pri 31,9 % otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z motnjo v duševnem razvoju. Po pogostosti sledijo PPPU; ob tretji usmeritvi je bilo 4,3 % otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z motnjami v duševnem razvoju, usmerjenih kot otroci s PPPU.

Tabela 60: Ponovna usmeritev slabovidnih in slepih otrok

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Slabovidni in slepi	113	89,0	102	85,7	100	78,7
Z izgubo sluha	1	0,8	0	0,0	0	0,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Gibalno ovirani	0	0,0	1	0,8	1	0,8
Dolgotrajno bolni	1	0,8	2	1,7	3	2,4
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	1	0,8	0	0,0	1	0,8
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z več motnjami	11	8,7	14	11,8	22	17,3
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	127	100,0	119	100,0	127	100,0

Med otroki, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot slepi in slabovidni otroci, je bila ob ponovni usmeritvi večina ponovno usmerjena kot slepi in slabovidni otroci. Med tistimi, ki so bili najprej usmerjeni kot slepi in slabovidni otroci in je prišlo kasneje do spremembe v opredelitvi primanjkljaja, ovire oz. motnje, jih je bilo ob ponovni usmeritvi največ usmerjenih kot otroci z več motnjami.

Tabela 61: Ponovna usmeritev otrok z izgubo sluha

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	0	0,0	1	0,3	2	0,5
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	360	88,7	337	88,5	330	81,7
Z govorno-jezikovnimi motnjami	2	0,5	0	0,0	1	0,2
Gibalno ovirani	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Dolgotrajno bolni	0	0,0	0	0,0	1	0,2
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	1	0,2	0	0,0	0	0,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	4	1,0	0	0,0	3	0,7
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z več motnjami	39	9,6	43	11,3	67	16,6
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	406	100,0	381	100,0	404	100,0

Med otroki, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z izgubo sluha, je bila ob ponovni usmeritvi večina ponovno usmerjena kot otroci z izgubo sluha. Med tistimi, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci z izgubo sluha in je prišlo kasneje do spremembe v opredelitvi primanjkljaja, ovire oz. motnje, jih je bilo ob ponovni usmeritvi največ usmerjenih kot otroci z več motnjami.

Tabela 62: Ponovna usmeritev otrok z govorno-jezikovnimi motnjami

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	84	3,3	101	6,3	203	7,9
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	5	0,2	1	0,1	4	0,2
Z govorno-jezikovnimi motnjami	1461	57,2	814	50,4	799	31,3
Gibalno ovirani	4	0,2	3	0,2	3	0,1
Dolgotrajno bolni	57	2,2	20	1,2	46	1,8
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	10	0,4	12	0,7	22	0,9
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	166	6,5	174	10,8	358	14,0
Z avtističnimi motnjami	6	0,2	0	0,0	3	0,1
Z več motnjami	760	29,7	490	30,3	1115	43,7
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	2	0,1	0	0,0	1	0,0
Skupaj	2555	100,0	1615	100,0	2554	100,0

Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, jih je bilo zaradi govorno-jezikovnih motenj ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 57,2 %, ob tretji usmeritvi pa 31,3 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, je bilo kasneje usmerjenih kot otroci z več motnjami. Po pogostosti sledi sprememba iz govorno-jezikovnih motenj v PPPU in sprememba iz govorno-jezikovnih motenj v motnjo v duševnem razvoju.

Tabela 63: Ponovna usmeritev gibalno oviranih otrok

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	10	2,0	6	1,9	17	3,3
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	1	0,2
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	8	1,6	1	0,3	5	1,0
Gibalno ovirani	270	52,8	186	57,9	174	33,7

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Dolgotrajno bolni	17	3,3	4	1,2	14	2,7
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	1	0,2	0	0,0	1	0,2
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	24	4,7	4	1,2	22	4,3
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z več motnjami	181	35,4	120	37,4	282	54,7
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	511	100,0	321	100,0	516	100,0

Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot gibalno ovirani otroci, jih je bilo zaradi gibalne oviranosti ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 52,8 %, ob tretji usmeritvi pa 33,7 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni kot gibalno ovirani otroci, je bilo kasneje usmerjenih kot otroci z več motnjami. Po pogostosti sledi sprememba iz gibalne oviranosti v PPPU in sprememba iz gibalne oviranosti v motnjo v duševnem razvoju.

Tabela 64: Ponovna usmeritev dolgotrajno bolnih otrok

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	25	1,7	29	2,1	40	2,7
Slabovidni in slepi	2	0,1	1	0,1	2	0,1
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	5	0,3	3	0,2	3	0,2
Gibalno ovirani	2	0,1	1	0,1	4	0,3
Dolgotrajno bolni	1019	68,8	866	63,3	748	50,6
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	6	0,4	8	0,6	14	0,9
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	56	3,8	120	8,8	116	7,8
Z avtističnimi motnjami	3	0,2	4	0,3	6	0,4
Z več motnjami	364	24,6	336	24,6	546	36,9
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	1482	100,0	1368	100,0	1479	100,0

Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot dolgotrajno bolni otroci, jih je bilo zaradi dolgotrajne bolezni ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 68,8 %, ob tretji usmeritvi pa 50,6 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni kot dolgotrajno bolni otroci, je bilo kasneje usmerjenih kot otroci z več motnjami. Po pogostosti sledi sprememba iz dolgotrajne bolezni v PPPU.

Tabela 65: Ponovna usmeritev otrok s čustveno-vedenjskimi motnjami

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	2	1,3	3	2,0	2	1,3
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	1	0,6	0	0,0	0	0,0
Gibalno ovirani	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Dolgotrajno bolni	6	3,8	3	2,0	4	2,5
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	104	66,2	99	64,7	83	52,2
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	7	4,5	9	5,9	16	10,1
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z več motnjami	37	23,6	39	25,5	54	34,0

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	157	100,0	153	100,0	159	100,0

Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, jih je bilo zaradi čustvenih in vedenjskih motenj ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 66,2 %, ob tretji usmeritvi pa 52,2 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, je bilo kasneje usmerjenih kot otroci z več motnjami. Po pogostosti sledi sprememba iz čustvenih in vedenjskih motenj v PPPU.

Tabela 66: Ponovna usmeritev otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	134	2,7	138	2,9	243	4,9
Slabovidni in slepi	0	0,0	1	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	0	0,0	4	0,1	1	0,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	26	0,5	18	0,4	31	0,6
Gibalno ovirani	1	0,0	1	0,0	2	0,0
Dolgotrajno bolni	133	2,7	93	2,0	161	3,2
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	9	0,2	19	0,4	21	0,4
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	4028	81,0	4003	84,6	3692	74,3
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	2	0,0	4	0,1
Z več motnjami	627	12,6	445	9,4	810	16,3
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	12	0,2	6	0,1	2	0,0
Skupaj	4970	100,0	4730	100,0	4967	100,0

Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci s PPPU, jih je bilo zaradi PPPU ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 81,0 %, ob tretji usmeritvi pa 74,3 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci s PPPU, je bilo kasneje usmerjenih kot otroci z več motnjami. Po pogostosti sledi sprememba iz PPPU v motnjo v duševnem razvoju.

Tabela 67: Ponovna usmeritev otrok z avtističnimi motnjami

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z govorno-jezikovnimi motnjami	0	0,0	1	9,1	0	0,0
Gibalno ovirani	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Dolgotrajno bolni	0	0,0	0	0,0	0	0,0
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	2	18,2	0	0,0
Z več motnjami	4	100,0	8	72,7	4	100,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	4	100,0	11	100,0	4	100,0

Med nekaj otroki, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci z avtističnimi motnjami, jih je bila večina ob ponovni usmeritvi usmerjena kot otroci z več motnjami.

Tabela 68: Ponovna usmeritev otrok z več motnjami

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	207	4,2	267	4,3	301	6,0
Slabovidni in slepi	5	0,1	5	0,1	8	0,2
Z izgubo sluha	17	0,3	14	0,2	21	0,4
Z govorno-jezikovnimi motnjami	112	2,3	82	1,3	101	2,0
Gibalno ovirani	41	0,8	38	0,6	46	0,9
Dolgotrajno bolni	126	2,5	228	3,7	223	4,5
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	21	0,4	27	0,4	30	0,6
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	366	7,4	600	9,7	691	13,9
Z avtističnimi motnjami	2	0,0	10	0,2	5	0,1
Z več motnjami	4011	81,1	4933	79,4	3534	71,0
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	37	0,7	12	0,2	20	0,4
Skupaj	4945	100,0	6216	100,0	4980	100,0

Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z več motnjami, jih je bilo zaradi več motenj ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 81,1 %, ob tretji usmeritvi pa 71,1 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni zaradi več motenj, je bilo kasneje usmerjenih zaradi PPPU. Po pogostosti sledi sprememba iz več motenj v motnjo v duševnem razvoju in sprememba iz več motenj v dolgotrajno bolezen.

Tabela 69: Ponovna usmeritev otrok z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Med 1. in 2. usmeritvijo		Med 2. in 3. usmeritvijo		Med 1. in 3. usmeritvijo	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	105	15,9	65	17,7	157	23,8
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	0	0,0	1	0,3	1	0,2
Z govorno-jezikovnimi motnjami	7	1,1	8	2,2	13	2,0
Gibalno ovirani	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Dolgotrajno bolni	15	2,3	17	4,6	37	5,6
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	2	0,3	1	0,3	3	0,5
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	133	20,1	95	25,9	195	29,5
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z več motnjami	87	13,1	44	12,0	115	17,4
Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	313	47,3	136	37,1	139	21,1
Skupaj	662	100,0	367	100,0	660	100,0

Pri otrocih, ki so bili najprej usmerjeni kot otroci z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi, je na spremembo v opredelitvi primanjkljajev, ovir oz. motenj delno vplivala tudi ukinitev te kategorije tekom analiziranega obdobja. Od otrok, ki so bili ob prvi usmeritvi usmerjeni kot otroci z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi, jih je bilo zaradi mejnih intelektualnih sposobnosti ob drugi usmeritvi ponovno usmerjenih 47,3 %, ob tretji usmeritvi pa 21,1 %. Precej otrok, ki so bili najprej usmerjeni zaradi mejnih intelektualnih sposobnosti, je bilo kasneje usmerjenih zaradi PPPU, zaradi motnje v duševnem razvoju in zaradi več motenj.

V analizo je zajeto obdobje osemnajstih let, pri čemer so upoštevani otroci, ki so jim bile izdane vsaj tri odločbe o usmeritvi. Zato lahko podatke o spremembah usmeritve pri opredelitvi primanjkljajev, ovir oz. motenj interpretiramo z določeno mero zadržanosti, saj so se medtem spreminjala tudi merila, dodana je bila nova samostojna skupina otrok s PP ter nekatere druge, že v uvodu opisane spremembe, ki so lahko vplivale na določene spremembe ob ponovni usmeritvi otrok.

Iz tabele 55 je razvidno, da se je ob ponovnih usmeritvah povečal obseg opredelitev motenj v duševnem razvoju, kar lahko pojasnimo z omejitvijo opredeljevanja te vrste motnje v predšolskem obdobju. Pri predšolskih otrocih namreč govorimo praviloma o razvojnem zaostanku. Na prehodu otrok iz vrtca v osnovno šolo pa se tovrstni primanjkljaj, ovira oz. motnja opredeljuje v skladu z merili. Pogosto se je v predšolskem obdobju pokazal globalni zaostanek, opredelila pa se je govorno-jezikovna motnja.

Iz tabele 55 je tudi razvidno, da se ob ponovnih usmeritvah zmanjša obseg govorno-jezikovnih motenj, saj se lahko ob ponovni usmeritvi ugotovi, da je otrok v zadostni meri kompenziral govorno-jezikovni primanjkljaj, ki ne vpliva več pomembno na njegove vzgojno-izobraževalne potrebe in ga po kriterijih za opredelitev govorno-jezikovne motnje ne usmerjamo več. Ker se govorno-jezikovne motnje pogosto pojavljajo skupaj s PPPU, se lahko otroka kasneje opredeljuje kot otroka s PPPU ali pa ima otrok opredeljenih več primanjkljajev, ovir oz. motenj. S pogosto sopojavnostjo nekaterih motenj lahko pojasnimo tudi vsaj del drugih sprememb v opredelitvah primanjkljajev, ovir oz. motenj ob ponovnih usmeritvah otrok.

7.3 Spremembe v izvajanju pomoči otrokom s PP

Raziskovalno vprašanje 5.3: Do katerih sprememb prihaja ob ponovnih usmeritvah v prilagoditvah, obsegu pomoči in profilih izvajalcev pomoči?

V nadaljevanju so prikazane spremembe v prilagoditvah (tabela 70), obsegu dodeljenih ur dodatne strokovne pomoči (tabela 71) in izvajalcih te pomoči (tabela 72) med prvo in drugo usmeritvijo ter med drugo in tretjo usmeritvijo. Zaradi manjkajočih podatkov o prilagoditvah, dodeljenih urah pomoči in izvajalcih pomoči je prikazano število otrok manjše od skupaj 17.389 otrok z vsaj tremi odločbami oz. so v posamezne izračune vključeni podatki, ki se nanašajo na nekoliko manjše število otrok od skupaj 17.389 otrok, vključenih v analizo.

Pri prikazu obsega dodeljene dodatne strokovne pomoči v urah v tabeli 71 je prikazana tako dodeljena pomoč kot tudi dodeljena pomoč skupaj z eno uro svetovalne storitve. Ker je bila svetovalna storitev uvedena tekom analiziranega obdobja, je vpliv obsega svetovalne storitve na skupni obseg pomoči večji ob drugi in še v večji meri ob tretji usmeritvi (torej v odločbah, ki so bile v povprečju izdane kasneje). V tabeli 72 so prikazane vse navedbe profilov izvajalcev ob posamezni usmeritvi otroka, zato je skupno število prikazanih izvajalcev pomoči večje od števila otrok, ki jim je bila dana ta pomoč izvajalcev.

Tabela 70: Spremembe prilagoditev ob ponovni usmeritvi

Prilagoditev	1. usmeritev		2. usmeritev		3. usmeritev	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Zmanjšanje števila otrok v oddelku	2641	17,6	2040	12,5	1178	7,1
Prilagoditev prostora in opreme	2101	14,0	2527	15,5	2661	16,0
Pripomočki (materialne prilagoditve)	4030	26,9	5465	33,5	6729	40,6
Spremljevalec – stalni	458	3,1	419	2,6	320	1,9
Prevoz (brezplačni prevoz, povračilo stroškov prevoza)	160	1,10	254	1,60	404	2,40
Spremljevalec – občasni	39	0,3	24	0,1	16	0,1
Prilagajanje izvedbe programa	5371	35,9	5270	32,3	4933	29,7
Spremljevalec – začasni	159	1,1	314	1,9	330	2,0
Drugo	10	0,1	21	0,1	11	0,1
Skupaj	14969	100,0	16334	100,0	16582	100,0

Ob ponovnih usmeritvah se je najbolj opazno zmanjšal delež odločb, v katerih je kot prilagoditev bilo zapisano zmanjšanje števila otrok v oddelku (s 17,6 % ob prvi na 7,1 % ob tretji usmeritvi), najbolj opazno pa se je povečal delež odločb, v katerih so kot prilagoditev navedeni pripomočki (s 26,9 % ob prvi na 40,6 % ob tretji usmeritvi). Med pogostimi prilagoditvami izstopa še prilagajanje izvedbe programa, ki se je s 35,9 % ob prvi usmeritvi zmanjšalo na 29,7 % ob tretji usmeritvi.

Tabela 71: Spremembe v obsegu pomoči ob ponovni usmeritvi

Zaporedna usmeritev	Število	Ure pomoči skupaj s svetovalno storitvijo	Ure pomoči brez svetovalne storitve
1. usmeritev	14833	3,42	3,22
2. usmeritev	13490	3,40	3,05
3. usmeritev	11588	3,19	2,69

Obseg dodeljene pomoči otrokom s PP brez svetovalne storitve se je v povprečju zmanjšal ob vsaki ponovni usmeritvi otroka. Ob tretji usmeritvi je bilo otrokom v povprečju dodeljene za pol šolske ure manj pomoči kot ob prvi usmeritvi (povprečje se je zmanjšalo s 3,2 na 2,7 šolske ure).

Tabela 72: Spremembe izvajalcev pomoči ob ponovni usmeritvi

Izvajalec	1. usmeritev		2. usmeritev		3. usmeritev	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Specialni in rehabilitacijski pedagog	11860	51,0	8256	38,8	4340	25,9
Socialni pedagog	1130	4,9	1297	6,1	1062	6,3
Pedagog	1204	5,2	1303	6,1	1170	7,0
Psiholog	699	3,0	754	3,5	871	5,2
Učitelj razrednega ali predmetnega pouka	5575	24,0	7304	34,3	7930	47,3
Logoped	2179	9,4	1674	7,9	870	5,2
Surdopedagog	362	1,6	379	1,8	261	1,6
Tiflopedagog	104	0,4	137	0,6	130	0,8
Vzgojitelj v vrtcu ali 1. razredu OŠ	69	0,3	34	0,2	7	0,0
Inkluzivni pedagog	65	0,3	130	0,6	111	0,7
Skupaj	23247	100,0	21268	100,0	16752	100,0

Ob ponovnih usmeritvah se je najbolj opazno zmanjšal delež odločb, v katerih je kot izvajalec pomoči naveden specialni in rehabilitacijski pedagog, in sicer z 51,0 % ob prvi na 25,9 % ob tretji usmeritvi. Najbolj opazno pa se je povečal delež odločb, v katerih je kot izvajalec pomoči naveden učitelj razrednega ali predmetnega pouka, in sicer s 24,0 % na 47,3 %. Med drugimi izvajalci pomoči je opaznejše še zmanjšanje deleža odločb, ki kot izvajalca pomoči navajajo logopeda (z 9,4 % ob prvi na 5,2 % ob tretji usmeritvi).

Iz tabele 70 je razvidno, da se potreba po zmanjšanem številu otrok v oddelku s 17,6 % ob prvi usmeritvi zniža na 7,1 % ob tretji usmeritvi, kar morebiti lahko povežemo tudi s starostjo otrok in njihovo potrebo, ki je povezana z vključevanjem v manjšo skupino otrok. Predpostavljamo lahko, da so se otroci s PP med prvo in tretjo usmeritvijo sorazmerno uspešno vključili v vzgojno-izobraževalni proces in v skupino vrstnikov ter pridobili večšine komunikacije in sodelovanja v (večji) skupini. Določen vpliv na manjši odstotek ob kasnejših usmeritvah lahko ima tudi splošni upad poudarka na zmanjšanju števila otrok v oddelku od šolskega leta 2007/08 dalje (glej tabelo 34).

Potreba po pripomočkih se ob vsaki naslednji usmeritvi poveča (s 26,9 % ob prvi na 40,6 % ob tretji usmeritvi), kar lahko pojasnimo z uporabo nekaterih pripomočkov in prilagoditev prostora ter opreme v kasnejših vzgojno-izobraževalnih obdobjih, kot je npr. uporaba žepnega računalna, slovarja, računalnika ipd. Morebiti pa na to v nekem deležu vpliva tudi opravljanje nacionalnih preverjanj znanja in mature.⁶

Iz tabele 71 je razvidno, da se število ur dodatne strokovne pomoči ob vsaki ponovni usmeritvi otroka v povprečju zmanjša. To lahko pojasnimo med drugim tudi z učinkom izvajanja dodatne strokovne pomoči in s tem z zmanjšanjem potrebe po dodatni strokovni pomoči, saj predpostavljamo, da je bila podpora otroku usmerjena v učenje strategij in pristopov, ki so mu omogočili kompenziranje težav za bolj samostojno delovanje (Koncept dela: učne težave v osnovni šoli, 2007).

Iz tabele 72 je razvidno, da se je odstotek odločb, v katerih je kot izvajalec pomoči naveden specialni in rehabilitacijski pedagog, zmanjšal z 51 % ob prvi usmeritvi na 25,9 % ob tretji usmeritvi ter da se je povečal odstotek odločb, v katerih je kot izvajalec pomoči naveden učitelj razrednega ali predmetnega pouka, s 24 % na 47,3 %, kar odraža potrebo po specialnopedagoški pomoči v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, medtem ko se kasneje ta pomoč spremeni v učno pomoč. Tudi zmanjšanje odstotka odločb, v katerih je kot izvajalec pomoči naveden logoped (z 9,4 % na 5,2 %), bi lahko pojasnili s potrebo po sistematični pomoči logopeda v predšolskem in zgodnejšem šolskem

⁶ Kot primer navajamo uporabo žepnega računalna, ki mora biti v skladu z Navodili za izvajanje nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli navedeno v strokovnem mnenju oz. odločbi o usmeritvi. Za dijake s posebnimi potrebami so določeni načini izvajanja splošne in poklicne mature v Pravilniku o načinu izvajanja mature za kandidate s posebnimi potrebami, ki so jih bili deležni dijaki v času izobraževanja in so v skladu s prilagoditvami, določenimi v strokovnem mnenju in odločbi o usmeritvi, ter ne presegajo prilagoditev, ki so določene v preglednici možnih prilagoditev, ki je priloga navedenega pravilnika.

obdobju otroka, saj govorno-jezikovne motnje pomembno vplivajo na usvajanje veščin branja in pisanja ter posledično na celotno otrokovo učno uspešnost. Kasneje pa se potreba po podpori in prilagoditvah pri učenju zahtevnejših jezikovnih vsebin, pri usvajanju učnih vsebin ter izkazovanju znanja zmanjša (Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami, 2015).

8 Usmeritev v najprimernejši program

6. cilj: Raziskati obseg in strukturo populacije otrok s PP, usmerjenih v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok.

8.1 Obseg usmeritev v najprimernejši program

Raziskovalno vprašanje 6.1: Koliko otrok s PP je bilo usmerjenih v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok, po posameznih programih usmeritve?

Skupaj je bilo v obdobju do konca šolskega leta 2020/21 v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok (usmeritve na podlagi 11. oz. 13. člena Pravilnika o delu komisij), usmerjenih 780 otrok. Med njimi je bila ena tretjina deklet (260 deklet oz. 33,3 %) in dve tretjini fantov (520 fantov oz. 66,7 %). V analizo je vključenih 780 prvih usmeritev v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok. Skupaj je bilo v analiziranem obdobju izdanih 878 tovrstnih odločb (nekateri otroci so pridobili dve ali več tovrstnih odločb).

Obseg usmeritev otrok s PP v programe, ki so najprimernejši glede na njihove vzgojno-izobraževalne potrebe, je po posameznih šolskih letih prikazan v tabeli 73. Razen dveh primerov iz šolskega leta 2015/16, ki sta prišteta k šolskemu letu 2016/17, pred šolskim letom 2016/17 tovrstnih usmeritev ni bilo.

Tabela 73: Izbrani programi ob usmeritvah otrok v najprimernejši program po šolskih letih

Vzgojno-izobraževalni programi	2016/17*		2017/18		2018/19	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	3	4,9	11	7,7	11	5,8
Predšolski prilagojeni programi	2	3,3	1	0,7	2	1,1
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	8	13,1	44	31,0	68	35,8
OŠ prilagojeni programi z NIS	30	49,2	56	39,4	72	37,9
Prilagojeni programi z EIS	4	6,6	12	8,5	15	7,9
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	4	6,6	3	2,1	8	4,2
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	10	16,4	15	10,6	14	7,4
Skupaj	61	100,0	142	100,0	190	100,0

* K podatkom za šolsko leto 2015/16 sta prišteti dve usmeritvi iz šolskega leta 2015/16.

(nadaljevanje tabele 73)

Vzgojno-izobraževalni programi	2019/20		2020/21		skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	2	1,0	0	0,0	27	3,5
Predšolski prilagojeni programi	1	0,5	0	0,0	6	0,8
OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	87	44,2	83	43,7	290	37,2
OŠ prilagojeni programi z NIS	60	30,5	62	32,6	280	35,9
Prilagojeni programi z EIS	12	6,1	10	5,3	53	6,8
Posebni programi vzgoje in izobraževanja	4	2,0	2	1,1	21	2,7
SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP	31	15,7	33	17,4	103	13,2
Skupaj	197	100,0	190	100,0	780	100,0

Število usmeritev otrok v njim najprimernejše programe se je v zadnjih treh analiziranih šolskih letih ustalilo pri približno 190 primerih na letni ravni. Največ otrok je bilo usmerjenih ali v osnovnošolske programe s prilagojenim izvajanjem in DSP ali v osnovnošolske prilagojene programe z NIS. Med

prvimi usmeritvami otrok v njim najprimernejše programe je bilo več usmeritev v osnovnošolske prilagojene programe z NIS (49,2 % usmeritev otrok v njim najprimernejše programe v šolskem letu 2016/17), kasneje pa je bilo več otrok usmerjenih v osnovnošolske programe s prilagojenim izvajanjem in DSP (44,2 % usmeritev otrok v njim najprimernejše programe v šolskem letu 2019/20).

Podatki iz tabele 73 kažejo, da se je možnost usmeritev otrok v najprimernejše (glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok) vzgojno-izobraževalne programe začela uveljavljati v praksi v šolskem letu 2015/16 (z dvema primeroma). Pred tem tovrstnih usmeritev ni bilo, čeprav je bila ta možnost omogočena s spremembo zakonodaje v letu 2013. Od 61 otrok, ki so bili v šolskem letu 2016/17 usmerjeni v najprimernejši vzgojno-izobraževalni program, je bilo največ otrok (49,2 %) usmerjenih v prilagojeni izobraževalni program z NIS. Predpostavljamo, da gre za otroke z zmerno motnjo v duševnem razvoju, ki so praviloma usmerjeni v posebni program vzgoje in izobraževanja, za katere je komisija presodila, da je prilagojeni izobraževalni program z NIS v času usmerjanja v njihovo največjo korist. Med otroki, ki so bili usmerjeni v prilagojeni izobraževalni program z NIS, so tudi otroci s PP, ki se praviloma usmerjajo v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP (predvsem otroci s PPPU), pa je komisija presodila, da je ne glede na opredelitev otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj ta program najprimernejši.

Delež otrok, usmerjenih na podlagi 11. oz. 13. člena Pravilnika o delu komisij (usmeritev v glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok najprimernejše programe) v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP, se je od šolskega leta 2016/17 (13,1 %) do šolskega leta 2020/22 (43,7 %) povečal za dobrih 30 odstotnih točk. V ta program so bili tako usmerjeni otroci, ki bi morali biti praviloma usmerjeni v prilagojeni izobraževalni program z NIS in so opredeljeni kot otroci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju. Za to lahko navedemo nekaj razlogov: pri starših še ni zaključen proces sprejemanja otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj, proces postopnega vključevanja otroka v njemu najprimernejši program še poteka, prepoznano je spodbudno socialno in družinsko okolje ipd.

V obdobju od 2016/17 do 2020/21 je bilo na podlagi 11. oz. 13. člena Pravilnika o delu komisij usmerjenih povprečno 13,2 % otrok v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP na ravni srednje šole. Ta odstotek lahko predstavljajo srednješolci, ki so se iz nižjega poklicnega programa kasneje vpisali v srednje poklicno (ali strokovno) izobraževanje kot otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju, lahko pa tudi srednješolci, ki so usmerjeni v prilagojeni izobraževalni program z EIS na ravni srednje šole.

8.2 Struktura populacije otrok, usmerjenih v najprimernejši program

Raziskovalno vprašanje 6.2: Kakšna je struktura usmerjenih otrok s PP v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok, po posameznih primanjkljajih, ovirah oz. motnjah otrok s PP?

Obseg usmeritev otrok s PP v programe, ki so najprimernejši glede na njihove vzgojno-izobraževalne potrebe, je po posameznih vzgojno-izobraževalnih programih prikazan v tabeli 74. Podrobnejša členitev skupine otrok z več motnjami je predstavljena v tabelah 75 (pogostost posameznih vrst primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujnosti) in 76 (najpogostejše kombinacije primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujnosti). Skupno število v tabeli 75 ne predstavlja števila otrok, temveč skupno število vseh primanjkljajev, ovir oz. motenj, ki so prisotne pri 342 otrocih z več motnjami, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejše programe.

Tabela 74: Primanjkljaji, ovire oz. motnje otrok, usmerjenih v najprimernejši program po programih

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Predšolski programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Predšolski prilagojeni programi		OŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		OŠ prilagojeni programi z NIS	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	8	29,6	0	0,0	168	57,9	12	4,3
Slabovidni in slepi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,7
Z govorno-jezikovnimi motnjami	0	0,0	1	16,7	3	1,0	24	8,6
Dolgotrajno bolni	0	0,0	2	33,3	0	0,0	18	6,4
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	4	14,8	0	0,0	0	0,0	14	5,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	0	0,0	0	0,0	5	1,7	77	27,5
Z avtističnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	1,8
Z več motnjami	15	55,6	3	50,0	114	39,3	128	45,7
Skupaj	27	100,0	6	100,0	290	100,0	280	100,0

(nadaljevanje tabele 74)

Primanjkljaji, ovire oz. motnje	Prilagojeni programi z EIS		Posebni programi vzgoje in izobraževanja		SŠ programi s prilagojenim izvajanjem in DSP		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	6	11,3	5	23,8	70	68,0	269	34,5
Slabovidni in slepi	1	1,9	0	0,0	0	0,0	1	0,1
Z izgubo sluha	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,3
Z govorno-jezikovnimi motnjami	0	0,0	0	0,0	0	0,0	28	3,6
Dolgotrajno bolni	1	1,9	1	4,8	0	0,0	22	2,8
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	3	5,7	0	0,0	0	0,0	21	2,7
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	4	7,5	0	0,0	2	1,9	88	11,3
Z avtističnimi motnjami	1	1,9	1	4,8	0	0,0	7	0,9
Z več motnjami	37	69,8	14	66,7	31	30,1	342	43,8
Skupaj	53	100,0	21	100,0	103	100,0	780	100,0

Med otroki, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejše programe, je največ otrok z več motnjami (43,8 %), sledijo otroci z motnjo v duševnem razvoju (34,5 %) in otroci s PPPU (11,3 %). Med otroki, ki so bili usmerjeni v programe s prilagojenim izvajanjem in DSP, prevladujejo otroci z motnjo v duševnem razvoju, med otroki, ki so bili usmerjeni v preostale programe, pa otroci z več motnjami.

Od 88 otrok s PPPU, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejši program, je bilo kar 77 otrok usmerjenih v prilagojeni izobraževalni program z NIS (27,5 % vseh otrok, ki so bili usmerjeni v prilagojeni izobraževalni program z NIS kot njim najprimernejši program).

Tabela 75: Vrsta primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti pri otrocih, usmerjenih v najprimernejši program

Primanjkljaji, ovire oz. motnje v sopojujavnosti	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju	227	27,8
Dolgotrajno bolni	199	24,4
Z govorno-jezikovnimi motnjami	134	16,4
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	65	8,0
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	65	8,0
Gibalno ovirani	59	7,2
Z avtističnimi motnjami	46	5,6
Z izgubo sluha	16	2,0
Slabovidni in slepi	6	0,7
Skupaj	817	100,0

Med otroki z več motnjami, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejši program, je najbolj pogosto prisotna motnja v duševnem razvoju (227 otrok), sledijo dolgotrajne bolezni (199 otrok) in govorno-jezikovne motnje (134 otrok).

Tabela 76: Kombinacije primanjkljajev, ovir oz. motenj v sopojujavnosti pri otrocih, usmerjenih v najprimernejši program

Primanjkljaji, ovire oz. motnje v sopojujavnosti	Število	Odstotek
Z motnjo v duševnem razvoju + z govorno-jezikovnimi motnjami	50	14,6
Z motnjo v duševnem razvoju + dolgotrajno bolni	45	13,2
S primanjkljaji na posameznih področjih učenja + dolgotrajno bolni	23	6,7
Z motnjo v duševnem razvoju + z govorno-jezikovnimi motnjami + dolgotrajno bolni	22	6,4
Z motnjo v duševnem razvoju + gibalno ovirani + dolgotrajno bolni	20	5,8
Z motnjo v duševnem razvoju + z avtističnimi motnjami	19	5,6
Dolgotrajno bolni + s čustvenimi in vedenjskimi motnjami	13	3,8
Z motnjo v duševnem razvoju + gibalno ovirani	11	3,2
Z govorno-jezikovnimi motnjami + dolgotrajno bolni	11	3,2
S čustvenimi in vedenjskimi motnjami + s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	11	3,2
Dolgotrajno bolni + s čustvenimi in vedenjskimi motnjami + s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	10	2,9
Druge kombinacije	107	31,3
Skupaj	342	100,0

Med otroki z več motnjami, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejši program, je najbolj pogosto prisotna kombinacija motnje v duševnem razvoju in govorno-jezikovnih motenj (14,6 % otrok z več motnjami, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejše programe). Sledi kombinacija motnje v duševnem razvoju in dolgotrajna bolezen (13,2 % otrok z več motnjami, ki so bili usmerjeni v njim najprimernejše programe).

9 Opis podatkov – drugi del raziskave

V drugem delu raziskave so bili analizirani postopki usmerjanja z analizo dokumentacije iz postopkov usmerjanja. V analizo je bila vključena naslednja dokumentacija:

- a) poročilo osnovne šole (zavoda) o otroku ob prvi usmeritvi s prilogami;
- b) prvo strokovno mnenje in prva odločba o usmeritvi;
- c) poročilo osnovne šole (zavoda) o otroku ob drugi usmeritvi s prilogami;
- č) drugo strokovno mnenje in druga odločba o usmeritvi.

V analizo je bil vključen vzorec usmerjenih učencev, ki so izpolnjevali naslednje kriterije:

- a) so bili ob prvi in drugi usmeritvi usmerjeni v osnovno šolo (osnovnošolski izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP);
- b) je prvo in drugo usmeritev izvedla ena od komisij iz zadnjega sklica (od 2015/16 naprej);
- c) so bili usmerjeni kot otroci z dvema motnjama, in sicer kot učenci s PPPU in učenci s čustvenimi ter vedenjskimi motnjami (ČVM) ali z govorno-jezikovnimi motnjami (GJM) ali dolgotrajno bolni (DBO);
- č) je v arhivu bila na razpolago vsa dokumentacija, ki je predmet analize.

V analizo je bila vključena dokumentacija za 119 usmerjenih učencev. Struktura analiziranega vzorca glede na vrsto primanjkljajev, ovir oz. motenj (kombinacija le-teh) je prikazana v tabeli 77. V nadaljevanju je v tabeli 78 prikazana še struktura vzorca glede na spol, v tabeli 79 pa delež usmerjenih učencev v vzorcu, za katere je bil pripravljen izvorni delovni projekt pomoči (IDPP).

Tabela 77: Primanjkljaji, ovire oz. motnje (2. odločba) učencev, vključenih v drugi del analize

	Število	Odstotek
PPPU in ČVM	32	26,9
PPPU in DBO	54	45,4
PPPU in GJM	33	27,7
Skupaj	119	100,0

Med v analizo vključenimi učenci so nekoliko nadpovprečno zastopani učenci, ki so ob PPPU opredeljeni tudi kot dolgotrajno bolni, kar je v veliki meri skladno z razmerji med izpostavljenimi skupinami učencev v celotni populaciji usmerjenih otrok in mladostnikov z več motnjami (glej tabelo 26).

Tabela 78: Spol učencev, vključenih v drugi del analize

	Število	Odstotek
Dekle	33	27,7
Fant	86	72,3
Skupaj	119	100,0

Delež fantov v vzorcu je precej večji od deleža deklet. To razmerje med spoloma je odraz nadpovprečne zastopanosti fantov med vsemi usmerjenimi otroki in mladostniki (glej tabelo 30) kot tudi nadpovprečne zastopanosti fantov med usmerjenimi otroki in mladostniki z več motnjami (glej tabelo 31).

Tabela 79: Delež učencev, vključenih v drugi del analize, s pripravljenim IDPP

	Število	Odstotek
Ne	40	33,6
Da	77	64,7
Ni razvidno	2	1,7
Skupaj	119	100,0

V skladu s petstopenjskim modelom pomoči učencem z učnimi težavami strokovni delavci na šoli skupaj z učencem zanj pripravijo IDPP, v okviru katerega opredelijo problem, načrtujejo vrsto, obseg pomoči in podpore ter evalvirajo učinkovitost pomoči in podpore na posamezni stopnji. Kot izhaja iz tabele 79, je bil IDPP pripravljen za slabi dve tretjini učencev v vzorcu, čeprav so vsi učenci v vzorcu

opredeljeni tudi kot učenci s PPPU, kar pomeni, da so imeli težave že pred usmerjanjem in bi potrebovali IDPP.

Razloge za to, da delež učencev z izdelanim IDPP pred prvo usmeritvijo ni večji, lahko povežemo s tem, da gre pri vseh učencih v tem vzorcu za pridružene motnje, pri čemer ni nujno, da je PPPU primarna motnja. Tako strokovni delavci morda zaradi pridruženih motenj težje prepoznajo učne primanjkljaje oz. jim pripisujejo manj pozornosti ter posvečajo več pozornosti in podpore specifičnim (bolj vidnim) področjem in težavam, kot je npr. dolgotrajna bolezen ali pa čustvene in vedenjske motnje. Ob tem je pomembno poudariti, da *Koncept dela: učne težave v osnovni šoli (2008)* med področja in značilnosti težav (dejavnike tveganja) med drugim umešča tudi učenčeve težave v socialnem delovanju in zdravstvene težave. Iz tega izhaja, da bi tudi ti učenci potrebovali načrt podpore in pomoči, kot ga omogoča IDPP.

10 Prilagoditve in oblike pomoči

7. cilj: Ugotoviti vrsto in obseg prilagoditev, ki jih strokovni delavci ponudijo učencem.

10.1 Prilagoditve

Raziskovalno vprašanje 7.1: Katere prilagoditve strokovni delavci ponudijo učencem in v kolikšni meri so te prilagoditve izboljšane zaradi njihove usmeritve?

V programu s prilagojenim izvajanjem in DSP je dodatna strokovna pomoč skupaj s prilagoditvami otroku s PP ključna pomoč za udejanjanje inkluzije. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOMTVI)* v 30. členu navaja nekatere prilagoditve, ki so pomembne za vzgojno-izobraževalno delo in so določene z odločbo o usmeritvi (npr. učni pripomočki, prostor in oprema). 7. člen ZUOPP-1 navaja tudi prilagoditve organizacije, načina preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanja ter časovne razporeditve pouka. *Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003)* navajajo, da so prilagoditve smiselne tudi pri poučevanju, kar pomeni, da se učna praksa smiselno prilagaja tako, da se otrok s PP uči na njemu najbolj sprejemljiv način. Druge prilagoditve učitelj udejanja tudi v odnosu in delu z otrokom s PP, kot so na primer sprejemanje, metodično prilagajanje in socialno vključevanje (Opara, 2015).

V nadaljevanju predstavljamo, katere pripomočke, prilagoditve prostora in opreme, didaktično-metodične prilagoditve ter prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja strokovni delavci ponudijo učencem pred postopkom usmerjanja ter do kakšnih sprememb pride v naboru prilagoditev zaradi usmeritve otroka.

Učni pripomočki

Kateri pripomočki so bili ponujeni učencem pred prvo usmeritvijo in po njej (razvidno iz prvega in drugega poročila šole) ter kateri pripomočki so bili predlagani oz. predpisani ob prvi in drugi usmeritvi (razvidno iz prvega in drugega strokovnega mnenja oz. odločbe), je prikazano v tabeli 80.

Tabela 80: Ponujeni pripomočki

	1. poročilo šole		1. SM/odločba		2. poročilo šole		2. SM/odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Pripomočki za branje (npr. barvno ravnilo)	4	3,4	5	4,2	14	11,8	2	1,7
Pripomočki za računanje (npr. stotični kvadrat)	26	21,8	22	18,5	33	27,7	31	26,1
Pripomočki za pisanje (npr. prilagojeno pisalo)	3	2,5	4	3,4	5	4,2	5	4,2
Pripomočki za telesne dejavnosti (npr. prilagojen stol)	0	0,0	1	0,8	2	1,7	0	0,0
Ponazorila (npr. slikovno gradivo, barvni opomniki, konkretni pripomočki)	41	34,5	54	45,4	69	58,0	54	45,4
Fotokopije (npr. fotokopije zapiskov učne snovi)	8	6,7	57	47,9	52	43,7	52	43,7
Zdravila	5	4,2	5	4,2	15	12,6	5	4,2
Prilagojen IKT (npr. računalnik, e-gradiva)	4	3,4	10	8,4	16	13,4	18	15,1

Pod drugimi pripomočki so bili v prvem poročilu šole zaznani 'antistresne žogice, terapevtska blazina' (1 vpis), 'priprava zapiskov učne snovi' (1 vpis) in 'nalepke/bonboni za ustrezno vedenje' (1 vpis). V prvem strokovnem mnenju oz. odločbi so bili zaznani 'slovar' (2 vpisa), 'prilagojen format učnih listov' (1 vpis), 'prilagojena gradiva' (1 vpis) in 'barvna podlaga' (1 vpis). V drugem poročilu šole so bili zaznani 'prilagojeni delovni/učni listi' (2 vpisa), 'slovar' (2 vpisa), 'blazinica za sedenje' (1 vpis), 'oblikovno prilagojena in pregledna gradiva' (1 vpis), 'pri urah DSP sedi na blazini' (1 vpis), 'uporaba

antistresne žogice' (1 vpis), 'večji geotrikotnik' (1 vpis) in 'pripomočki za stiskanje' (1 vpis). V drugem strokovnem mnenju oz. odločbi so bili zaznani 'slovar' (9 vpisov), 'oblikovno prilagojena in pregledna gradiva' (1 vpis) in 'pripomočki za obvladovanje nemira' (1 vpis).

Iz tabele 80 je razvidno, da strokovni delavci pred usmeritvijo v največjem deležu učencem ponudijo različna ponazorila (npr. slikovno gradivo, barvni opomniki, konkretni pripomočki) in pripomočke za računanje (npr. stotični kvadrat). Ostale pripomočke, kot na primer možnost fotokopiranja učne snovi, pripomočke za branje, prilagojen IKT idr., pa pred prvo usmeritvijo ponudijo v bistveno manjših deležih.

V postopku izdaje strokovnega mnenja in odločbe ob prvi in drugi usmeritvi pride v večini primerov do povečanja števila učnih pripomočkov ob ponovni usmeritvi. Zaradi usmeritve učenca lahko gre za bolj poglobljeno ugotavljanje in prepoznavanje njegovih posebnih potreb in s tem tudi za povečanje števila učnih pripomočkov. Največje povečanje števila učnih pripomočkov je zaznati pri zagotavljanju možnosti fotokopij (npr. zapiskov učne snovi).

Iz tabele 80 razberemo tudi, da gre ponekod za upad števila učnih pripomočkov – obseg pripomočkov upade v pripravljenih strokovnih mnenjih oz. odločbah pri drugi usmeritvi. Na primer v prvih poročilih šole je navedenih 11,8 % pripomočkov za branje, medtem ko jih je v strokovnih mnenjih oz. odločbah ob drugi usmeritvi učenca le 1,7 %. Te in druge upade števila pripomočkov lahko povezujemo z dejstvom, da v odločbe in strokovna mnenja praviloma ne zapisujejo vseh pripomočkov, pomagal in ponazoril, ampak jih za posebne vzgojno-izobraževalne potrebe posameznega učenca določa strokovna skupina in zapiše v individualizirane programe učencev. Rezultat lahko pomeni tudi to, da so učenci pridobili učinkovite učne strategije in veščine ter zato določenega pripomočka ne potrebujejo več.

Po pregledu vpisov drugih pripomočkov ugotavljamo, da so zaznane druge prilagoditve raznolike in segajo na področje poučevanja in učenja ter uravnavanja vedenja. Na področju poučevanja in učenja gre za prilagajanje učnih gradiv (npr. prilagojen format učnih listov) in učnih pripomočkov (npr. večji geotrikotnik), na področju uravnavanja vedenja pa za pripomočke za umirjanje (npr. blazinicica za sedenje). Opazimo tudi, da se število prilagoditev v času od prvega poročila šole do druge odločbe veča, kar lahko razumemo, da strokovna skupina vedno bolj spoznava učenca in zato vedno bolj natančno dodeljuje možne prilagoditve. Rezultati kažejo tudi, da se povečuje število uporabe slovarja kot učnega pripomočka. To, da učenci v višjih razredih v večjem deležu potrebujejo slovar, lahko povezujemo z višjo ravno zahtevnosti učne snovi pri tujem jeziku v višjih razredih.

Prostor in oprema

Prilagoditve prostora in opreme opredeljujejo *Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003)*⁷ in so specifične glede na vrsto in stopnjo primanjkljajev, ovir oz. motenj. Pogosto se nanašajo na prostor učenca v razredu za zagotavljanje čim boljše osredotočenosti na delo ali na zagotavljanje prostora za individualno delo, pa tudi na možnosti različnih oblik umikov (npr. za umirjanje) in na zmanjšan normativ učencev v razredu.

Katere prilagoditve prostora in opreme so bile ponujene učencem pred prvo usmeritvijo in po njej ter katere prilagoditve prostora in opreme so bile predlagane oz. predpisane ob prvi in drugi usmeritvi, je prikazano v tabeli 81.

⁷ Na podlagi *Navodil za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003)* je bilo oktobra 2021 za člane komisij pripravljeno interno gradivo *Zbirnik prilagoditev za zapis pripomočkov in prilagoditev prostora in opreme* z namenom poenotenja zapisa pripomočkov in prilagoditev prostora in opreme v strokovnih mnenjih.

Tabela 81: Prilagoditve prostora in opreme

	1. poročilo šole		1. SM/odločba		2. poročilo šole		2. SM/odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Sedi v bližini učitelja oz. na mestu, ki mu/ji omogoča osredotočenost na delo.	52	43,7	93	78,2	92	77,3	74	62,2
Sedi v bližini sošolca/sošolke, ki mu/ji je pripravljen/a pomagati.	12	10,1	7	5,9	15	12,6	5	4,2
Ima možnost umika v kotiček za umirjanje.	15	12,6	26	21,8	27	22,7	16	13,4
Zmanjšano število otrok v oddelku.	8	6,7	6	5,0	3	2,5	7	5,9

Pod drugimi prilagoditvami prostora in opreme so bili v prvem poročilu šole zaznani 'možnost odmika mize' (1 vpis), 'organizacija delovnega prostora s čim manj motečimi dejavniki' (1 vpis) in 'prostor za individualno delo' (1 vpis). V prvem strokovnem mnenju oz. odločbi je bil zaznan 'prostor za individualno delo' (1 vpis). V drugem poročilu šole so bili zaznani 'prostor za individualno delo (ali delo v manjši skupini)' (3 vpisi), 'stoječa miza' (1 vpis), 'ureditev prostora' (1 vpis) in 'večja miza in višji stol' (1 vpis). V drugem strokovnem mnenju oz. odločbi so bili zaznani 'prostor za individualno delo (ali delo v manjši skupini)' (3 vpisi) in 'minimaliziranje motečih dejavnikov' (1 vpis).

S področja prilagoditev prostora in opreme je iz tabele 81 razvidno, da strokovni delavci pred usmeritvijo učencu v največji meri zagotavljajo sedežni red, ki omogoča čim boljše osredotočenost na delo, kar je v največjem deležu navedeno tudi v strokovnem mnenju in/ali odločbi v času prve in druge usmeritve. Zagotavljanje bližine sošolca/sošolke, ki je pripravljen/a pomagati, je v nekoliko večjem deležu omenjeno v poročilih šol (10,1 % oz. 12,6 %) kot pa v ob usmeritvah učenca (5,9 % oz. 4,2 %). Z vidika zagotavljanja socialnega vključevanja otrok s PP v skupino je zagotovo to pomembna prilagoditev, ki ji je treba v prihodnje dati več veljave. Da z individualiziranim programom dela določimo strategije vključevanja učenca v skupino, govori tudi zakonodaja (3. odstavek 36. člena ZUOPP-1). Majhen delež prilagoditev v obliki zmanjšane števila otrok v oddelku se sklada z omejitvami, ki na tem področju izhajajo iz zakonodaje.

Druge zaznane prilagoditve prostora in opreme na podoben način kot pri učnih pripomočkih odražajo prilagoditve na področju poučevanja in učenja (npr. večja miza in večji stol) ter uravnavanja vedenja (npr. minimaliziranje motečih dejavnikov). Posebnost je, da zagotavljanje prostora za individualno delo (ali delo v manjših skupinah) od prvega do drugega postopka usmerjanja narašča, kar povezujemo z veliko verjetnostjo, da se učencem število ur dodatne strokovne pomoči povečuje, s tem pa tudi potreba po individualnem delu ali delu v manjši skupini.

Didaktično-metodične prilagoditve

Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003) navajajo, da so prilagoditve za otroka s PP smiselne tudi pri poučevanju samem. Učitelj učno prakso prilagaja tako, da se učenec s PP uči na njemu najbolj sprejemljiv način (glede na njegove posebne potrebe). Učitelj učencu podajanje učne snovi metodično prilagaja in skrbi, da je učenec ustrezno socialno vključen. Pomembno je tako učiteljevo delo kot odnos z učencem (Opara, 2015). Našteto sovпада z značilnostmi dobre poučevalne prakse (Magajna idr., 2008, str. 34).

Za potrebe te analize smo dobre poučevalne prakse poimenovali didaktično-metodične prilagoditve. Katere didaktično-metodične prilagoditve so bile ponujene učencem pred prvo usmeritvijo in po njej ter katere didaktično-metodične prilagoditve so bile predlagane oz. predpisane ob prvi in drugi usmeritvi, je prikazano v tabeli 82. V tabelah 83 do 86 so prikazani vpisi didaktično-metodičnih prilagoditev pod opcijo 'drugo'.

Tabela 82: Didaktično-metodične prilagoditve

	1. poročilo šole		1. SM/odločba		2. poročilo šole		2. SM/odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Stalno preverjanje razumevanja (navodil, vsebine idr.)	63	52,9	81	68,1	83	69,7	62	52,1
Sprotne povratne informacije v vse smeri	36	30,3	44	37,0	51	42,9	32	26,9
Poudarek na jasnih in razumljivih navodilih	60	50,4	80	67,2	82	68,9	65	54,6
Spodbujanje in omogočanje veččutnega učenja (senzorne poti)	15	12,6	26	21,8	41	34,5	20	16,8
Urjenje veščin in utrjevanje znanja na različne načine (strategije učenja)	20	16,8	21	17,6	48	40,3	24	20,2
Omogočanje, da svoje znanje posreduje na različne načine	4	3,4	16	13,4	14	11,8	8	6,7
Učenje za samostojno iskanje pomoči	15	12,6	7	5,9	23	19,3	7	5,9
Jasna struktura poučevanja in učenja	25	21,0	49	41,2	46	38,7	33	27,7
Učiteljeva pozitivna in podpora naravnost	62	52,1	39	32,8	55	46,2	27	22,7
Spodbujanje in omogočanje aktivnega učenja	31	26,1	21	17,6	35	29,4	15	12,6
Spremljanje napredka	80	67,2	39	32,8	76	63,9	42	35,3
Delitev zapletenih učnih problemov na manjše enote, učenje po korakih	16	13,4	58	48,7	48	40,3	45	37,8
Uporaba opor za učenje	38	31,9	48	40,3	67	56,3	46	38,7
Navajanje primerov/modelov reševanja	7	5,9	10	8,4	14	11,8	8	6,7
Vključevanje sodelovalnega učenja pri pouku in učenje za sodelovalno učenje	15	12,6	5	4,2	8	6,7	3	2,5
Diferenciacija nalog pri poučevanju glede na sposobnosti	30	25,2	40	33,6	49	41,2	24	20,2

Strokovni delavci pred prvo usmeritvijo učenca v okviru didaktično-metodičnih prilagoditev v večini primerov spremljajo učenčev napredek (67,2 %), preverjajo razumevanje navodil in vsebine (52,9 %), so pozitivno in podporno naravnani (52,1 %) ter dajejo jasna in razumljiva navodila (50,4 %). Sledijo raba opor za učenje (31,9 %), zagotavljanje sprotne povratne informacije v vse smeri (30,3 %), omogočanje aktivnega učenja (26,1 %), diferenciranje nalog glede na učenčeve posebne potrebe (25,2 %) in pozornost na jasno strukturo poučevanja (21 %). Ostale prilagoditve so zaznane v manjši meri (spodbujanje in omogočanje veččutnega učenja – senzorne poti; urjenje veščin in utrjevanje znanja na različne načine – strategije učenja; učenje za samostojno iskanje pomoči; delitev zapletenih učnih problemov na manjše enote, učenje po korakih), pri čemer je bilo najmanj zaznano navajanje primerov/modelov reševanja nalog (5,9 %) in omogočanje učencu, da svoje znanje posreduje na različne načine (3,4 %). Iz ugotovitev sledi, da je učencem pred postopkom usmerjanja v premajhnem deležu zagotovljena raba opor za učenje. Pri učencih z učnimi težavami je pogosto izražena večja potreba po ponazarjanju učne vsebine z vizualnimi sredstvi (Kavkler idr., 2008), zato bi ji morali zadostiti v večji meri.

Izpostavljamo, da imajo učenci na razpolago premalo prikazov modelov reševanja (določenih problemov), ki bi jim bili v pomoč pri razumevanju abstraktnih vsebin, in sprotnih konstruktivnih povratnih informacij ter spodbud učitelja, kar bi pozitivno vplivalo na njihovo učno motivacijo in prepričanja o lastnih zmožnostih (samoučinkovitost). Tudi ostale premalo zastopane prilagoditve, ki so del dobre poučevalne prakse, bi bilo treba nujno zagotavljati v višji meri, saj vse omogočajo boljše učno napredovanje učencev, socialno vključenost in samostojnost.

Od prvega postopka usmerjanja učenca do prvega strokovnega mnenja oz. odločbe je v večini primerov opaziti povečanje števila didaktično-metodičnih prilagoditev. Izstopa poenostavljanje zapletenih učnih problemov – učitelj jih razdeli na manjše enote ali jih poučuje postopoma (po korakih), česar je bilo ob drugih usmeritvah zaznati v 48,7 % primerov, ob prvih pa le v 13,4 % primerov. Ob drugi usmeritvi pa (v strokovnih mnenjih in/ali odločbah) število metodično-didaktičnih prilagoditev upada, kar povezujemo z dejstvom, da učitelji v odločbe in strokovna mnenja praviloma ne zapisujejo vseh didaktično-metodičnih prilagoditev, ampak jih strokovna skupina na podlagi evalvacije in otrokovega napredka opredeljuje v učenčevem individualiziranem programu.

Tabela 83: Druge didaktično-metodične prilagoditve (1. poročilo šole)

	Število
Spodbujanje/motiviranje/usmerjanje	11
Dodatna razlaga	8
Več časa za delo	7
Pomoč pri organizaciji/zapiskih	5
Krajši/gibalni odmori	4
Bralne vaje	2
Didaktično-metodična prilagoditev gradiv	2
Razvijanje koncentracije	2
Socialne igre	2
Dodatno usmerjanje pozornosti	1
Glasno bere po želji	1
Glasno branje, poudarek glasov v besedi	1
Krepitev grafomotorike; vaje za poslušanje	1
Metode in tehnike za uravnavanje vedenja	1
Možnost, da domačo nalogo naredi kasneje	1
Ne bere glasno oz. pred razredom	1
Odgovorov, ki jih učitelj ne zna prebrati, naj jih preverijo ustno	1
Po potrebi stiki po pouku, utrjevanje številskih predstav	1
Prikaz pravilne tehnike branja	1
Prilagajanja tempa	1
Razredna pogodba med starši, otrokom in učiteljico (seznam ciljev in upoštevanje razrednih pravil in nagrad za doseženi cilj)	1
Razvijanje socialnih veščin, iskanje močnih področij, pogovor	1
Toleranca specifičnih napak	1
Usmerjanje pozornosti in strategije za zmanjševanje čustvene stiske ob stresnih situacijah	1
Usmerjanje za delo in pomoč doma	1
Uveden zvezek za domače delo	1
Vaje za utrjevanje glasov	1
Vaje za zbranost, organiziranost, sprejemanje sošolcev, razvijanje pozitivne samopodobe	1
Vključen je v učne delavnice – vaje za izboljšanje bralne tehnike, razumevanja in pozornosti	1
Vključevanje otroka kot »pomočnika« učiteljici	1
Želi si pozitivnih povratnih informacij	1

Iz tabele 83 izhaja, da se nekatere prilagoditve v poročilih šol pred prvo usmeritvijo navezujejo na razvijanje socialno-čustvenih veščin (npr. metode in tehnike za uravnavanje vedenja, razredna pogodba med starši, otrokom in učiteljico, strategije za zmanjševanje čustvene stiske), kar je spodbudna ugotovitev. Tovrstne prilagoditve so namreč sestavni del varnega in spodbudnega učnega okolja, ki je temelj vseh procesov za zagotavljanje čim boljše inkluzivne podpore učencu.

Tabela 84: Druge didaktično-metodične prilagoditve (1. SM in odločba)

	Število
Pomoč pri organizaciji/zapiskih	23
Več časa za delo	14
Didaktično-metodična prilagoditev gradiv	13

Krajši/gibalni odmori	13
Usmerjanje/ohranjanje pozornosti	9
Toleriranje specifičnih napak	6
Naj ne bere glasno oz. pred razredom	5
Spodbujanje/motiviranje/usmerjanje	5
Dodatna razlaga	5
Krepitev močnih področij	4
Učenje socialnih veščin	4
Razvijanje samopodobe	2
Uporaba raznovrstnih in zanimivih načinov učenja	2
Upoštevanje otrokovega psihofizičnega stanja in počutja	2
Vključevanje v dejavnosti, pri katerih bo uspešna	2
Ne pretirano vključevanje v dejavnosti, pri katerih se mora uskladiti veliko učencev na majhnem prostoru	1
Oporne točke	1
Podajanje abstraktnih vsebin na konkreten način	1
Podpora pri premagovanju testne anksioznosti	1
Podporna vprašanja	1
Utrjevanje številskih predstav	1
Pomoč pri branju	1
Pomoč pri predelavi kompleksnejših besedil in usvajanju novih pojmov	1
Tehnike sproščanja	1
Prednost odprtih vprašanj pred vprašanji, ki zahtevajo le priklic točno določene informacije	1
Pri individualiziranem programu upoštevati dvojno izjemnost	1
Pri individualnih urah poudarek na senzorni integraciji in razvijanju motoričnih spretnosti	1
Učenje strategij za spoprijemanje s frustracijami	1
Zapis novih pojmov na tablo	1

V strokovnem mnenju in/ali odločbi ob prvi usmeritvi se pogosteje kot pred usmeritvijo pojavljajo prilagoditve, ki segajo na področje poučevanja in učenja (npr. pomoč pri organizaciji in/ali zapiskih, zagotavljanje več časa za delo, prilagajanje učnih gradiv), ter zagotavljanje krajših gibalnih odmorov. Področje razvijanja socialno-čustvenih veščin se ob usmeritvi smiselno nadaljuje (npr. tehnike sproščanja, razvijanje samopodobe).

Tabela 85: Druge didaktično-metodične prilagoditve (2. poročilo šole)

	Število
Pomoč pri organizaciji/zapiskih	18
Krajši/gibalni odmori	15
Več časa za delo	13
Spodbujanje/motiviranje/usmerjanje	11
Didaktično-metodična prilagoditev gradiv	9
Pomoč pri usmerjanju/ohranjanju pozornosti	9
Dodatna razlaga	6
Učenje socialnih veščin	5
Naj ne bere glasno oz. pred razredom	4
Uporaba raznovrstnih in zanimivih načinov učenja	4
Toleranca specifičnih napak	3
Krepitev močnih področij	2
Podajanje abstraktnih vsebin na konkreten način	2
Pomoč pri branju	2
Upoštevanje psihofizičnega stanja in počutja	2
Vaje Brain Gym	2
Dodatne vaje za govor in jezik, grafomotoriko, pozornost in koncentracijo	1
Dopisovanje z vrstnikom z druge šole – spodbujanje branja in pisanja	1
Individualni pristop in prilagojena razlaga	1
Interaktivne vaje	1

Pogovor z otrokom	1
Logopedске vaje	1
Možnost zapisovanja z velikimi črkami in posebej označi veliko začetnico, potrebuje individualni pristop	1
Nova učna tema povezana z že obravnavanimi vsebinami	1
Poenostavitev navodil	1
Razvijanje samopodobe	1
Pomoč pri soočanju s stresnimi situacijami	1
Pomoč z delovnimi listi	1
Pogovori, igre in gibalne vaje	1
Preglednice učne snovi	1
Prepoznavanje stisk	1
Pri narekovanju snovi dobi že vnaprej pripravljeno gradivo	1
Spodbujane nalog za popravljanje napačno zapisanih besed	1
Uporaba drobnih predmetov za stiskanje	1
Uporaba prstov pri računanju	1
Upoštevanje učnih stilov	1
Vnaprej pripravljena vprašanja za utrjevanje učne snovi	1
Vaje za umirjanje in sproščanje	1

Opisane prilagoditve se v drugem poročilu v postopkih usmerjanja nadaljujejo v podobnem smislu, kar pomeni, da učitelji nadaljujejo s prilagoditvami, ki so se glede na napredek in razvoj pri vzgojno-izobraževalnem delu z učenci izkazale za smiselne.

Tabela 86: Druge didaktično-metodične prilagoditve (2. SM in odločba)

	Število
Pomoč pri organizaciji/zapiskih	18
Krajši/gibalni odmori	10
Pomoč pri usmerjanju/ohranjanju pozornosti	10
Didaktično-metodična prilagoditev gradiv	8
Spodbujanje/motiviranje/usmerjanje	6
Več časa za delo	4
Dodatna razlaga	3
Naj ne bere pred razredom	3
Vključuje se jo/ga v dejavnosti, v katerih je uspešna/uspešen	3
Krepitev močnih področij	2
Pomoč pri branju	2
Razvijanje samopodobe	2
Učenje socialnih veščin	2
Uporaba raznovrstnih in zanimivih načinov učenja	2
Abstraktne vsebine podajajo na konkretni ravni	1
Dodatne zaposlitve	1
Dovolijo na stranišče	1
Krajša besedila s poudarjenim bistvom	1
Možnost pomoči bralca	1
Možnost zapisa z velikimi tiskanimi črkami z oznako velike začetnice	1
Navajanje na samostojno delo	1
Omogočanje razvoja samokontrole – lastne odgovornosti	1
Poudarek na očesnem kontaktu	1
Pri individualnih urah poudarek na senzorni integraciji in razvijanju motoričnih spretnosti	1
Toleranca specifičnih napak	1
Učenje tehnik sproščanja	1
Uporaba gibalnih nalog, povezanih z obravnavano snovjo, aktivna udeležba	1
Vizualne informacije	1
Zaradi zdravstvenih težav lahko pusti nekaj zvezkov v šoli	1

Ob drugi usmeritvi so v strokovnem mnenju in/ali odločbi v podobnih deležih zastopane prilagoditve zagotavljanja pomoči pri organizaciji in/ali zapiskih ter zagotavljanje gibalnega odmora, nekoliko pa upadeta uporaba didaktično-metodičnih prilagoditev, ki segajo na področje prilagajanja gradiv, in zagotavljanja več časa za delo. Oba upada lahko povežemo s tem, da učenec s pomočjo dodatne strokovne pomoči pridobi veščine in se nauči učinkovitih učnih strategij (npr. poudari ključne besede, pripravi zapiske ipd.) ali pa strokovna skupina večino prilagoditev opredeli v individualiziranih programih. Če ni tako, je treba te prilagoditve ustrezno zagotavljati.

Prilagoditve preverjanja in ocenjevanja

Prilagoditve, ki so opredeljene v otrokovem individualiziranem programu, se nanašajo na poučevanje, preverjanje in ocenjevanje znanja, lahko pa tudi na način vrednotenja, kar je opredeljeno v *Navodilih za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003)*. S prilagoditvami pri preverjanju in ocenjevanju znanja učencu s PP strokovni delavci omogočajo različne poti za doseg standardov znanja, ki so določeni v učnih načrtih za program osnovnošolskega izobraževanja. Pri tem je pomembno, da izhajajo iz učenčevih posebnih potreb; le tako lahko v največji meri spodbujajo njegov optimalni možni razvoj. Evalviranje prilagoditev učiteljem omogoča, da preverijo, koliko so te učinkovite, in da jih po potrebi lahko spremenijo (npr. zmanjšajo, povečajo, preoblikujejo), vendar vselej z utemeljitvijo otrokovih posebnih potreb.

Nacionalna evalvacijska študija (Vršnik Perše idr., 2016) navaja, da pomoč lahko privede do naučene odvisnosti od pomoči drugih, zato je pomembno sistematično in postopno zmanjševanje določenih prilagoditev, da bi otrok s PP lahko svoje znanje primerno izkazal tudi v stvarnih okoliščinah. Podobno meni tudi avtorica Kiswarday (2018), ki pravi, da je treba pomoč in prilagoditve načrtovati fleksibilno, v smislu postopnega zmanjševanja.

S prilagoditvami pri preverjanju in ocenjevanju znanja strokovni delavci učencu pogosto omogočajo podaljšan čas reševanja pisnega preizkusa (do polovice časa), ocenjevanje izven razreda, prilagojene oblike pisnih preizkusov (npr. povečana pisava, tip pisave, barvna podlaga, levostranska poravnava), ocenjevanje po delih (npr. v dveh ali treh), datumsko napovedano ocenjevanje znanja ter poudarek na ustnem izkazovanju znanja.

Katere prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja so bile ponujene učencem pred prvo usmeritvijo in po njej ter katere prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja so bile predlagane oz. predpisane ob prvi in drugi usmeritvi, je prikazano v tabeli 87. V tabelah 88 do 91 so prikazani vpisi prilagoditev preverjanja in ocenjevanja znanja pod opcijo 'drugo'.

Tabela 87: Prilagoditve preverjanja in ocenjevanja

	1. poročilo šole		1. SM/odločba		2. poročilo šole		2. SM/odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Podaljšan čas pisanja	38	31,9	106	89,1	106	89,1	86	72,3
Pisanje izven razreda	24	20,2	78	65,5	82	68,9	69	58,0
Prilagojena oblika testa (večja pisava, večji razmik idr.)	6	5,0	58	48,7	58	48,7	43	36,1
Poudarek na ustnem izkazovanju znanja	4	3,4	44	37,0	39	32,8	38	31,9
Ocenjevanje po delih	11	9,2	51	42,9	55	46,2	46	38,7
Napovedano preverjanje in ocenjevanje znanja	12	10,1	80	67,2	83	69,7	72	60,5

Strokovni delavci pred usmeritvijo pri prilagajanju preverjanja in ocenjevanja znanja učencem v največji meri omogočajo podaljšan čas pisanja preizkusa znanja (31,9 %) in ocenjevanje izven razreda (20,2 %). Ob prvi in drugi usmeritvi število vseh prilagoditev izjemno naraste (od 30 do 40 odstotnih točk). Še vedno so v ospredju podaljšan čas pri preizkusu znanja (72,3 %) in pisanje izven

razreda (58,0 %), dodatno pa tudi napovedano preverjanje in ocenjevanje znanja (60,5 %) in takoj za tem ocenjevanje znanja po delih (38,7 %).

Iz rezultatov izhaja, da se prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja v večjem deležu izvajajo po usmeritvi učencev. Vendar bi bilo vse tovrstne prilagoditve smiselno učencem ponuditi že pred usmeritvijo in morda do usmeritev ne bi prihajalo v tako veliki meri. Učencem bi torej bilo treba še pred usmeritvijo ponuditi prilagojene oblike pisnih preizkusov in dajati npr. poudarek ustnemu izkazovanju znanja (v primerih, da jih učenec potrebuje zaradi svojih posebnih potreb), kar opredeljujejo tudi didaktično-metodična priporočila v učnih načrtih in *Koncept: učne težave v osnovni šoli (2008)*.

Tabela 88: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (1. poročilo šole)

	Število
Bralec, branje navodil	5
Ocenjevanje v prvih urah	2
Podvprašanja, podporna vprašanja pri ustnem ocenjevanju	2
Preverjanje razumevanja navodil	2
Možnost uporabe didaktičnih pripomočkov	1
Omogoča se mu sprostitev – gibalni odmor, odmik, kadar ga potrebuje	1
Podpora pri premagovanju testne anksioznosti	1
Poleg pisnih navodil tudi ustna	1
Spodbujanje in usmerjanje pozornosti pri pisnih preizkusih	1
Strukturirana navodila	1
Toleranca specifičnih napak	1
Uporaba »telefona« iz kartona	1
Upoštevanje dobrih in slabih dni pri ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja	1

Tabela 89: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (1. SM in odločba)

	Število
Toleranca specifičnih napak	35
Preverjanje in ocenjevanje znanja v jutranjih urah	10
Delitev kompleksnih nalog/vprašanj na dele	9
Pomoč pri branju navodil	9
Podvprašanja, podporna vprašanja, pojasnila	8
Individualno ocenjevanje, neizpostavljanje pred razredom	5
Naloge, prilagojene po obsegu, težavnosti	5
Vmesni odmori	5
Sprotno preverjanje razumevanja navodil	4
Manjši obseg nalog istega tipa	2
Pri nalogah slušnega tipa možnost pisnega preverjanja znanja	2
Uporaba pripomočkov, kartončkov z opozorili	2
Če ne more razbrati iz pisave, naj pove še ustno	1
Možnost elektronskega ocenjevanja znanja	1
Pri pisanju nareka možnost pregleda zapisa in popravka	1
Navodila naj bodo jasna, dodatno usmerjena in pomoč pri manj strukturiranih nalogah	1
Oproščen ocenjevanja pri športu	1
Po vnaprej pripravljenih vprašanjih	1
Postopnost ocenjevanja od lažjega k težjemu	1
Povratna informacija o ocenah s sprotno analizo	1
Preverjanje razumevanja navodil, nalog	1
Pri ustnem ocenjevanju vprašanja na listu, da najprej odgovori pisno in nato ustno pred razredom	1
Prilagoditve pri geometriji	1
Spodbujevalec za pomoč pri branju in pisanju	1
Strukturirano okolje	1
V testih vključitev nazornih zgledov za reševanje	1
Vodenje pri pisnih izdelkih	1

Tabela 90: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (2. poročilo šole)

	Število
Toleranca specifičnih napak	31
Pomoč bralca, branje in razlaga navodil	20
Podvprašanja, podporna vprašanja	9
Preverjanje razumevanja navodil	8
Preverjanje in ocenjevanje znanja v jutranjih urah	7
Uporaba pripomočkov, ponazoril	7
Delitev kompleksnih nalog/vprašanj na dele	6
Naloge, prilagojene po obsegu, težavnosti	4
Individualno, v manjši skupini, izven oddelka	4
Pri ocenjevanju je treba upoštevati dnevno funkcioniranje otroka	3
Prilagojen način postavljanja vprašanj	3
Dodatna pojasnila, usmeritve	2
Pri nalogah slušnega tipa možnost pisnega ocenjevanja znanja	2
Možnost prekinitve ocenjevanja	2
Vodenje pri pisnih izdelkih	2
Kriteriji ocenjevanja, usmerjeni v napredek	1
Možnost odgovora s kratkimi stavki	1
Ocenjevanje nareka zahteva posebno pozornost učitelja	1
Pisni odgovori ocenjeni šele, ko jih učitelj ustno preveri	1
Pisno ocenjevanje s pomočnikom	1
Podpora z vzpostavljanjem očesnega stika	1
Pomoč pri zapisu odgovora	1
Povratna informacija o ocenah s sprotno analizo	1
Prednost odprtih vprašanj	1
Pri matematiki minimalni standardi znanja	1
Pri ustnem ocenjevanju vprašanja na listu, da najprej odgovori pisno in nato ustno pred razredom	1
Prilagoditev ocenjevanja znanja pri TJA v okviru minimalnih standardov	1
Raba vizualnih opor in pripomočkov, manjši obseg nalog istega tipa	1
Učenec lahko popravi negativno oceno	1
Možnost, da oceno pridobi z reševanjem nalog na listu in ne na tablo	1
Upoštevanje temeljnih, po potrebi minimalnih standardov znanja	1
Več vprašanj izbirnega tipa, opozarjanje na izpuščene naloge, zmanjšano število nalog istega tipa	1
Vmesni odmori	1

Tabela 91: Druge prilagoditve preverjanja in ocenjevanja (2. SM in odločba)

	Število
Toleranca specifičnih napak	28
Preverjanje razumevanja navodil	10
Pomoč bralca, branje in razlaga navodil	9
Delitev kompleksnih nalog/vprašanj na dele	6
Preverjanje in ocenjevanje znanja v jutranjih urah	6
Individualno, v manjši skupini, izven oddelka	4
Naloge, prilagojene po obsegu, težavnosti	4
Podvprašanja, podporna vprašanja	4
Dodatna pojasnila, usmeritve	2
Če ne more razbrati iz pisave, naj pove še ustno	1
Enakomerno razporejeno, da ne pride do preobremenjenosti	1
Možnost, da pisno ocenjevanje znanja dopolni ustno	1
Narekovanje v počasnejšem tempu	1
Navodila jasna in enoznačna	1
Ne popravljane negativnih ocen	1
Ocenjevanje nareka in opisnih izdelkov zahteva posebno pozornost učitelja	1
Pomoč pri manj strukturiranih nalogah	1

Postopnost ocenjevanja od lažjega k težjemu	1
Povratna informacija oz. analiza ocene	1
Prilagoditve, ki veljajo pri pouku, naj se omogočajo tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja	1
Uporaba kalkulatorja	1
Uporaba pripomočkov, ponazoril	1
Upošteva se dnevno funkcioniranje otroka	1
Upoštevanje motorične (manj) spretnosti	1
Vmesni odmori	1

Ugotavljamo, da prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja realizirajo tudi tako, da učencu navodila preberejo, da mu postavljajo podporna vprašanja, da preverjajo razumevanje navodil in prilagodijo čas ocenjevanja glede na ure pouka (npr. v prvih urah pouka). Upoštevajo tudi učenčevo počutje – učitelji namenijo določeno podporo sproščanju napetosti (npr. gibalni odmor, podpora pri premagovanju anksioznosti pred testom, skrb za neizpostavljanje pred razredom). Nekatere navedbe kažejo tudi, da učencu ponudijo podporo pri zagotavljanju večje jasnosti pri kompleksnejših navodilih in nalogah (npr. prilagojen način postavljanja vprašanj) in da jim pri preverjanju in ocenjevanju znanja ponudijo rabo učnih pripomočkov in ponazoril. Možnosti prilagajanja je veliko, so raznolike in vezane na posebne potrebe učenca, zato jih seveda ne moremo posplošiti.

Iz analizirane dokumentacije je od prvega strokovnega mnenja oz. odločbe dalje opaziti povečevanje opredeljevanja tolerance do specifičnih napak, kar interpretiramo s poglobljenim prepoznavanjem in identifikacijo učenčevih posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb in ugotovitvami v okviru postopkov umerjanja. Potrebo po toleranci do specifičnih napak v visokem deležu prepoznajo tudi strokovni delavci v drugem poročilu. Rezultati nakazujejo, da so nekatere specifične napake, ki izhajajo iz učenčeve motnje, lahko trajno prisotne.

Strokovni delavci se zavedajo, da učenec potrebuje pomoč pri razumevanju navodil (npr. preveri se razumevanje navodil, bralec razlaga navodila) ter da je potrebno postavljanje podvprašanj in prilagajanje funkcioniranju otroka (npr. individualno ocenjevanje).

Navedbe prilagoditev kažejo na nekatera izvajanja prilagoditev pri preverjanju in ocenjevanju znanja v praksi, ki niso skladna z didaktično-metodičnimi priporočili in *Navodili za izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2004)*, ki navajajo za učence s PPPU, da prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju znanja ne smejo temeljiti le na redukciji kompleksnosti snovi. Na primer učenca ne smemo omejiti le na preverjanje in ocenjevanje minimalnih standardov znanja ali postavljati kriterijev znanja glede na njegov napredek. Učenci naj imajo pri ocenjevanju znanja enake možnosti kot ostali učenci, torej da pokažejo tudi temeljne standarde ali standarde znanja na višji taksonomski ravni. Kar zadeva učenčev napredek, tega evalviramo individualno, vendar pri preverjanju in ocenjevanju znanja upoštevamo enake standarde znanja kot pri drugih učencih. Do določenih razhajanj pride le takrat, ko je zaradi otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj določeno doseganje standardov znanja trajno onemogočeno.⁸ To pa je treba utemeljiti na podlagi poglobljenega ugotavljanja in prepoznavanja otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj.

⁸ Evidenten primer je predmet šport oz. športna vzgoja. Gibalno ovirani učenec naj praviloma ne bo oproščen športne vzgoje. Cilji naj bodo prilagojeni njegovim sposobnostim in zapisani v individualiziranem programu (IP). Tudi z gibalno oviranim učencem lahko opravimo vse meritve, ki jih lahko opravi. Pri tem naj bo varnost na prvem mestu, intenzivnost in obseg vadbe pa morata biti prilagojena njegovemu zdravstvenemu stanju in njegovim sposobnostim. Prilagoditi se je treba vsakemu gibalno oviranemu učencu posebej, pri nekaterih dejavnostih namesto praktične izvedbe lahko ocenimo teoretično znanje (Lamovec in Burja, 2020). Učitelj naj upošteva didaktično-metodična priporočila pri vrednotenju stopnje usvojenosti znanj in spremljanja športnih dosežkov otrok tako, da upošteva pri tem individualizacijo in diferenciacijo ter načrtno spremljanje učenčevega telesnega, gibalnega in funkcionalnega razvoja.

Povprečno število pripomočkov in prilagoditev

V tabeli 92 je prikazano povprečno število ponujenih pripomočkov in prilagoditev ter oblik pomoči na učenca pred prvo usmeritvijo in po njej in predlagano oz. predpisano povprečno število ponujenih pripomočkov in prilagoditev ter oblik pomoči na učenca ob prvi in drugi usmeritvi.

Tabela 92: Povprečno število pripomočkov in prilagoditev na učenca

	1. poročilo šole	1. SM/odločba	2. poročilo šole	2. SM/odločba
Pripomočki	0,76	1,33	1,73	1,40
Prilagoditve prostora in opreme	0,73	1,11	1,15	0,86
Didaktično-metodične prilagoditve	4,34	4,91	6,22	3,87
Prilagoditve preverjanja in ocenjevanja	0,80	3,50	3,55	2,97

Kot lahko razberemo iz tabele 92, povprečno število pripomočkov in prilagoditev na učenca precej naraste ob prvi usmeritvi. Povprečno število pripomočkov in predvsem povprečno število didaktično-metodičnih prilagoditev precej naraste v času izvajanja usmeritve, določene s prvim strokovnim mnenjem oz. odločbo; šole med prvo in drugo usmeritvijo v povprečju izvajajo več tovrstnih prilagoditev, kot pa jih je bilo predlaganih oz. predpisanih v prvem strokovnem mnenju oz. odločbi. Iz tega lahko sklepamo na veliko samoiniciativnost šol oz. strokovnih delavcev na teh dveh področjih prilagoditev, ki je bilo spodbujeno z usmeritvijo učencev. Z usmeritvijo je v strokovno skupino vključen tudi strokovni delavec s specifičnimi znanji (npr. specialnorehabilitacijski pedagog), ki lahko določene prilagoditve strokovno utemelji.

Ob ponovni oz. drugi usmeritvi je s strokovnim mnenjem oz. odločbo v povprečju predpisanih pripomočkov in prilagoditev precej manj od povprečnega števila izvajanih pripomočkov in prilagoditev v času med prvo in drugo usmeritvijo. Povprečno število ob drugi usmeritvi predlaganih oz. predpisanih prilagoditev (to ne velja za pripomočke) je tudi manjše od povprečnega števila prilagoditev predlaganih oz. predpisanih ob prvi usmeritvi. Ob že prej zapisanih razlogih za ta upad temu botruje tudi praksa ob nekaterih ponovnih usmeritvah, s katerimi se ne specificira nobenih pripomočkov ali prilagoditev, temveč se v strokovnem mnenju oz. odločbi zgolj predlaga, naj se izvajajo vse tiste prilagoditve, ki so se do takrat izkazale kot učinkovite.

10.2 Učinkovite prilagoditve

Prilagoditve in dodatna strokovna pomoč sta ključna elementa oz. pogoja za uspešno vključevanje otrok s PP. Otrok s PP potrebuje v učnem procesu nekatere prilagoditve, ki se nanašajo na njegove posebne potrebe, mu olajšajo sledenje pouku ter zagotavljajo učinkovitejše učenje. Ob uresničevanju obojega učencu s PP zagotavljamo učno okolje, v katerem lahko dosega optimalne rezultate. Prilagoditve so učinkovite, kadar izhajajo iz učenčevih posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb in mu pomagajo pri premagovanju njegovih primanjkljajev, ovir oz. motenj. Učitelj in učenec jih morata poznati, izvajane pa morajo biti v celotnem učnem procesu (poučevanje, učenje, preverjanje, ocenjevanje, domače naloge idr.).

Zaradi različnosti zapisa predpisanih oz. izvajanih (podpoglavje 10.1) in učinkovitih prilagoditev v poročilih šol (in zaradi nekaterih nedoslednosti) ni možna natančna primerjava obeh podatkov. S hitrim pregledom pa lahko ugotovimo, da šole v poročilih v glavnem kot učinkovite navajajo vse izvajane prilagoditve. Kljub temu generalnemu ujemanju prihaja do nekaj manjših odstopanj. Med številčnejšimi prilagoditvami največja odstopanja zasledimo pri aplikaciji zdravil⁹ (15-krat izvajano, 7-krat učinkovito) in diferenciaciji nalog pri poučevanju glede na sposobnosti (49-krat izvajano, 37-krat učinkovito).

Učni pripomočki

Učni pripomočki so skupaj z učencem in za učenca s PP pripravljeni tako, da ne znižujejo učnih standardov znanj, temveč mu omogočajo nazornost (npr. posnetki, modeli), boljšo razumljivost (npr. miselni vzorci, povzetki, ključne besede), mu služijo kot opomnik (npr. koraki reševanja) in/ali mu dajejo občutek varnosti med ocenjevanjem. Z zagotavljanjem raznolikih učnih pripomočkov se aktivirajo učenčeve multisenzorne poti za sprejem informacij. Pridobivanje in utrjevanje nove učne snovi je tako ob ustni informaciji podkrepljeno s pisnim, slikovnim ali zvočnim gradivom. Vezano je na vsebino, ki se jo učenec uči in jo učitelj v zaključni fazi učnega procesa ocenjuje.

Kateri od predpisanih in ponujenih pripomočkov so se v praksi izkazali kot učinkoviti (razvidno iz drugega poročila šole), je glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje učencev prikazano v tabeli 93.

Tabela 93: Učinkoviti pripomočki

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Pripomočki za branje (npr. barvno ravnilo)	2	6,3	3	5,6	6	18,2	11	9,2
Pripomočki za računanje (npr. stotični kvadrat)	9	28,1	14	25,9	8	24,2	31	26,1
Pripomočki za pisanje (npr. prilagojeno pisalo)	1	3,1	2	3,7	1	3,0	4	3,4
Pripomočki za telesne dejavnosti (npr. prilagojen stol)	0	0,0	0	0,0	1	3,0	1	0,8
Ponazorila (npr. slikovno gradivo, barvni opomniki, konkretni pripomočki)	16	50,0	31	57,4	20	60,6	67	56,3
Fotokopije (npr. fotokopije zapiskov učne snovi)	9	28,1	25	46,3	11	33,3	45	37,8
Zdravila	0	0,0	7	13,0	0	0,0	7	5,9
Prilagojen IKT (npr. računalnik, e-gradiva)	3	9,4	5	9,3	4	12,1	12	10,1

⁹ Ob postavljeni diagnozi ADHD lahko zdravnik predpiše zdravila, ki stimulirajo centralni živčni sistem (Ritalin, Concerto, Stratera). Za marsikaterega starša to predstavlja šok in posledično odpor do njih, predvsem zato, ker otroci na njih reagirajo različno. Raziskave kažejo, da je pri otrocih s to motnjo najučinkovitejši celostni pristop pomoči. Pri tem sodelujejo, glede na otrokove težave, različni strokovnjaki. V timskem sodelovanju usklajujejo različne vrste pomoči, ki so usmerjene v vse vidike otrokovega življenja (v otroka samega, njegovo šolsko in domače delo ter medosebne odnose z drugimi). Poleg uveljavljenih pristopov (biološki, psihološki, socialni, pedagoški) obstajajo tudi podpirne in alternativne oblike pomoči, kot npr. senzorna integracija, psihomotorična in gibalna terapija, pedagoška kineziologija (Brain Gym), pa tudi spremembe v prehrani itd. Pri uporabi teh oblik pomoči je nujno sodelovanje z otrokovim zdravnikom. Dosedanje raziskave pa kažejo, da je v obravnavi hiperkinetične motnje najučinkovitejše zdravljenje z zdravili v kombinaciji s kognitivno-vedenjsko terapijo (Rotvejn Pajič, 2011).

Pod drugimi učinkovitimi pripomočki so bili zaznani 'prilagojena učna gradiva' (3 vpisi), 'pripomočki za ohranjanje pozornosti' (2 vpisa), 'branje s potopnim bralnikom ali poslušanje posnetka namesto branja' (1 vpis), 'pripomočki za stiskanje' (1 vpis) in 'snemanje branja' (1 vpis).

Ugotavljamo, da strokovni delavci kot najbolj učinkovite pripomočke ocenjujejo ponazorila (npr. slikovna gradiva), ki učencem v največji možni meri omogočajo nazornost učne snovi. Dobra tretjina jih ocenjuje, da so učinkovite fotokopije zapiskov učne snovi, četrtnina pa, da k razumevanju zelo pripomorejo pripomočki za računanje.¹⁰ Ostali pripomočki (prilagojen IKT, pripomočki za branje, pisanje idr.) se jim zdijo učinkoviti v zelo nizki meri. Ti učni pripomočki so specifični in zahtevajo od učenca določene spretnosti uporabe, ki jih lahko pridobi le z izkušnjami in razvojem.

Najvišja učinkovitost ponazoril je pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami (60,6 %), fotokopije zapiskov učne snovi pri učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih (46,3 %) ter pripomočki za računanje pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami (28,1 %). Našteta izstopanja niso velika, vendar vseeno tolikšna, da lahko razberemo specifično določenega primanjkljaja, ovire oz. motnje. Učenci z govorno-jezikovnimi motnjami imajo več težav pri predelovanju verbalnih informacij in potrebujejo multisenzorni pristop v vseh fazah učenja ter uporabo različnih ponazoril. Dolgotrajno bolni učenci so lahko bodisi pogosto ali dolgotrajno odsotni od pouka ali pa zaradi specifične motnje (npr. ADHD/ADD) potrebujejo podporo v obliki fotokopij učne snovi. Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami imajo težave na področju čustvovanja in vedenja; sicer zelo majhno odstopanje navzgor razumemo v prid določenih pripomočkov, ki omogočajo večjo osredotočenost na učenje.

V tabeli 93 izstopa podatek, da so zdravila učinkovita pri učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih učencih (13,0 % otrok iz te skupine), kar je povezano z boleznimi otrok oz. specifikami težav (npr. pri učencih, ki prejemajo zdravila za stimulacijo centralnega živčnega sistema morda strokovni delavci opažajo, da je uporaba teh zdravil učinkovita, saj so učenci vsaj določen čas bolj zbrani in lažje sledijo pouku). Nekoliko večji razpon učinkovitosti se kaže tudi pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami, ki učinkoviteje kot ostali uporabljajo pripomočke za branje (npr. barvno ravnilo), torej lažje berejo in sledijo (npr. besedam v vrstici) ter lažje pregledujejo gradiva.

Prostor in oprema

Katere od predpisanih in ponujenih prilagoditev prostora in opreme so se v praksi izkazale kot učinkovite, je glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje učencev prikazano v tabeli 94.

Tabela 94: Učinkovite prilagoditve prostora in opreme

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Sedi v bližini učitelja oz. na mestu, ki mu/ji omogoča osredotočenost na delo	26	81,3	38	70,4	23	69,7	87	73,1
Sedi v bližini sošolca/sošolke, ki mu/ji je pripravljen/a pomagati	8	25,0	4	7,4	2	6,1	14	11,8
Ima možnost umika v kotiček za umirjanje	11	34,4	14	25,9	2	6,1	27	22,7
Zmanjšano število otrok v oddelku	1	3,1	0	0,0	1	3,0	2	1,7

Pod drugimi učinkovitimi prilagoditvami prostora in opreme so bili zaznani 'prostor za individualno delo ali delo v manjši skupini' (3 vpisi), 'menjavanje sedežnega reda' (1 vpis) in 'strukturirano okolje' (1 vpis).

¹⁰ Nekateri učenci s specifičnimi učnimi težavami zaradi nevroloških primanjkljajev nikoli ne dosežejo stopnje avtomatizacije, pa če se še tako trudijo. Razlike med učenci s specifičnimi učnimi težavami pri matematiki in vrstniki so očitne že od predšolskega obdobja naprej. Večina učencev aritmetična dejstva avtomatizira do konca tretjega razreda. Če je učitelj izvajal dobro poučevalno prakso in je učenec izvajal številne vaje, a ni napredoval, je treba poiskati alternativne možnosti. Ena od najbolj preprostih je uporaba žepnega računalnika od petega razreda naprej. Tako učencu omogočimo uspešno reševanje problemov, ki jih sicer dobro razume, a je neuspešen pri izvajanju postopkov, ker priključijo napačna dejstva. To rešitev izberemo šele potem, ko smo izrabili vse druge možnosti kompenzacije težav, povezanih s priklicem. Več o korakih razvoja aritmetičnih dejstev v Kavkler, M. (2011).

Ugotavljamo, da strokovni delavci kot najbolj učinkovito (73,1 %) ocenjujejo prilagoditev, da učenec sedi blizu učitelja oz. na mestu, ki mu omogoča najboljšo osredotočenost na delo. Rezultat torej kaže, da je pomembno, da se učitelj pravočasno odzove na potrebe učenca in spremlja njegov napredek. V bistveno manjšem deležu so strokovni delavci ocenili, da je učinkovito, kadar ima učenec možnost umika v kotiček za umirjanje (22,7 %), kar lahko povežemo tudi z omejenimi možnostmi v učilnici. Učinkovitost možnosti, da učenec sedi s sošolcem, ki mu pomaga, so ocenili nizko (11,8 %), še manj pa prilagoditev normativa v razredu (1,7 %). Rezultati kažejo, da je učitelj v središču pomoči in podpore učencem, zato sta zelo pomembna njegovo znanje in empatičnost do otroka s PP, prav tako pa tudi učinkovito sodelovanje vseh strokovnih delavcev v strokovni skupini, v kateri si izmenjajo pomembne informacije o učinkovitosti prilagoditev v razredu.

Izkazalo se je, da so navedene prilagoditve prostora in opreme najbolj učinkovite pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami. Prilagoditev, da učenec s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami sedi blizu učitelja (oz. tam, kjer se najlažje osredotoča), so šole kot učinkovito ocenile za 81,3 % teh učencev. Možnost umika v kotiček za umirjanje je učinkovita pri 34,4 % učencev iz te skupine, pomoč sošolca pa v 25,0 % primerov. Tudi zmanjšanje normativa v razredu je pri teh učencih nekoliko bolj učinkovito kot pri ostalih skupinah.

Rezultati kažejo, da je pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami še dodatno bolj pomembno, da sedijo blizu učitelja oz. na mestu, ki jim omogoča boljše osredotočenost, in da imajo kotiček za umirjanje. Veliko bolj kot za ostale je zanje pomembna tudi pomoč sošolca, kar je spodbudno in pomembno vodilo učiteljem. Tudi te prilagoditve (kot poprej učni pripomočki) so močno vezane na posebne potrebe teh učencev, ki potrebujejo več pomoči pri samoregulaciji čustvovanja in vedenja. Ugotovljene najučinkovitejše prilagoditve prostora in opreme za skupino otrok s čustvenimi ter vedenjskimi motnjami podrobneje opredeljujejo tudi *Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003)*, kot npr. kotiček s strukturiranimi ročnimi lutkami in priljubljenimi igračkami ter ustrezno organizirani začasni umiki iz učilnice.

Didaktično-metodične prilagoditve

Didaktično-metodične prilagoditve izhajajo iz učenčevih vzgojno-izobraževalnih potreb in omogočajo učencu lažje premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj v procesu poučevanja in učenja. Nanašajo se na jasno strukturo poučevanja, enoznačno dajanje navodil za delo, uporabo opor za učenje, obliko in diferenciacijo nalog ter veččutno in aktivno učenje. Izhajajo pa tudi iz odnosa med učiteljem in učencem v smislu pozitivne podporne naravnosti do učenčevih posebnih potreb, spremljanje učenčevega napredka in dajanja sprotne povratne informacije.

Katere od predpisanih in ponujenih didaktično-metodičnih prilagoditev so se v praksi izkazale kot učinkovite, je glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje učencev prikazano v tabeli 95. Vpis drugih učinkovitih didaktično-metodičnih prilagoditev je prikazan v tabeli 96.

Tabela 95: Učinkovite didaktično-metodične prilagoditve

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Stalno preverjanje razumevanja (navodil, vsebine idr.)	24	75,0	34	63,0	28	84,8	86	72,3
Sprotne povratne informacije v vse smeri	14	43,8	24	44,4	14	42,4	52	43,7
Poudarek na jasnih in razumljivih navodilih	23	71,9	34	63,0	24	72,7	81	68,1
Spodbujanje in omogočanje veččutnega učenja (senzorne poti)	12	37,5	16	29,6	12	36,4	40	33,6
Urjenje veščin in utrjevanje znanja na različne načine (strategije učenja)	16	50,0	19	35,2	13	39,4	48	40,3
Omogočanje, da svoje znanje posreduje na različne načine	7	21,9	4	7,4	5	15,2	16	13,4
Učenje za samostojno iskanje pomoči	12	37,5	4	7,4	3	9,1	19	16,0

Jasna struktura poučevanja in učenja	13	40,6	16	29,6	11	33,3	40	33,6
Učiteljeva pozitivna in podporna naravnost	17	53,1	26	48,1	15	45,5	58	48,7
Spodbujanje in omogočanje aktivnega učenja	14	43,8	13	24,1	3	9,1	30	25,2
Spremljanje napredka	24	75,0	30	55,6	28	84,8	82	68,9
Delitev zapletenih učnih problemov na manjše enote, učenje po korakih	13	40,6	22	40,7	15	45,5	50	42,0
Uporaba opor za učenje	18	56,3	23	42,6	20	60,6	61	51,3
Navajanje primerov/modelov reševanja	5	15,6	4	7,4	2	6,1	11	9,2
Vključevanje sodelovalnega učenja pri pouku in učenje za sodelovalno učenje	3	9,4	3	5,6	2	6,1	8	6,7
Diferenciacija nalog pri poučevanju glede na sposobnosti	11	34,4	15	27,8	11	33,3	37	31,1

Tabela 96: Druge učinkovite didaktično-metodične prilagoditve

	Število
Pomoč pri organizaciji/zapiskih	15
Več časa za delo	11
Krajši/gibalni odmori	10
Pomoč pri usmerjanju/ohranjanju pozornosti	10
Spodbujanje/motiviranje/usmerjanje	6
Didaktično-metodična prilagoditev gradiv	5
Naj ne bere glasno oz. pred razredom	2
Potrebuje očesni stik	2
Razvijanje samopodobe	2
Toleranca specifičnih napak	2
Učenje socialnih veščin	2
Upoštevanje psihofizičnega stanja in počutja	2
Dodatne vaje za govor in jezik, grafomotoriko	1
Dopisovanje z vrstnikom z druge šole – spodbujanje branja in pisanja	1
Interaktivne igre in kvizi	1
Iskanje otrokovih močnih področij	1
Manj prepisov	1
Označevanje nalog po težavnosti s semaforjem	1
Poenostavljena razlaga	1
Pomoč pri branju	1
Pomoč pri organizaciji/zapiskih; pomoč pri razreševanju sporov (pogovor, svetovanje)	1
Pomoč pri soočanju s stresnimi situacijami	1
Pri urah DSP sedi na blazini	1
Sistem žetoniranja	1
Socialne in didaktične igre	1
Uporaba drobnih predmetov za stiskanje	1
Vnaprej pripravljena vprašanja za utrjevanje učne snovi	1
Vaje Brain Gym	1
Veliko sproščanja	1

Ugotavljamo, da strokovni delavci kot najbolj učinkovito ocenjujejo učiteljevo stalno preverjanje učenčevega razumevanja navodil in vsebine (72,3 %), spremljanje učenčevega napredka (68,9 %), dajanje jasnih in razumljivih navodil (68,1 %), rabo opor za učenje (51,3 %) in učiteljevo pozitivno naravnost do učenčevih vzgojno-izobraževalnih potreb (48,7 %). Sledijo dajanje sprotne povratne informacije (43,7 %), delitev zapletenih učnih problemov na manjše enote, učenje po korakih (42,0 %), poučevanje strategij učenja (40,3 %), jasna struktura poučevanja in učenja (33,6 %), veččutno učenje (33,6 %), diferenciacija nalog pri poučevanju (31,1 %) ter spodbujanje in omogočanje aktivnega učenja (25,2 %). Učinkovitost ostalih didaktično-metodičnih prilagoditev je manjša, pri čemer sta kot najmanj učinkovita ocenjena navajanje primerov/modelov reševanja (9,2 %) in sodelovalno učenje pri pouku (6,7 %).

Zagotovo so vse analizirane didaktično-metodične prilagoditve zelo pomembne za podporo otrok s PP. Učiteljeva jasnost pri razlagi učne snovi, diferenciacija pri pouku, multisenzorni pristop itd. ustvarjajo več možnosti, da bo učenec uspešen. Diferenciacija pouka pomeni ustvarjanje takega učnega okolja, v katerem so omogočeni aktivno vključevanje vseh učencev v pouk, raznolike dejavnosti, oblike in metode dela, različne poti do znanja, možnost izbire in diferencirana podpora. Diferencirani pouk tako omogoča optimalen napredek učenca, razvijanje njegove motivacije za učenje, večje prevzemanje odgovornosti za lastni učni proces in učinkovitejše doseganje učnih rezultatov. Učitelj se z diferenciacijo pouka približa različnim potrebam učencev in njihovim učnim stilom (Nolimal, 2010). Primeri/modeli reševanja problemov pripomorejo k osmišljanju nove (abstraktne) učne snovi, sodelovalno učenje spodbuja socialno interakcijo in izmenjavo izkušenj in znanj, učenci za svoj razvoj in napredek potrebujejo veščine, ki jih spodbujajo k lastni aktivni udeležbi in samostojnosti (npr. učenec zna samostojno poiskati pomoč). Iz tega ugotavljamo, da bi bilo smiselno, da strokovni delavci pogosteje posegajo po prilagoditvah, ki so jih sicer ocenili kot nekoliko manj učinkovite. Predvidevamo namreč, da so te prilagoditve ocenjene kot manj učinkovite predvsem zato, ker se v praksi uporabljajo redkeje.

Za učence s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami so strokovni delavci ocenili, da jim pri premagovanju primanjkljajev, ovir oz. motenj najučinkoviteje pomagajo stalno preverjanje razumevanja navodil in vsebine (84,8 %), spremljanje napredka (84,8 %) in jasna, razumljiva navodila (72,7 %), kar so tudi na splošno tri najpogosteje izpostavljene učinkovite didaktično-metodične prilagoditve.

Za učence s PPPU in dolgotrajno bolne učence so strokovni delavci presodili, da so zanje najučinkovitejše enake prilagoditve kot pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami, le v nekoliko manjših deležih. Kar se tiče zaznane učiteljeve pozitivne in podporne naravnosti, pa je ta zaznana kot učinkovitejša. Navedene rezultate tudi v tem primeru povezujemo s potrebami učencev, ki imajo različne zdravstvene in druge potrebe, pri katerih je učiteljeva podpora pomembna. Učitelj z vzpostavljanjem varnega in spodbudnega okolja v veliki meri vpliva na to, kako se bo učenec celostno vključil (tudi po daljši odsotnosti od pouka zaradi bolezni in morebitnih ponovnih odsotnostih zaradi rehabilitacije).

Strokovni delavci so najvišjo učinkovitost večine didaktično-metodičnih prilagoditev zaznali pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami. Sklepamo, da ti učenci v največji meri potrebujejo didaktično-metodične prilagoditve, ker so zanje učinkovite pri premagovanju težav, povezanih s čustvovanjem in vedenjem. Za učence s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami so najbolj učinkoviti učiteljevo stalno preverjanje razumevanja navodil in vsebine (75,0 %), spremljanje napredka (75,0 %) in jasna navodila (71,9 %). V nekoliko manjših deležih kot učinkovite ocenjujejo tudi prilagoditve, ki se navezujejo na učenčevo učenje ter učiteljevo podporno naravnost. Iz tega sledi, da učenčeve čustvene in vedenjske težave lahko izvirajo tudi iz njegove učne neuspešnosti, pri čemer je izjemno pomembna učna podpora pri pouku ter učiteljev korekten in sprejemajoč odnos (kar strokovni delavci ocenjujejo kot učinkovito).

Raziskali smo tudi, ali strokovni delavci navajajo učinkovite didaktično-metodične prilagoditve, ki jih v analizi nismo vnaprej predvideli (tabela 96). Kot najučinkovitejše druge didaktično-metodične prilagoditve strokovni delavci ocenjujejo tiste, ki se nanašajo na razvijanje organizacijskih spretnosti (npr. pomoč pri organizaciji in zapiskih) in zagotavljanje več časa za delo. Pogosto kot učinkovite presodijo tudi gibalne odmore ter učenje strategij za usmerjanje ali ohranjanje pozornosti. Ostale učinkovite didaktično-metodične prilagoditve so pogosteje povezane z učenjem tehnik sproščanja (npr. uporaba drobnih predmetov za stiskanje) in razvijanja (učenja) socialnih veščin (npr. pomoč pri razreševanju sporov, sistem žetoniranja, socialne igre).

Prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja

Ključno pri načrtovanju in izvajanju prilagoditev preverjanja in ocenjevanja znanja, kar ugotavljajo tudi avtorji v Nacionalni evalvacijski študiji (Vršnik Perše idr., 2016), je sprotno preverjanje njihove učinkovitosti, pri čemer člani strokovne skupine presojujejo, ali je načrtovana prilagoditev še v podporo pri premagovanju primanjkljajev, ovir oz. motenj za doseganje veljavnih standardov znanja.

Katere od predpisanih in ponujenih prilagoditev preverjanja in ocenjevanja znanja so se v praksi izkazale kot učinkovite, je glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje učencev prikazano v tabeli 97. Vpis drugih učinkovitih prilagoditev preverjanja in ocenjevanja znanja je prikazan v tabeli 98.

Tabela 97: Učinkovite prilagoditve preverjanja in ocenjevanja

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Podaljšan čas pisanja	27	84,4	48	88,9	30	90,9	105	88,2
Pisanje izven razreda	22	68,8	36	66,7	26	78,8	84	70,6
Prilagojena oblika testa (večja pisava, večji razmik idr.)	12	37,5	28	51,9	16	48,5	56	47,1
Poudarek na ustnem izkazovanju znanja	7	21,9	24	44,4	8	24,2	39	32,8
Ocenjevanje po delih	10	31,3	27	50,0	14	42,4	51	42,9
Napovedano preverjanje in ocenjevanje znanja	23	71,9	43	79,6	24	72,7	90	75,6

Strokovni delavci ocenjujejo, da so za učence s PP pri preverjanju in ocenjevanju znanja za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj najbolj učinkoviti podaljšan čas pisanja (88,2 %), napovedano preverjanje in ocenjevanje znanja (75,6 %) ter pisanje izven razreda (70,6 %). Za nekoliko manj kot polovico učencev v vzorcu so strokovni delavci presodili, da so učinkovite prilagojene oblike preizkusov znanja (47,1 %), sledi ocenjevanje po delih (42,9 %). Z nekoliko manjšim deležem sledi poudarek na ustnem ocenjevanju (32,8 %).

Menimo, da strokovni delavci navajajo kot učinkovite tiste prilagoditve, ki jih tudi sicer izvajajo. Priporočljivo je, da za učence s PP strokovni delavci podrobne pregledajo, katere prilagoditve so zanje upravičene in utemeljene, ne glede na morebitne nekoliko zahtevnejše organizacijske izzive (npr. ocenjevanje po delih).

Pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami se je kot najbolj učinkovit izkazal podaljšan čas pisanja (90,9 %), sledi pisanje izven razreda (78,8 %), s čimer imajo učenci dovolj časa za reševanje pisnih preizkusov in jim je omogočeno primerno okolje za pisanje (npr. brez motečih dražljajev). Pri učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih učencih pa se je kot najbolj učinkovito izkazalo napovedano preverjanje in ocenjevanje znanja (79,6 %), kar zagotovo potrebujejo zaradi specifične primanjkljaja, ovire oz. motnje (npr. težave s pozornostjo in koncentracijo).

Tabela 98: Druge učinkovite prilagoditve preverjanja in ocenjevanja

	Število
Toleranca specifičnih napak	26
Pomoč bralca, branje in razlaga navodil	12
Preverjanje razumevanja navodil	10
Podvprašanja, podporna vprašanja	7
Preverjanje in ocenjevanje znanja v jutranjih urah	7
Uporaba pripomočkov, ponazoril	7
Delitev kompleksnih nalog/vprašanj na dele	5
Pri ocenjevanju je treba upoštevati dnevno funkcioniranje otroka	4
Dodatna pojasnila in usmeritve	3
Individualno, v manjši skupini, izven oddelka	2
Vmesni odmori	2
Vodenje pri pisnih izdelkih	1

Kriteriji ocenjevanja, usmerjeni v napredek	1
Manjši obseg nalog istega tipa	1
Možnost odgovora s kratkimi stavki	1
Možnost prekinitve reševanja med pisnim ocenjevanjem	1
Možnost, da oceno pridobi z reševanjem nalog na listu in ne na tabli	1
Organizacijske prilagoditve	1
Podpora z vzpostavljanjem očesnega stika	1
Povratna informacija o ocenah s sprotno analizo	1
Prednost odprtih vprašanj	1
Pregledna pisna gradiva	1
Pri ustnem ocenjevanju vprašanja na listu, da najprej odgovori pisno in nato ustno pred razredom	1
Prilagoditev ocenjevanja znanja pri TJA v okviru minimalnih standardov	1
Prilagojen način postavljanja vprašanj	1
Učenec lahko popravi negativno oceno	1
Upoštevanje temeljnih, po potrebi minimalnih standardov znanja	1
Več vprašanj izbirnega tipa in zmanjšano število nalog istega tipa	1
Opozorjanje na izpuščene naloge	1

Druge učinkovite prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja (tabela 98) so vezane na zagotavljanje učenčevega razumevanja vsebine in navodil (npr. branje in razlaga navodil, podpora vprašanja, pojasnila in usmeritve), na organizacijo ocenjevanja (individualno, v manjši skupini, izven oddelka, vmesni odmori, možnost prekinitve) in na oblike ter obseg pisnih preizkusov (npr. pregledna pisna gradiva, manjši obseg nalog istega tipa). V najvišji meri kot učinkovito navajajo toleranco do specifičnih napak.¹¹

Ponovno opazamo nekaj navedb prilagoditev, ki kažejo na izvajanja prilagoditev pri preverjanju in ocenjevanju znanja v praksi, ki niso skladna z didaktično-metodičnimi priporočili in *Navodili za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (2003)*, ki za učence s PPPU navajajo, da prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju znanja ne smejo temeljiti le na redukciji kompleksnosti snovi (npr. prilagoditev ocenjevanja znanja pri TJA v okviru minimalnih standardov; kriteriji ocenjevanja, usmerjeni v napredek), kar pomeni, da se še vedno pojavlja praksa, ko so učenci s PP ocenjeni glede na minimalne standarde znanja. Ta ugotovitev pomeni, da so ponekod učencem s PP onemogočene enake možnosti za izkazovanje znanja.

¹¹ Natančna opredelitev tolerance do specifičnih napak mora biti sestavni del individualiziranega programa učenca. Npr. pri ocenjevanju pisnih izdelkov neupoštevanje napak, ki so pogojene z disleksijo (izpuščanje, zamenjevanje in dodajanje črk, izraziti fonetični zapisi) (Zupančič Danko, 2011).

10.3 Oblike pomoči

Raziskovalno vprašanje 7.2: Katere oblike pomoči strokovni delavci ponudijo učencem pred njihovo usmeritvijo in po njej?

Pri učencih, ki kljub dobri poučevalni praksi ne napredujejo, pomoč in podporo stopnjujemo po korakih petstopenjskega modela pomoči (Magajna idr., 2008), in sicer kot podpora in pomoč učitelja (tudi vključitev v dopolnilni pouk, prva stopnja), pomoč svetovalne službe (druga stopnja) ter individualna in/ali skupinska pomoč (tretja stopnja). Če učenec kljub prvim trem stopnjam ne napreduje, lahko šola zaprosi za strokovno oceno zunanje strokovne ustanove, ki lahko predlagajo intenzivnejšo podporo in pomoč za učenca s kompleksnejšimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. V primeru, da pri učencu kljub kontinuumu pomoči težave še vztrajajo, šola predlaga staršem uvedbo postopka usmerjanja. Če učenca komisija na podlagi *Kriterijev za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami (2015)* opredeli znotraj ene ali več skupin otrok s PP, je otrok usmerjen v program osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in DSP.

Katere oblike pomoči so bile ponujene učencem pred prvo usmeritvijo in po njej ter katere oblike pomoči so bile predlagane oz. predpisane ob prvi in drugi usmeritvi, je prikazano v tabeli 99. Povprečno število oblik pomoči na učenca je prikazano v tabeli 100.

Tabela 99: Ponujene oblike pomoči

	1. poročilo šole		1. SM/odločba		2. poročilo šole		2. SM/odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Pomoč učitelja/učiteljev pri pouku	108	90,8	88	73,9	104	87,4	81	68,1
Dopolnilni pouk	92	77,3	11	9,2	32	26,9	8	6,7
Dodatni pouk	1	0,8	1	0,8	1	0,8	1	0,8
Pomoč učitelja v podaljšanem bivanju (ali jutranjem varstvu)	69	58,0	5	4,2	7	5,9	1	0,8
Pomoč svetovalne službe oz. mobilne specialpedagoške službe	93	78,2	14	11,8	33	27,7	14	11,8
Individualna in skupinska pomoč (ISP)	91	76,5	6	5,0	7	5,9	2	1,7
Pomoč zunanje ustanove	85	71,4	46	38,7	32	26,9	38	31,9
DSP za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj	0	0,0	116	97,5	116	97,5	106	89,1
DSP – učna pomoč	0	0,0	43	36,1	56	47,1	73	61,3
Spremljevalec	5	4,2	4	3,4	4	3,4	2	1,7

Ob prvem poročilu šole je bilo med vključenimi učenci 5 takih, ki so zavračali neko obliko pomoči: 4 učenci so zavračali po eno vrsto pomoči in 1 učenec tri vrste pomoči hkrati. Ob drugem poročilu šole je bilo med vključenimi učenci prav tako 5 takih, ki so zavračali neko obliko pomoči: 4 učenci so zavračali po eno vrsto pomoči in 1 učenec štiri vrste pomoči hkrati. V primeru zavračanja treh vrst pomoči ob prvem in štirih vrst pomoči ob drugem poročilu šole gre za istega učenca.

Skupaj so ob prvem poročilu šole dopolnilni pouk zavračali 4 učenci, pomoč svetovalne službe oz. mobilne specialpedagoške službe 1 učenec, individualno in skupinsko pomoč 1 učenec in pomoč zunanje ustanove prav tako 1 učenec. Ob drugem poročilu šole so skupaj pomoč zunanje ustanove zavračali 3 učenci, DSP – učna pomoč 2 učenca, dopolnilni pouk 1 učenec, pomoč svetovalne službe oz. mobilne specialpedagoške službe 1 učenec ter individualno in skupinsko pomoč prav tako 1 učenec.

Med drugimi oblikami pomoči so bili ob prvem poročilu šole zaznani 'pomoč javne delavke' (4 vpisi), 'pomoč študentke' (2 vpisa), 'obiskuje ure za tujce' (1 vpis), 'pomoč prostovoljke v mladinskem centru' (1 vpis), 'pomoč sošolcev' (1 vpis) in 'pomoč učenke prostovoljke' (1 vpis). Ob drugem poročilu šole so bili zaznani 'medvrstniška pomoč' (1 vpis), 'otrok je v mladinskem domu' (1 vpis), 'pomoč asistentke v okviru projekta' (1 vpis), 'pomoč javne delavke' (1 vpis) in 'zunanji logoped' (1 vpis).

Navedene oblike pomoči predstavljajo nabor, ki je lahko šolam v pomoč pri iskanju novih idej za podporo učencu. Pri tem je pomembno, da pozornost namenimo kompetencam posameznih oseb, hkrati pa spremljamo in evalviramo tovrstno pomoč (npr. nekdo to pomoč koordinira, mentorira, pregleduje kakovost).

Pred postopkom usmerjanja strokovni delavci ponudijo vse oblike pomoči, ki jih predvideva petstopenjski model pomoči, pri čemer je v najvišjem deležu prisotna pomoč učitelja pri pouku (90,8 %), sledita pomoč svetovalne službe (78,2 %) in dopolnilni pouk (77,3 %). Tudi pomoč zunanje ustanove je prisotna v visokem deležu (71,4 %). Najmanj zastopana oblika pomoči (v okviru petstopenjskega modela) je pomoč učitelja v podaljšanem bivanju (58,0 %), kar lahko nakazuje na to, da strokovni delavci premalo timsko sodelujejo pri načrtovanju podpore in pomoči, ki naj bi jo učencu ponudili vsi strokovni delavci, tudi v okviru razširjenega programa, ali pa učenci podaljšanega bivanja pogosto ne obiskujejo. Ugotavljamo, da strokovni delavci še pred postopkom usmeritve prepoznavajo potrebo po spremljevalcu (4,2 %) in tovrstno podporo ponudijo celo v višjem deležu kot po usmeritvi. Ugotovitev lahko pojasnjujemo z omejitvami, ki jih prinaša zakonodaja na tem področju.

Obliki pomoči, ki izhajata iz odločbe o usmeritvi (DSP za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj in DSP – učna pomoč), pričakovano nista ponujeni učencu pred postopkom usmerjanja. V času prve in druge usmeritve pa sta obe vrsti dodatne strokovne pomoči zastopani v smiselno velikih deležih; DSP za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj (v nadaljevanju DSP za premagovanje POM) ob prvi usmeritvi s 97,5- in ob drugi z 89,1-% deležem ter DSP – učna pomoč ob prvi usmeritvi s 36,1- in ob drugi z 61,3-% deležem. Obe obliki dodatne strokovne pomoči izhajata iz pravic otroka, ki jih pridobi v skladu z odločbo o usmeritvi. Delež DSP – učna pomoč se v primerjavi s prvo usmeritvijo v času druge usmeritve precej poveča, kar povezujemo s tem, da učenec po vertikali počasi prehaja na predmetno stopnjo in ima več potreb na specifičnih predmetnih področjih.

Tabela 100: Povprečno število oblik pomoči na učenca

	Povprečje
1. poročilo šole	4,57
1. SM/odločba	2,81
2. poročilo šole	3,29
2. SM/odločba	2,74

Po usmeritvi upade povprečno število oblik pomoči na približno tri oblike pomoči na učenca (tabela 100). V primerjavi z obdobjem pred usmeritvijo po prvi usmeritvi upadejo vse tri vrste pomoči, ki jih predvideva petstopenjski model, tj. pomoč učitelja, svetovalne službe ter individualna in/ali skupinska pomoč (tabela 99), kar je pričakovano, saj učenec ob usmeritvi pridobi DSP za premagovanje POM in/ali DSP – učno pomoč, s čimer mu je zagotovljena dodatna podpora dodeljenega strokovnega delavca.

Ugotovljeni upad treh oblik pomoči, ki jih predvideva petstopenjski model, ob usmeritvi je smiseln. Izstopajoč pa je upad obiskovanja dopolnilnega pouka. Kot izhaja iz poročil šol, ta zaradi usmeritve upade s 77,3 na 26,9 % (tabela 99). Iz tega je moč sklepati, da učenci s pridobitvijo odločbe o usmeritvi pogosto prenehajo obiskovati dopolnilni pouk. DSP za premagovanje POM ni namenjena poučevanju predmeta, zato bi bilo še posebej za učence z dodeljeno DSP za premagovanje POM koristno, da bi z obiskovanjem dopolnilnega pouka nadaljevali tudi po usmeritvi. Iz tabele 99 še lahko razberemo, da je obiskovanje dopolnilnega pouka zelo redko omenjeno v strokovnih mnenjih oz. odločbah o usmeritvi (9,2 % učencev ob prvi in 6,2 % učencev ob drugi usmeritvi).

Dodatna strokovna pomoč (DSP)

Z odločbo o usmeritvi učenec pridobi DSP za premagovanje POM in/ali DSP – učno pomoč. DSP za premagovanje POM daje učencu podporo v smislu reedukacije, kompenzacije in rehabilitacije. DSP – učna pomoč pa učencu daje podporo pri usvajanju znanj, ki jih določajo učni načrti, ob upoštevanju njegovih individualnih posebnosti (npr. na senzornem, govornem, motoričnem, kognitivnem, vedenjskem, osebnostnem ali socialnem področju).

V tabeli 101 je prikazano predpisano število ur dodatne strokovne pomoči s prvim strokovnim mnenjem oz. odločbo, v tabeli 102 pa predpisano število ur dodatne strokovne pomoči z drugim strokovnim mnenjem oz. odločbo. Povprečno predpisano število ur dodatne strokovne pomoči je prikazano v tabeli 103. Kdo je izvajalec DSP za premagovanje POM oz. kdo vse je v strokovnem mnenju oz. odločbi predviden kot možni izvajalec, je prikazano v tabeli 104. Vsi prikazani odstotki v tabeli 104 so izračunani glede na celotni vzorec 119 učencev (3 učenci, katerim z drugim strokovnim mnenjem oz. odločbo ne pripada več DSP za premagovanje POM, niso obravnavani ločeno).

Tabelarično so prikazani le izvajalci za izvajanje DSP za premagovanje POM. DSP – učna pomoč ni posebej prikazana, saj to obliko pomoči praviloma izvaja učitelj; kot izvajalec DSP – učna pomoč je v prvem strokovnem mnenju oz. odločbi 46-krat naveden učitelj, 1-krat logoped in 1-krat inkluzivni pedagog, v drugem poročilu šole 44-krat učitelj in 1-krat pedagog, v drugem strokovnem mnenju oz. odločbi pa 77-krat učitelj, 1-krat specialni in rehabilitacijski pedagog in 1-krat pedagog.

Tabela 101: Število ur DSP (1. SM in odločba)

	DSP – učna pomoč		DSP za premagovanje POM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
0 ur	73	61,3	0	0,0	0	0,0
1 ura	33	27,7	11	9,2	3	2,5
2 uri	13	10,9	52	43,7	30	25,2
3 ure	0	0,0	37	31,1	48	40,3
4 ure	0	0,0	19	16,0	37	31,1
5, 6 ur	0	0,0	0	0,0	1	0,8
Skupaj	119	100,0	119	100,0	119	100,0

Tabela 102: Število ur DSP (2. SM in odločba)

	DSP – učna pomoč		DSP za premagovanje POM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
0 ur	38	31,9	3	2,5	0	0,0
1 ura	27	22,7	21	17,6	2	1,7
2 uri	54	45,4	53	44,5	18	15,1
3 ure	0	0,0	25	21,0	32	26,9
4 ure	0	0,0	17	14,3	65	54,6
5, 6 ur	0	0,0	0	0,0	2	1,7
Skupaj	119	100,0	119	100,0	119	100,0

Tabela 103: Povprečno število ur DSP

	1. SM/odločba	2. SM/odločba
DSP – učna pomoč	0,50	1,13
DSP za premagovanje POM	2,54	2,27
Skupaj	3,03	3,40

Število dodeljenih ur dodatne strokovne pomoči se glede na vrsto te pomoči med prvo in drugo usmeritvijo smiselno spreminja. DSP za premagovanje POM v času druge usmeritve nekoliko upade, medtem ko DSP – učna pomoč nekoliko naraste. Te spremembe povezujemo s tem, da so učenci ob drugi usmeritvi verjetno že na predmetni stopnji, s tem pa se poveča potreba po specifičnih znanjih predmetnih področij. Skupni seštevek ur obeh vrst dodatne strokovne pomoči nekoliko naraste, kar pa je smiselno glede na vedno bolj poglobljeno prepoznavanje učencevih posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb.

Ob tem je potreben premislek o namenu dodatne strokovne pomoči in različnih možnih oblikah izvajanja te pomoči (individualno, v paru, v manjši skupini, v oddelku, izven oddelka idr.). Strokovne delavce bi bilo dobro usmerjati k razmisleku, naj bo pomoč (na podlagi sprotne evalvacije IP) čim bolj kakovostna in učinkovita z vidika spreminjanja prilagoditev in prilagajanja metod in oblik dela ter

manj usmerjena v razširitev ur dodatne strokovne pomoči za učenca. Ne nazadnje je smiselno, da učenec po usmeritvi še vedno obiskuje dopolnilni pouk in je lahko vključen v svetovalni proces pri svetovalni službi. Zanj smiselno organiziramo tudi svetovalno storitev, ki mu pripada po odločbi.

Tabela 104: Izvajalec DSP za premagovanje POM

	1. SM/odločba		2. poročilo šole		2. SM/odločba	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Specialni in rehabilitacijski pedagog oz. defektolog	110	92,4	93	78,2	92	77,3
Psiholog	28	23,5	17	14,3	27	22,7
Logoped	16	13,4	15	12,6	6	5,0
Pedagog	12	10,1	18	15,1	21	17,6
Socialni pedagog	34	28,6	29	24,4	38	31,9
Inkluzivni pedagog	13	10,9	11	9,2	14	11,8

Najpogosteje so za izvajanje DSP za premagovanje POM predvideni specialni in rehabilitacijski pedagogi (defektologi) tako ob prvi usmeritvi (92,4 %) kot tudi ob drugi (77,3 %). Ob specialnih pedagogih so za izvajanje te oblike DSP največkrat predvideni še socialni pedagogi (28,6 %) in psihologi (23,5 %). To pojasnjujemo s tem, da so v vzorec vključeni tudi učenci, ki imajo ob PPPU opredeljene tudi čustvene in vedenjske motnje. Med zagotovljenimi izvajalci DSP za premagovanje POM (razvidno iz drugega poročila šole) so prav tako najbolj pogosti specialni in rehabilitacijski pedagogi (78,2 %) in socialni pedagogi (24,4 %). Delež psihologov je med zagotovljenimi izvajalci občutneje manjši kot med predlaganimi, kar kaže na manjšo razpoložljivost tega profila v šolah.

Zaradi nekoliko spremenjenih potreb usmerjenih učencev se ob drugi usmeritvi ob že omenjenem zmanjšanju deleža specialnih in rehabilitacijskih pedagogov med predlaganimi izvajalci DSP za premagovanje POM zmanjša delež logopedov (na 5,0 %) in poveča delež pedagogov (na 17,6 %).

10.4 Učinkovite oblike pomoči

Zaradi različnosti zapisa predpisanih oz. izvajanih (podpoglavje 10.3) in učinkovitih oblik pomoči v poročilih šol (in zaradi nekaterih nedoslednosti) ni možna natančna primerjava obeh podatkov. S hitrim pregledom pa lahko ugotovimo, da šole v poročilih v glavnem kot učinkovite navajajo vse izvajane oblike pomoči. Kljub temu generalnemu ujemanju prihaja do nekaj manjših odstopanj. Med številčnejšimi oblikami pomoči največja odstopanja zasledimo pri pomoči zunanje ustanove (32-krat izvajano, 24-krat učinkovito) in DSP – učni pomoči (56-krat izvajano, 46-krat učinkovito).

Katere od predpisanih in ponujenih oblik pomoči so se v praksi izkazale kot učinkovite (razvidno iz drugega poročila šole), je glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje učencev prikazano v tabeli 105.

Tabela 105: Učinkovite oblike pomoči

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Pomoč učitelja/učiteljev pri pouku	27	84,4	42	77,8	31	93,9	100	84,0
Dopolnilni pouk	8	25,0	10	18,5	9	27,3	27	22,7
Dodatni pouk	0	0,0	0	0,0	2	6,1	2	1,7
Pomoč učitelja v podaljšanem bivanju (ali jutranjem varstvu)	1	3,1	1	1,9	3	9,1	5	4,2
Pomoč svetovalne službe oz. mobilne specialnopedagoške službe	12	37,5	14	25,9	9	27,3	35	29,4
Individualna in skupinska pomoč (ISP)	2	6,3	4	7,4	2	6,1	8	6,7
Pomoč zunanje ustanove	4	12,5	11	20,4	9	27,3	24	20,2
DSP za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj	31	96,9	50	92,6	32	97,0	113	95,0
DSP – učna pomoč	12	37,5	29	53,7	5	15,2	46	38,7
Spremljevalec	0	0,0	2	3,7	0	0,0	2	1,7

Pod drugimi učinkovitimi oblikami pomoči sta bili zaznani 'medvrstniška pomoč' (1 vpis) in 'namestitev v mladinski dom' (1 vpis).

Strokovni delavci ocenjujejo, da je pri delu z otroki s PP najbolj učinkovita DSP za premagovanje POM (95,0 %), v velikem deležu pa kot učinkovito ocenjujejo tudi učiteljevo pomoč pri pouku (84,0 %). Učinkovitost DSP – učne pomoči strokovni delavci ocenjujejo bistveno nižje (38,7 %). Sledi pomoč svetovalne službe oz. mobilne specialnopedagoške službe (29,4 %), kar nakazuje na to, da se pri nekaterih učencih tovrstna pomoč nadaljuje tudi po usmeritvi. Dopolnilni pouk se je izkazal kot učinkovit v 22,7 % primerov in pomoč zunanje ustanove v 20,2 % primerov. Učinkovitost ostalih oblik pomoči je ocenjena bistveno nižje. Slednje so nekoliko specifične glede na učno situacijo in potrebe učenca (npr. pomoč učitelja v podaljšanem bivanju, spremljevalec) ali pa gre za oblike pomoči, ki niso značilne za pomoč po usmeritvi (npr. individualna in skupinska pomoč, dodatni pouk za dvojno izjemnega učenca).

DSP za premagovanje POM se je izkazala kot najbolj učinkovita tako pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami (97,0 %) kot pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami (96,9 %). Pomoč učitelja/učiteljev pri pouku je najučinkovitejša pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami (93,9 %), prav tako pomoč zunanjih ustanov (27,3 %). DSP – učna pomoč pa je najučinkovitejša pri učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih učencih (53,7 %).

Učinkovitost različnih oblik pomoči variira glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje učencev. Učenci s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami ter učenci s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami imajo več težav pri usvajanju in razumevanju učne snovi (specifike primanjkljaja so npr. v težji osredotočenosti na učno delo ali težavah v govornem izražanju), medtem ko je pri učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih učencih večja ovira pogosta odsotnost od pouka. DSP – učna pomoč učence podpira pri usvajanju znanj, ki jih določajo učni načrti, in jih zaradi odsotnosti in/ali zdravstvenih stanj niso zmogli usvojiti pri rednem pouku.

11 Evalvacija napredka učencev

8. cilj: Raziskati vrsto področja vzgojno-izobraževalnega dela, kateremu šola daje poudarek pri opisovanju težav/evalvaciji napredka učencev.

11.1 Pomembnost področij

Raziskovalno vprašanje 8.1: Katerim področjem vzgojno-izobraževalnega dela daje šola poudarek, ko opisuje značilnosti in napredek učencev?

Katerim področjem daje šola poudarek, kadar opisuje značilnosti učencev, je prikazano v tabeli 106 (prvo poročilo šole) in tabeli 107 (drugo poročilo šole). Poudarjena področja pri opisovanju napredka učencev pa so prikazana v tabelah 108 (prvo poročilo šole) in 109 (drugo poročilo šole).

Tabela 106: Prisotni poudarki pri opisovanju značilnosti učencev (1. poročilo šole)

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Učno področje	31	96,9	51	94,4	29	87,9	111	93,3
Vzgojno področje	29	90,6	33	61,1	25	75,8	87	73,1
Vključevanje učenca v skupino (razvoj komunikacijskih in sodelovalnih veščin)	18	56,3	25	46,3	19	57,6	62	52,1
Razvoj veščin za čim večjo samostojnost v življenju (prilagoditvene spretnosti)	10	31,3	7	13,0	7	21,2	24	20,2
Sodelovanje s starši	26	81,3	31	57,4	19	57,6	76	63,9

Tabela 107: Prisotni poudarki pri opisovanju značilnosti učencev (2. poročilo šole)

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Učno področje	31	96,9	51	94,4	32	97,0	114	95,8
Vzgojno področje	30	93,8	33	61,1	22	66,7	85	71,4
Vključevanje učenca v skupino (razvoj komunikacijskih in sodelovalnih veščin)	30	93,8	24	44,4	22	66,7	76	63,9
Razvoj veščin za čim večjo samostojnost v življenju (prilagoditvene spretnosti)	17	53,1	16	29,6	9	27,3	42	35,3
Sodelovanje s starši	11	34,4	6	11,1	9	27,3	26	21,8

Strokovni delavci pri opisovanju značilnosti učencev tako v prvem kot v drugem poročilu največji poudarek dajo učnemu (prvo poročilo 93,3 %, drugo poročilo 95,8 %) in vzgojnemu (prvo poročilo 73,1 %, drugo poročilo 71,4 %) področju. Pri več kot polovici učencev strokovni delavci v času pred usmeritvijo opisujejo sodelovanje s starši, kar pa znatno upade v drugem poročilu (s 63,9 na 21,8 %). Sodelovanje s starši je treba izpostaviti in uskladiti sodelovanje predvsem pred prvo usmeritvijo, vendar je poudarka na sodelovanju z njimi ob drugi usmeritvi kljub temu premalo. Razlog lahko iščemo v tem, da strokovni delavci praviloma ob drugi usmeritvi utemeljujejo le potrebe učencev po spremenjeni obliki ali obsegu dodatne strokovne pomoči. Pričakujemo pa, da bo strokovna skupina evalvirala ustreznost dodatne strokovne pomoči in v evalvacijo individualiziranega programa vključila tudi starše.

Po drugi strani strokovni delavci v drugem poročilu dajejo več poudarka (razlika glede na prvo poročilo je približno 12 oz. 15 odstotnih točk) dvema pomembnima področjema, in sicer vključevanju učencev v skupino in razvoju veščin za čim večjo samostojnost. Vrstniška skupina postaja z leti vedno bolj pomembna za učence, kar je v skladu z njihovim razvojem identitete. Zaradi dodatnih oblik pomoči so učenci s PP lahko v središču pozornosti, kar lahko privede do stigme. Podatek o povečevanju skrbi za učence v tej smeri je torej spodbuden. Skrb za vključevanje v skupino naj bo osredinjena na vse učence, saj gre za spoznavanje in sprejemanje drug drugega v vseh

medsebojnih odnosih. Pri tem je bistvenega pomena, da se učenci počutijo sprejeti in imajo občutek, da lahko skupini doprinesejo s svojim znanjem, spretnostmi, občutkom za sočloveka ipd. Še več ciljev za vključenost učenca s PP v skupino naj bo načrtovanih v njegovem individualiziranem programu (kot to določa 3. odstavek 36. člena ZUOPP-1). Na to, kako dobro se učenci počutijo v razredu, v veliki meri vpliva tudi to, kako so vanj vključeni; boljše kot je vzdušje v razredu, bolje poteka vključevanje. Na učne dosežke, pozitivne oblike vedenja in čustva pozitivno vplivata zadovoljstvo učencev ter dobro počutje v razredu, kar kažejo tudi raziskave s področja razredne klime. Zato je pomembna učiteljeva skrb za ugodno oz. pozitivno razredno klimo (Rutar Ilc, 2017, str. 4).

Primerno napredovanju učencev po vertikali in približevanju poklicne orientacije se je sicer glede na prvo poročilo poudarek na razvoju veščin povečal za približno 15 odstotnih točk (na 35,3 %), vendar je kljub temu ta delež skromen in pod pričakovanji. Strokovni delavci bi morali na tem področju v bodoče načrtovati več ciljev in strategij, saj so nekatera življenjska področja lahko zaradi njihovih primanjkljajev, motenj oz. ovir učencem težje dosegljiva. Učenci se z razvojem določenih veščin za čim večjo samostojnost učijo, kako šibka področja kompenzirati z močnejšimi, kako uporabljati določene pripomočke, ki jim bodo olajšali življenje, katere prilagoditve jim okolje ponuja v določenih okoliščinah, kako poiskati pomoč in drugo glede na njihove posebne potrebe in življenjske okoliščine (npr. kje živijo, kdo skrbi zanje, socialno-ekonomski status staršev/skrbnikov). Občutek optimalne samostojnosti daje učencem s PP možnost, da krepijo svojo samozavest in občutke lastne vrednosti, učinkovitosti ter enakovrednosti. Še več pozornosti za razvoj veščin za čim večjo samostojnost učencev naj bo namenjene v njegovem individualiziranem programu (kot to določa 3. odstavek 36. člena ZUOPP-1).

Pred prvo usmeritvijo so pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami pri opisovanju njihovih značilnosti v nadpovprečno velikem deležu prisotni poudarki na vzgojnem področju, na razvoju veščin za čim večjo samostojnost v življenju in na sodelovanju s starši. Ta skupina z nadpovprečnimi deleži izstopa tudi v drugem poročilu. V tem poročilu so pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami v nadpovprečno velikem deležu prisotni poudarki na vzgojnem področju, na vključevanju učencev v skupino in razvoju veščin za čim večjo samostojnost v življenju ter na sodelovanju s starši. Poudarek na sodelovanju s starši v drugem poročilu sicer precej upade pri vseh treh skupinah učencev.

Ugotovitve kažejo, da so PPPU in čustvene ter vedenjske motnje najzahtevnejša oblika sopojavljanja pri učencih (izmed treh izbranih skupin učencev v tem delu analize). Pri teh učencih so vsa vzgojno-izobraževalna področja poudarjena v večji meri kot pri ostalih analiziranih skupinah. Rezultat je v skladu s pričakovanji, saj gre pri teh učencih za dodatne težave na področju čustvovanja in vedenja, ki neposredno vplivajo na potek vzgojno-izobraževalnega procesa, na ostale učence in učitelja v razredu. Ti učenci potrebujejo več strategij za vključevanje v skupino in razvoj samostojnosti ter tudi več sodelovanja s starši.

Tabela 108: Prisotni poudarki pri opisovanju napredka učencev (1. poročilo šole)

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Učno področje	20	62,5	46	85,2	28	84,8	94	79,0
Vzgojno področje	19	59,4	20	37,0	12	36,4	51	42,9
Vključevanje učenca v skupino (razvoj komunikacijskih in sodelovalnih veščin)	11	34,4	14	25,9	12	36,4	37	31,1
Razvoj veščin za čim večjo samostojnost v življenju (prilagoditvene spretnosti)	5	15,6	9	16,7	5	15,2	19	16,0
Sodelovanje s starši	13	40,6	17	31,5	13	39,4	43	36,1

Tabela 109: Prisotni poudarki pri opisovanju napredka učencev (2. poročilo šole)

	PPPU in ČVM		PPPU in DBO		PPPU in GJM		Skupaj	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Učno področje	27	84,4	50	92,6	33	100,0	110	92,4
Vzgojno področje	27	84,4	20	37,0	14	42,4	61	51,3
Vključevanje učenca v skupino (razvoj komunikacijskih in sodelovalnih veščin)	21	65,6	14	25,9	10	30,3	45	37,8
Razvoj veščin za čim večjo samostojnost v življenju (prilagoditvene spretnosti)	13	40,6	11	20,4	9	27,3	33	27,7
Sodelovanje s starši	5	15,6	6	11,1	7	21,2	18	15,1

Do podobnih ugotovitev kot pri opisovanju značilnostih učencev pridemo tudi pri opisovanju njihovega napredka. Strokovni delavci pri opisovanju napredka učencev tako v prvem kot drugem poročilu dajejo največji poudarek učnemu (prvo poročilo 79,0 %, drugo poročilo 92,4 %) in vzgojnemu področju (prvo poročilo 42,9 %, drugo poročilo 51,3 %). Možni razlog za to povečanje v drugem poročilu so sčasoma kompleksnejše težave, ki jih imajo učenci (prehod na predmetno stopnjo in povečanje učnih zahtev). Sklepamo lahko, da je drugo poročilo šole namenjeno pojasnjevanju potreb po večjem obsegu dodatne strokovne pomoči.

Področje sodelovanja s starši je pri opisovanju napredka v prvem poročilu prisotno pri 36,1 % učencev, pri čemer ta delež v drugem poročilu upade na 15,1 %. Ugotavljamo, da bi bilo treba napredek pri sodelovanju s starši znatno okrepiti. Področji vključevanje učencev v skupino in razvoj veščin za čim večjo samostojnost sta glede na prvo poročilo v drugem prisotni v nekoliko večji meri, vendar so deleži še zmeraj pod pričakovanji.

Opisovanje napredka v poročilih šol izhaja iz zastavljenih ciljev in spremljanja napredka na področjih, na katerih so učenci šibkejši. Ugotovitve na področju poudarkov pri napredku pa kažejo, da bodisi cilji s področij vključevanja učencev v skupino in razvoju veščin niso načrtovani bodisi jih ne spremljamo v dovolj veliki meri. O pomanjkljivem načrtovanju ciljev v individualiziranih programih iz omenjenih področij govori tudi *Analiza individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami v programih devetletne osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo* (Košnik, 2021), iz katere izhaja, da več kot polovica analiziranih individualiziranih programov ne vsebuje strategij in ciljev s področja vključevanje otrok s PP v skupino (63 %) in področja razvijanja veščin za čim večjo samostojnost v življenju (59,8 %).

Glede na to, da se učno področje ocenjuje, tudi lažje spremljamo učni napredek. Vzgojno področje se ne ocenjuje, vendar so primanjkljaji na tem področju zelo očitni (npr. učenec moti pouk), kar lahko dobršen del spremljanja precej olajša (npr. strokovni delavci vedo, kakšna so pričakovanja in v kolikšni meri jih učenec dosega). Področje vključevanja učenca v skupino je zastavljeno kompleksnejše, v smislu spodbujanja socialnih in komunikacijskih veščin, pa tudi širše pri ustvarjanju vsesplošne dobrobiti vseh učencev. Še bolj specifično in vezano na primanjkljaj, oviro oz. motnjo je urjenje veščin za čim večjo samostojnost. Slednji področji zahtevata za vsakega učenca posebej določanje ciljev in kriterijev uspešnosti, določene socialne situacije, ki jih je treba opazovati in spremljati, več vključenih zornih kotov opazovanj (mnenje učiteljev, staršev, učencev ali še koga, vključenega v spodbujanje razvoja učencev, npr. zunanje ustanove) ipd. Spremembe na teh dveh področjih so procesne narave; napredek učenca se lahko pokaže na dolgi rok, v zelo dobrem sodelovalnem timu strokovnjakov, staršev in ne nazadnje učenca samega.

Poudarki na učnem področju so pri opisovanju napredka učencev v obeh poročilih najpogostejši pri učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih učencih. Poudarki na vzgojnem področju so v obeh poročilih najpogostejši pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami, pri čemer se delež v drugem poročilu znatno poveča (z 59,4 na 84,4 %), kar se navezuje na specifično čustvenih in vedenjskih motenj ter s tem povezane zastavljene cilje pomoči. Poudarki na področju vključevanja učencev v skupino so v prvem poročilu pogosteje prisotni pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami ter učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami, pri čemer se poudarek v drugem poročilu znatno poveča pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami (s 34,4

na 65,6 %), pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami pa nekoliko zmanjša (s 36,4 na 30,3 %). Poudarki na področju razvoja veščin za čim večjo samostojnost so v drugem poročilu znatno bolj prisotni pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami (40,6 %). Poudarki na področju sodelovanja s starši so pri opisovanju napredka učencev v drugem poročilu opazneje manj prisotni kot v prvem poročilu.

Rezultati kažejo, da strokovni delavci pri učencih s PPPU in govorno-jezikovnimi motnjami ter učencih s PPPU in dolgotrajno bolnih učencih načrtujejo predvsem učne cilje, kar poudarjajo tudi pri evalvaciji in opisovanju napredka. Po drugi strani največ ciljev z vzgojnega področja, vključevanja učencev v skupino in razvijanja čim večje samostojnosti načrtujejo pri učencih s PPPU in čustvenimi ter vedenjskimi motnjami. Pri teh učencih so v drugem poročilu ta področja poudarjena v večji meri kot pri ostalih dveh analiziranih skupinah. Rezultat je v skladu s pričakovanji, saj odraža specifične težave na področju čustvovanja in vedenja, ki neposredno vplivajo na potek vzgojno-izobraževalnega procesa.

Manjši poudarek na sodelovanju s starši pri opisovanju napredka učencev v drugem poročilu je možno interpretirati različno. V obrazcu prvega poročila osnovne šole o otroku je posebna točka za opis sodelovanja šole s starši, medtem ko te točke pri drugem poročilu, ko šola izpolni evalvacijsko poročilo strokovne skupine, ni. Strokovni delavci pa ob izpolnjevanju evalvacijskega poročila, ki posebej ne zahteva opisa sodelovanja s starši, tega niso posebej izpostavili. V večji meri je bil izpostavljen napredek otroka na učnem in vzgojnem področju. Ugotovitev glede sodelovanja šole s starši v času med prvo in drugo usmeritvijo zato ne moremo posploševati.

Vsekakor je cilj ugotavljanja sodelovanja s starši v tem, da opozorimo na to področje, ki je temeljnega pomena za celotno vzgojno-izobraževalno delo z učenci s PP. Če v poročilih šole majhen odstotni delež sodelovanja s starši interpretiramo z že navedenimi razlogi, pa teh zagotovo ne sme biti v individualiziranih programih za učence. Iz izsledkov *Analize individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami v programih devetletne osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo* (Košnik, 2021) izhaja, da je večina individualiziranih programov v vzorcu vsebovala le izjavo o sodelovanju staršev pri pripravi (75,3 %), zapisanih predlogov staršev pa skoraj ni bilo moč zaslediti (9,2 %). Kot pravi Težak (2006), je sodelovanje staršev izjemno dragoceno pri oblikovanju individualiziranega programa, saj imajo starši pomembne informacije o otroku, njegovih težavah, potrebah in željah. Ko starši sodelujejo, se tudi dejavneje zavežejo k sodelovanju pri uresničevanju skupnih ciljev. Vključevanje staršev je tudi priložnost preverjanja uspešnosti dejavnikov otrokovega okolja, razvoja, doseženih spretnosti in znanj (Končar, 2003, v Žnidarko, 2011).

11.2 Napredek učencev

Raziskovalno vprašanje 8.2: V kolikšni meri je napredek učencev izboljššan zaradi usmeritve?

Ocena napredka učenca po posameznih področjih je prikazana v tabelah 110 (prvo poročilo šole) in 111 (drugo poročilo šole).

Tabela 110: Napredek učencev po področjih (1. poročilo šole)

	Učno področje		Vzgojno področje		Socialno področje (vključevanje v skupino)		Samostojnost učenca	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Ne	29	24,4	32	26,9	25	21,0	34	28,6
Delno	57	47,9	27	22,7	24	20,2	17	14,3
Da	14	11,8	7	5,9	6	5,0	8	6,7
Ni razvidno	19	16,0	53	44,5	64	53,8	60	50,4
Skupaj	119	100,0	119	100,0	119	100,0	119	100,0

Tabela 111: Napredek učencev po področjih (2. poročilo šole)

	Učno področje		Vzgojno področje		Socialno področje (vključevanje v skupino)		Samostojnost učenca	
	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek	Število	Odstotek
Ne	10	8,4	19	16,0	22	18,5	29	24,4
Delno	76	63,9	35	29,4	32	26,9	31	26,1
Da	27	22,7	21	17,6	16	13,4	15	12,6
Ni razvidno	6	5,0	44	37,0	49	41,2	44	37,0
Skupaj	119	100,0	119	100,0	119	100,0	119	100,0

Ugotavljamo, da se napredek učenca, zajet z drugim poročilom šole, izboljša na vseh vzgojno-izobraževalnih področjih. Rezultat lahko pripisujemo učinkoviti dodatni strokovni pomoči in večjemu obsegu prilagoditev, ki so jih učenci deležni po prvi usmeritvi.

Majhen delež učencev, pri katerih napredek na učnem področju ni razviden (le 5 % v drugem poročilu), kaže na osredotočenost strokovnih delavcev predvsem na napredek na učnem področju, kar je posledica velikega poudarka in pomena spričevala oz. ocen za napredovanje učenca iz razreda v razred. Glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje in njihov vpliv na celostno funkcioniranje učencev pa bi morali več pozornosti nameniti tudi ostalim področjem. Razumemo, da strokovni delavci opisujejo napredek učencev pretežno na učnem področju, vendar želimo, da bi bila vzgojno in socialno področje ter področje samostojnosti zastopana v večji meri – če ne v tako veliki meri v poročilih šol, pa vsaj v individualiziranih programih učencev.

Glavne ugotovitve

Z raziskavo smo poskušali ugotoviti, kako učinkovito je usmerjanje otrok s PP predvsem z vidika zagotavljanja enakih možnosti v izobraževanju, ob upoštevanju njihovih različnih potreb. Prvi del raziskave zajema analizo podatkov iz postopkov usmerjanja od začetka vzpostavitve sistema usmerjanja naprej, skupaj za obdobje osemnajstih let. V drugem delu raziskave smo na izbranem vzorcu usmerjenih učencev s pomočjo analize ključnih dokumentov iz postopkov usmerjanja poskušali pridobiti vpogled v to, kako usmerjanje vpliva na šolsko prakso oz. kolikšna je učinkovitost usmeritve pri uresničevanju inkluzivne paradigme v šolah. Glede na zastavljene cilje in raziskovalna vprašanja v nadaljevanju navajamo naše glavne ugotovitve v strnjeni obliki.

Delo komisij in dinamika postopkov usmerjanja

Ob precej spremenljivi dinamiki izdajanja odločb po šolskih letih je splošni trend naraščanje števila izdanih odločb v analiziranem obdobju oz. vse od uvedbe postopkov usmerjanja naprej. V analiziranem obdobju se je tako število izdanih odločb v enem šolskem letu približno potrojilo. Kljub precejšnjemu povečanju števila izdanih odločb, je število prvič usmerjenih otrok naraščalo po zmernejši stopnji, pri čemer je do porasta prišlo predvsem v zadnji tretjini analiziranega obdobja. Do povečanja števila izdanih odločb o usmeritvi je tako prišlo predvsem zaradi večjega števila izdanih odločb na enega otroka in v manjši meri zaradi povečanega števila usmerjenih otrok.

Med komisijami prihaja do nekaj odstopanj v deležih otrok, ki v postopku usmeritve niso usmerjeni. Do razlik med komisijami lahko prihaja zaradi obravnave specifičnih skupin otrok s PP na posameznih komisijah in tudi zaradi različnega (ne)upoštevanja meril pri opredeljevanju otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj.

Do razlik med odločitvami komisij prihaja tudi pri usmeritvah otrok v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok. Komisije so to možnost začele uveljavljati v obdobju od šolskega leta 2015/16 dalje, četudi je bila ta možnost v normativnem aktu dana že leta 2013. Odločitev glede usmeritve v program, ki je najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otroka, je v strokovni avtonomiji posamezne komisije. Natančnih meril in kriterijev za tako odločitev ni, saj izhajajo komisije pri odločitvi izključno iz dejanskih otrokovih zmožnosti in vzgojno-izobraževalnih potreb, ki narekujejo odločitev o usmeritvi v najprimernejši program. Ker so potrebe in zmožnosti izključno povezane s posameznim otrokom, lahko prihaja do razlik pri odločitvah komisij.

Od začetka izvajanja postopkov usmerjanja je trajanje postopkov konstantno naraščalo vse do šolskega leta 2007/08, ko je v povprečju postopek usmeritve trajal 239 dni. Do občutnega skrajšanja trajanja postopkov je najprej prišlo v šolskih letih 2008/09 in 2009/10 ter ponovno – zaradi prehoda na posodobljeni sistem usmerjanja – od šolskih let 2016/17 in 2017/18 dalje. V šolskem letu 2020/21 je celotni postopek v povprečju trajal 119 dni. Trajanje postopkov je v povprečju sicer nekoliko daljše, kadar gre za prvo usmeritev, predvsem pri otrocih z več primanjkljaji ovirami oz. motnjami.

Obseg in struktura populacije usmerjenih otrok s PP

Daleč največ otrok je bilo usmerjenih zaradi primanjkljajev na posameznih področjih učenja (PPPU) in v nekoliko manjši meri zaradi prisotnosti več primanjkljajev, ovir oz. motenj. Po pogostosti sledijo govorno-jezikovne motnje in dolgotrajne bolezni. Velika večina otrok z več primanjkljaji, ovirami oz. motnjami (otroci z več motnjami) ima opredeljena dva primanjkljaja, oviri oz. motnji. Najbolj pogosto gre za kombinacijo PPPU in dolgotrajne bolezni. Sledita kombinacija PPPU in govorno-jezikovnih motenj ter kombinacija PPPU in čustvenih ter vedenjskih motenj.

V program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in DSP je bilo daleč največ otrok usmerjenih zaradi govorno-jezikovnih motenj, sledijo otroci z več motnjami. V osnovnošolski izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP je bilo daleč največ otrok usmerjenih zaradi PPPU, sledijo otroci z več motnjami. V prilagojeni izobraževalni program z NIS je bila velika večina otrok usmerjenih zaradi motnje v duševnem razvoju, sledijo otroci z več motnjami. V prilagojene

osnovnošolske in srednješolske izobraževalne programe z EIS je bilo daleč največ otrok usmerjenih zaradi več motenj, sledijo gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja je največ usmerjenih otrok z opredeljenimi več motnjami, sledijo motnje v duševnem razvoju. V srednješolske izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in DSP je največ mladostnikov usmerjenih zaradi PPPU, sledijo dolgotrajno bolni otroci in otroci z več motnjami.

Med usmerjenimi otroki s PP je opazno več fantov kot deklet. Med fanti so v večji meri kot pri dekletih prisotne govorno-jezikovne motnje, sopojavnost več primanjkljajev, ovir oz. motenj in avtistične motnje. Pri dekletih bolj kot pri fantih izstopajo dolgotrajne bolezni in izguba sluha.

Oblike dela z otroki s PP, ki so predpisane na podlagi odločbe o usmeritvi

V obdobju do šolskega leta 2006/07 je med prilagoditvami prevladovalo zmanjšanje števila otrok v oddelku. Sledi obdobje od šolskega leta 2007/08 do šolskega leta 2013/14, ko je bilo pri prilagoditvah nadpovprečno poudarjeno prilagajanje izvedbe programa. Od šolskega leta 2014/15 naprej so med prilagoditvami v ospredju pripomočki ter prilagoditve prostora in opreme.

Po začetnem obdobju treh šolskih let, ko je bila dodeljena dodatna strokovna pomoč precej nad tremi šolskimi urami, se je v obdobju od 2006/07 do 2012/13 dodeljena pomoč stabilizirala pri dobrih treh šolskih urah pomoči na otroka. Ob uvedbi svetovalne storitve je od šolskega leta 2014/15 naprej v povprečju dodeljena pomoč upadla na 2,5 šolske ure, pri čemer je v zadnjih dveh analiziranih šolskih letih zaznati rahlo rast te pomoči. Skupaj s svetovalno storitvijo je v tem obdobju v povprečju enemu usmerjenemu otroku pripadlo skupaj 3,5 ure dodatne strokovne pomoči in svetovalne storitve.

Za izvajalce dodatne strokovne pomoči otrokom s PP so največkrat izbrani specialni in rehabilitacijski pedagogi. Profil izvajalcev dodatne strokovne pomoči je v pretežni meri povezan z vrsto primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP. Odstopanje je pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami, katerim dodatno strokovno pomoč v največji meri zagotavljajo specialni in rehabilitacijski pedagogi. Logopedi kot pričakovani profil za to motnjo so po pogostosti nudenja pomoči na drugem mestu.

Struktura populacije usmerjenih otrok s PP po statističnih regijah

V obdobju od 2003/04 do 2020/21 je bilo v Sloveniji usmerjenih 15,9 % vseh otrok oz. toliko otrok je v tem obdobju dobilo vsaj eno odločbo o usmeritvi. Največji delež usmerjenih otrok je bil v Podravju, kjer je bilo v obdobju od 2003/04 do 2020/21 usmerjenih 18,1 % otrok, najnižji delež pa v Savinjski statistični regiji, kjer je bilo v tem obdobju usmerjenih 13,5 % otrok. Do razlik med statističnimi regijami prihaja tako v obsegu usmerjenih otrok kot tudi glede na vrsto primanjkljaja, ovire oz. motnje usmerjenih otrok. Najbolj izstopajo razlike pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami, ki so v Zasavski statistični regiji predstavljali 16,2 %, na Gorenjskem pa le 4,0 % vseh usmerjenih otrok.

Predvidevamo, da se razlike med regijami v glavnem pojavljajo zaradi različnega načina dela komisij in upoštevanja meril za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s PP, delno pa tudi zaradi razlik v socialno-ekonomskem statusu prebivalstva med regijami. Podobno je bilo ugotovljeno tudi v nacionalni evalvacijski študiji dodatne strokovne pomoči (Vršnik Perše idr., 2016).

Spremembe v izdanih odločbah o usmeritvi ob ponovnih usmeritvah oz. spremembah usmeritev otrok s PP

V povprečju je bila druga odločba o usmeritvi izdana 845 dni (nekoliko manj od 2 let in 4 mesecev) po izdaji prve odločbe, tretja odločba pa 915 dni (približno 2 leti in 6 mesecev) po izdaji druge odločbe o usmeritvi; v povprečju je interval med drugo in tretjo odločbo nekoliko daljši kot med prvo in drugo. Časovni interval med prvo in drugo odločbo je najdaljši pri otrocih s PPPU (960 dni) in najkrajši pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (615 dni).

Ob ponovnih usmeritvah se predvsem poveča delež usmerjenih otrok z motnjo v duševnem razvoju in delež otrok z več motnjami. Do zmanjšanja obsega opredelitev ob ponovni usmeritvi pa pride predvsem pri govorno-jezikovnih motnjah. Povečanje obsega motenj v duševnem razvoju lahko pojasnimo z omejitvijo opredeljevanja te vrste primanjkljaja, ovire oz. motnje v predšolskem obdobju. Pri predšolskih otrocih namreč govorimo praviloma o razvojnem zaostanku. Na prehodu otrok iz vrtca v osnovno šolo pa se tovrstni primanjkljaj, ovira oz. motnja opredeljuje v skladu z merili. Pogosto se je v predšolskem obdobju pokazal globalni zaostanek, opredelila pa se je govorno-jezikovna motnja.

Do zmanjšanja obsega usmeritev zaradi govorno-jezikovnih motenj ob ponovnih usmeritvah lahko pride zaradi uspešne kompenzacije govorno-jezikovnega primanjkljaja ali zaradi usmeritve otroka na podlagi opredelitve druge motnje (PPPU, motnja v duševnem razvoju) ali več primanjkljajev, ovir oz. motenj (pri čemer se govorno-jezikovne motnje pogosto pojavljajo skupaj s PPPU).

Obseg in struktura populacije otrok s PP, usmerjenih v programe, ki so najprimernejši glede na vzgojno-izobraževalne potrebe otrok

Število usmeritev otrok v njim najprimernejše programe se je v zadnjih treh analiziranih šolskih letih ustalilo pri približno 190 primerih letno. Največ otrok je bilo usmerjenih ali v osnovnošolske programe s prilagojenim izvajanjem in DSP ali v osnovnošolske prilagojene programe z NIS. Med prvimi usmeritvami otrok v njim najprimernejše programe so prevladovale usmeritve v osnovnošolske prilagojene programe z NIS, kasneje pa usmeritve v osnovnošolske programe s prilagojenim izvajanjem in DSP. Med otroki, ki so bili usmerjeni v prilagojene izobraževalne programe z NIS, so tudi otroci s PP (predvsem PPPU), ki se praviloma usmerjajo v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in DSP, pa je komisija presodila, da je ne glede na opredelitev otrokovih primanjkljajev, ovir oz. motenj najprimernejši ta program. Po drugi strani so bili v osnovnošolske in srednješolske programe s prilagojenim izvajanjem in DSP usmerjeni otroci, ki so opredeljeni kot otroci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju in bi morali biti praviloma usmerjeni v prilagojene izobraževalne programe z NIS oz. obiskovati programe nižjega poklicnega izobraževanja.

Vrsta in obseg prilagoditev, ki jih strokovni delavci ponudijo učencem (pred usmeritvijo in po njej)

Povprečno število pripomočkov in predvsem povprečno število didaktično-metodičnih prilagoditev precej naraste v času izvajanja usmeritve, določene s prvim strokovnim mnenjem oz. odločbo; šole med prvo in drugo usmeritvijo v povprečju izvajajo več tovrstnih prilagoditev, kot jih je bilo predlaganih oz. predpisanih v prvem strokovnem mnenju oz. odločbi. Iz tega lahko sklepamo na veliko samoiniciativnost šol oz. strokovnih delavcev v času po prvi usmeritvi učencev. Ob ponovni oz. drugi usmeritvi je s strokovnim mnenjem oz. odločbo v povprečju predpisanih pripomočkov in prilagoditev precej manj od povprečnega števila pred tem izvajanih pripomočkov in prilagoditev.

Pred postopkom usmerjanja strokovni delavci zagotavljajo vse oblike pomoči, ki jih predvideva petstopenjski model pomoči, v največji meri pomoč učitelja pri pouku, pomoč svetovalne službe, dopolnilni pouk in pomoč zunanje ustanove. V primerjavi z obdobjem pred usmeritvijo po prvi usmeritvi upadejo vse tri vrste pomoči, ki jih predvideva petstopenjski model, tj. pomoč učitelja, svetovalne službe ter individualna in/ali skupinska pomoč, kar je pričakovano, saj učenec ob usmeritvi pridobi DSP za premagovanje POM in/ali DSP – učno pomoč, s čimer mu je zagotovljena dodatna podpora dodeljenega strokovnega delavca. Izstopajoč pa je velik upad obiskovanja dopolnilnega pouka. Ugotavljamo, da učenci s pridobitvijo odločbe o usmeritvi pogosto prenehajo obiskovati dopolnilni pouk. DSP za premagovanje POM ni namenjena poučevanju predmeta, zato bi bilo še posebej za učence z dodeljeno DSP za premagovanje POM koristno, če bi z obiskovanjem dopolnilnega pouka nadaljevali tudi po usmeritvi.

Število dodeljenih ur dodatne strokovne pomoči se glede na vrsto te pomoči med prvo in drugo usmeritvijo smiselno spreminja. DSP za premagovanje POM v času druge usmeritve nekoliko upade, medtem ko DSP – učna pomoč nekoliko naraste. Te spremembe povezujemo s tem, da so učenci ob drugi usmeritvi verjetno že na predmetni stopnji, s tem pa se poveča potreba po specifičnih

znanjih predmetnih področij. Skupni seštevek ur obeh vrst dodatne strokovne pomoči nekoliko naraste, kar pa je smiselno glede na vedno bolj poglobljeno prepoznavanje učenčevih posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb.

Strokovni delavci ocenjujejo, da sta pri delu z otroki s PP najbolj učinkoviti DSP za premagovanje POM in učiteljeva pomoč pri pouku. Učinkovitost DSP – učne pomoči strokovni delavci ocenjujejo bistveno nižje.

Poudarjena področja vzgojno-izobraževalnega dela pri opisovanju značilnosti in napredka učencev ter evalvacija napredka učencev

Strokovni delavci so pri opisovanju značilnosti in napredka učencev tako v prvem kot drugem poročilu šole največji poudarek dali učnemu področju. Po pogostosti sledi vzgojno področje. Poudarki na vključevanju učencev v skupino in razvoju veščin za čim večjo samostojnost so v drugem poročilu prisotni v nekoliko večji meri kot v prvem, vendar so deleži še zmeraj pod pričakovanji.

V drugem poročilu šole pri opisovanju značilnosti in napredka učencev precej upade poudarek na področju sodelovanja s starši, kar je lahko ob vsebinskih razlogih tudi posledica tega, da sodelovanje s starši za razliko od prvega poročila v drugem poročilu ni samostojna kategorija. Ugotovitev glede sodelovanja šole s starši v času med prvo in drugo usmeritvijo zato ne moremo posploševati.

Ugotavljamo, da se po usmeritvi napredek učenca, opisan v drugem poročilu šole, izboljša na vseh vzgojno-izobraževalnih področjih. Rezultat lahko pripišemo učinkoviti dodatni strokovni pomoči in večjemu obsegu prilagoditev, ki so jih učenci deležni po prvi usmeritvi. Rezultati sicer kažejo na osredotočenost strokovnih delavcev predvsem na napredek na učnem področju, kar je posledica velikega poudarka in pomena spričevala oz. ocen za napredovanje učenca iz razreda v razred. Glede na primanjkljaje, ovire oz. motnje in njihov vpliv na celostno funkcioniranje učencev pa bi morali več pozornosti nameniti tudi ostalim področjem.

Literatura in viri

Bočkor Starc, B. (2020). Sodelovalno učenje, igra in gibalna aktivnost. V M. Cencič, B. Baloh, E. Birska, N. Dolenc Orbanič, B. Horvat, A. Perčič, T. Štemberger in T. Volmut (ur.), *Zbornik povzetkov strokovne konference Spodbujanje učinkovitega učenja* (str. 15). Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Kavkler, M. (2011). Obravnava učencev z učnimi težavami pri matematiki. V M. Košak Babuder in M. Velikonja (ur.), *Učenci z učnimi težavami: Pomoč in podpora* (str. 124–157). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kiswarday, V. in Drlić, K. (2018). Sodelovalno poučevanje: priložnost za inkluzivne pedagoge. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar in E. Kranjec (ur.), *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju* (str. 225–236). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

Kobal Grum, D. (2018). Psihološki indikatorji učinkovitosti inkluzivne vzgoje in izobraževanja: analiza sistematičnega pregleda. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar in E. Kranjec (ur.), *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju* (str. 93–102). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

Košnik, P. (2021). *Analiza individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami v programih devetletne osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Krajnc Dular, S. (2020). Sodelovalno učenje pri delu z učenci z učnimi težavami pri pouku zgodovine. V M. Cencič, B. Baloh, E. Birska, N. Dolenc Orbanič, B. Horvat, A. Perčič, T. Štemberger in T. Volmut (ur.) *Zbornik povzetkov strokovne konference Spodbujanje učinkovitega učenja* (str. 45). Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Lamovec, I. in Burja, C. (2020). Prilagojeno izvajanje športne vzgoje. V D. Rutar (ur.). *Gibalno oviran otrok gre v šolo: priročnik za učitelje* (str. 235–243). Kamnik: CIRIUS.

Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S. in Bregar Golobič, K. (2008). *Koncept dela: učne težave v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Nolimal, F. (2010). Modeli učne diferenciacije in individualizacije v teoriji, zakonodaji in praksi slovenskih osnovnih šol. *Šolsko svetovalno delo, let. XIV, številka 3/4*, 17–30.

Opara, B. (2015). *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.

Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. (2022). Ur. l. RS, št. 11/2022.

Rotvejn Pajič, L. (2011). *Hiperaktiven, nemiren ali samo živahen otrok?* Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Rutar, D. (2010). Inkluzija. V D. Rutar (ur.), *Inkluzija in inkluzivnost; Model nudenja pomoči učiteljem pri delu z dijaki s posebnimi potrebami, ki so integrirani v redne oddelke* (str. 36–46). Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.

Rutar Ilc, Z. (2017). Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost. Tretji zvezek. V J. Grah idr. (ur.), *Vključujoča šola, Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Schmidt Krajnc, M. (2018). Inkluzija otrok s posebnimi potrebami: poti sprememb. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar in E. Kranjec (ur.), *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju* (str. 1–10). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

SI-STAT podatkovni portal (SURSTAT) (b. d.). Podatki o številu prebivalcev v Sloveniji <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo> (pridobljeno 18. 3. 2022).

Težak, S. (2006). Timski pristop in aktivna vloga učencev pri načrtovanju individualiziranih programov. *Sodobna pedagogika, letnik 57, posebna izdaja* (123), 350–361.

Vovk Ornik, N. (2016). *Vloga učitelja v procesu usmerjanja otrok s posebnimi potrebami* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Vovk Ornik, N. (ur.) (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <http://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

Vršnik Perše, T., Schmidt, M., Košir, K., Hmelak, M., Bratina, T., Licardo, M., Kalan, M., Lorbek, T. (2016). *Evalvacija različnih oblik dodatne strokovne pomoči, ki je otrokom dodeljena v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami: nacionalna evalvacijska študija: končno poročilo*. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) (2011). *Uradni list RS*, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOP IN 200/20 – ZOOMTVI. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>

Žnidarko, B. (2011). *Individualiziran program – zakonska zahteva ali pomoč učiteljem za uspešno in kvalitetno poučevanje otrok z motnjami avtističnega spektra?* (Diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Zupančič Danko, A. (2020). Ocenjevanje znanja in prilagoditve v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. V N. Vovk Ornik (ur.), *Delo z otroki s posebnimi potrebami, učnimi težavami in posebej nadarjenimi učenci. Praktična podpora in strokovni napotki za delo z otroki s posebnimi potrebami* (str. 6). Maribor: Založba Forum Media.